

ZRÍNYI MIKLÓS
NEMZETVÉDELMI EGYETEM

**A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉSI BLOKÁDOK KIALAKULÁSÁNAK
KÖRÜLMÉNYEI, RENDVÉDELMI TAPASZTALATAI ÉS
KEZELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A „TAXISBLOKÁDRA”**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Témavezető:

(Dr. PhD. Bökönyi István bv.vezérőrnagy)
Büntetés végrehajtás országos parancsnoka

Budapest, 2005.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
1.A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE	7
1.1. A magyar közlekedés kialakulását meghatározó irányelvek.	7
1.2. Az államhatalom közlekedési felségjoga	7
1.3. Széchenyi közlekedés politikája	8
1.4. Útügyi kongresszusok és hatásuk a magyar közlekedésre	8
1.5. Magyarország közlekedés ügye az 1850-es évektől napjainkig	9
1.5.1.A közúti közlekedés helye és szerepe az ország közlekedési rendszerében	10
1.6. KÖVETKEZTETÉSEK	11
2. A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉS A JOG SZEMPONTJÁBÓL	12
2.1. Az utak büntetőjogi védelme	12
2.2. A közlekedés büntetőjogi védelme	12
2.3. A közúti közlekedés szabályozása az 1890-es években.	13
2.4. Útügyi hatóságok, útőrök szerepe a közlekedés zavartalanságának biztosításában	13
2.5. A közlekedés korszerűbb szabályozása az 1960-as évektől.	13
2.6. KÖVETKEZTETÉSEK	14
3. A GYÜLEKEZÉSEK SZABÁLYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE MAGYARORSZÁGON	15
3.1. A gyülekezési jog a feudalizmus idején	15
3.2. A gyülekezési jog szabályozása a magyar polgári átalakulás és a tőkés társadalmi viszonyok között	15
3.3. A Tanácsköztársaság fennállása idején a gyülekezés joggyakorlata	18
3.4. A Horthy- korszak gyülekezési szabályozása	18
3.5. A gyülekezési joggal kapcsolatos szabályozás 1945-1948 között.	20
3.6. A gyülekezési jog 1949-1957 között	21
3.7. A gyülekezési jog fejlődése 1958-1988 között	21
3.8. A gyülekezési jog 1989 után	24
3.9. KÖVETKEZTETÉSEK	26
4. A „TAXISBLOKÁD” KIALAKULÁSA, OKAI, ESEMÉNYEI, KEZELÉSE TAPASZTALATAI	28
4.1. A válsághelyzet általános jellemzői	28

4.1.2. A tömeg	29
4.2 A taxisblokádk kialakulásának közvetlen oka, az események időrendje	31
4.3. Élet a taxisblokádk idején a tárgyalófelek és a napi életfeltételeket biztosító szervezetek képviselőinek visszaemlékezése alapján	39
4.4. A „taxisblokádk” kezelésének rendvédelmi tapasztalatai	43
4.5. A „taxisblokádk” megjelenése a sajtóban és a médiában	43
4.5.1. A „taxisblokádk” megjelenése a sajtóban és a televízióban	43
4.5.2. A politikai pártok véleménye a sajtóban és a televízióban	46
4.5.3. A „taxisblokádk” és a rádió	62
4. 6. A „taxisblokádk” és az Országgyűlés reagálása	63
4. 6.1.A „taxisblokádk” utóélete a Parlamentben, a „közkegyelemről” szóló törvény	66
4.7. KÖVETKEZTETÉSEK	68
5. A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉSI (FÉLPÁLYÁS) ÚTLEZÁRÁSOK AZ 1990-ES ÉVEKTŐL NAPJAINKIG, KEZELÉSÜK LEHETSÉGES MÓDJAI	69
5.1 A gyülekezésről szóló 1989. évi III. törvény alkalmazásának néhány tapasztalata „taxisblokádk” utáni években, 1994-ig	69
5. 2. A taxisblokádk óta eltelt időszakban legjelentősebb demonstrációi, felpályás útlezárások kezelésük tapasztalatai	75
5.3 KÖVETKEZTETÉSEK	77
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK	78
BEFEJEZÉS	79
ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	80
JAVASLATOK	80
PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	81
KONFERENCIÁK	82
HIVATKOZOTT IRODALOM	83
TANULMÁNYOZOTT IRODALOM	85
MELLÉKLETEK	91

BEVEZETÉS

„ A jó közlekedés előfeltétele a kultúra felvirágzásának.

Magyarország felemelkedésére

csak három eszköz van: nemzetiség

közlekedés és végre más nemzetekkel

való kereskedelmi összekapcsolás...”

(Széchenyi István: Hitel)

Az ország közlekedési rendszerének szervezettsége, fejlettsége, teljesítőképességének és műszaki állapotának helyzete jelentős mértékben meghatározza az ország gazdasági tevékenységének lehetőségeit, honvédelmi képességeit és a lakosság ellátásának színvonalát.

A közlekedés - gazdasági és társadalompolitikai szerepét tekintve - a társadalom természetes működési és fejlődési folyamatának nélkülözhetetlen része, összekapcsoló elem a termelés, az elosztás és a fogyasztás között. A közlekedési rendszer fejlettsége, az adott terület mennyiségi és minőségi közlekedési ellátottsága döntően befolyásolja a termelés, az elosztás és a fogyasztás színvonalát, az újratermelési folyamat hatékonyságát. Jelentős szerepe van a lakosság életkörülményeinek alakításában.

Emellett - hazánk közlekedés földrajzi adottságaiból következően - tevékenységével számottevően részt vesz az idegenforgalomban.

A közlekedés értékalkotó tevékenységével hozzájárul a nemzeti jövedelem termeléséhez is. Jelentőségét nyomatékosítja az a tény, hogy hazánk nettó nemzeti termelésének 6-7%-át adja, a nemzeti jövedelem termelés 20-25%-át befolyásolja. A közlekedés üzeme az ország energia szükségletének 14-15%-át igényli, az állóeszköz állománya Magyarország bruttó állományának 16-17%-át képezi és a beruházások 10-11%-a ebben a termelési ágazatban valósul meg. /1989.évi adatok /

Ezt a pozitív szerepet veszélyeztetik a közúti közlekedési blokádok, tüntetések, bár a tüntetés a modern demokráciák egyik fontos politikai tiltakozási formája. A tüntetések céljai kifejezik, milyen témákat kíván a társadalom aktív csoportjainak az a része, amely ebben a formában nyilvánítja ki akaratát, a politikai elit és a politikai intézmények számára megoldásra ajánlani, és hogy a polgároknak a tiltakozásban mobilizált csoportjai milyen megoldások mellett törnek lándzsát. A tiltakozás s azon belül a tüntetés persze csupán egyik csatornája a társadalom és az elit, illetve az intézmények közötti kommunikációs csatornák sokaságának, „üzenetét” nem szabad abszolutizálni, hanem más formákkal összefüggésben kell értelmezni.

A tüntetések címzettjeinek vizsgálata következtetni enged arra is, hogy kitől, mely csoporttól, szervezettől várják a tüntető polgárok a probléma megoldását. A tüntetések gyakorisága, illetve erőszakos vagy erőszakmentes lefolyásuk, továbbá a hatóságok, jelesül a rendőrség szankcióalkalmazása a tüntetőkkal szemben, a rendőri erőszak mutatói lehetnek a demokrácia stabilitásának, a gyülekezési jog és a véleménynyilvánítási szabadság intézményesítésének.

Értekezésem megírása során a fenti körülmények, törvényi feltételek sokoldalú elemzését végeztem el, és a szerzett tapasztalatok hasznosítására javaslatot, ajánlást fogalmaztam meg, melyek a gyakorlati életben – elfogadásuk esetén – alkalmazhatóak a tömegdemonstrációk békés kezelése során.

AZ ÉRTEKEZÉS KUTATÁSI CÉLJAI

Az értekezés kutatási céljaiként tűztem ki:

- a közúti közlekedéssel kapcsolatos törvényi szabályozások feldolgozását, elemzését az értekezés témájához kapcsolódóan;
- az utak büntetőjogi szabályozása vizsgálatát, különös tekintettel az akadálytalan, szabad mozgás biztosítása terén;
- a gyülekezési joggal kapcsolatos törvényi, jogi szabályozás, előírások, rendelkezések feldolgozását, vizsgálatát Magyarországon a XIX. és XX. században;
- az 1990. október 26-28. között hazánkban lezajlott taxisblokád elemzését, az ezzel kapcsolatosan keletkezett – és hozzáférhető – belügyi iratok, a hatályos törvényi szabályozás, a sajtóban megjelent publikációk, médiában elhangzottak, bemutatottak alapján;
- az 1990-es taxisblokád óta hazánkban lezajlott legjelentősebb demonstrációkat és kezelésük tapasztalatai feldolgozását, elemzését.

A kitűzött célok elérése érdekében:

- tanulmányoztam a közúti közlekedéssel, az utak büntetőjogi védelmével, a gyülekezéssel kapcsolatos törvényi és jogszabályi rendelkezéseket, a témához kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat, médiában és sajtóban elhangzottakat, publikáltakat;
- irattári és könyvtári kutatásokat végeztem a BM-ben és ORFK-n, az Országos Levéltárban, az Országgyűlési könyvtárban és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárában, hogy minél szélesebb körben tudjak adatokat gyűjteni az értekezés témájához;
- konzultációt folytattam olyan személyekkel akik a „taxisblokád” idején különböző szintű vezetőként, illetve a végrehajtó állományban részt vettek, és az így keletkezett információt a disszertáció elkészítéséhez felhasználtam, teljesítve kérésüket, hogy ne legyenek nevesítve.
- összeállítottam és időrendi, illetve tematikai rendben rendszereztem az anyagokat;- feldolgoztam, elemeztem az összeállított dokumentumokat.
- a sajtó, a média, a parlamenti és parlamenten kívüli pártok véleményének elemzése során az általam relevánsnak ítélt véleményeket idéztem, tekintettel az értekezés terjedelmi korlátaira.
- tudományos konferenciákon vettem részt és az ott elhangzottakat hasznosítottam a kutatómunkámban.
- a szakmai vitában elhangzott javaslatokat, véleményeket figyelembe véve kiegészítő kutatásokat végeztem és az értekezésemet ennek megfelelően átdolgoztam, pontosítottam.
- az adatgyűjtést 2000. december 31-vel lezártam, így az ezt követően bekövetkezett demonstrációk és jogszabályváltozások elemzését a disszertáció nem tartalmazza.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A téma kutatása és kidolgozása folyamán, az általános tudományos módszerek közül az analízist, a szintézist, az indukciót, és az adaptációt alkalmaztam.

AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Az értekezés egy kötetből áll, amely öt fejezetet, az összegzést és a mellékleteket tartalmazza.

Az első fejezetben a közúti közlekedés szabályozásának történeti áttekintését végeztem el, kiemelve a szabad közlekedési feltételek megteremtését és biztosítását.

A második fejezetben az utak büntetőjogi szabályozását az útügyi hatóságok, útörök szerepét dolgoztam fel, kiemelve azt a mindenkori törekvést, hogy az utakon a közlekedés a hatályos jogszabályokban előírtaknak megfelelően biztonságos és zavartalan legyen.

A harmadik fejezetben a gyülekezési joggal kapcsolatos történeti áttekintését, elemzését valamint a jelenleg hatályos gyülekezési törvény előírásaival összevetve.

A negyedik fejezetben a taxisbloká kialakulásának, társadalmi körülményeit, okait, az események időrendi lefolyását, a résztvevők, a sajtó, a média, a pártok reagálását, a blokádban résztvevők egymáshoz való viszonyát, viselkedésüket, a blokárd rendvédelmi kezelésének tapasztalatait és az Országgyűlés reagálását a taxisblokádra, a közkegyelmi törvény megalkotását a parlamenti munkában vizsgáltam.

Az ötödik fejezetben, az azóta eltelt időszak legjelentősebb közúti közlekedési demonstrációit vettem számba, kezelésük tapasztalatait elemezve.

A fejezetek utáni következtetésekben a tartalomra vonatkozó általános irányú megfogalmazásokat összegeztem, mintegy előre vetítve az új tudományos eredményeket.

Az összegzésben az elvégzett kutatómunka eredményeit jelenítettem meg, következtetéseket fogalmaztam meg, a tudományos értékűnek tartott lehetőségeket tártam fel, majd ajánlásokat dolgoztam ki alkalmazásukra.

A téma feldolgozása jelentős kutatási tevékenység eredménye, de további elemzést igényel, melyet folytatni kívánok, elsősorban az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamatában és utána a jogharmonizációs tevékenység végrehajtása során a rendőrség stratégiai felkészítési és alkalmazási kérdéseivel szeretnék behatóan foglalkozni, a kutatómunka során szerzett tapasztalataimat hasznosítani.

Ebben a témakörben az elmúlt években folytattam különböző módszerekkel kutatásokat elsősorban hazai vonatkozásban a tüntetési kultúrával foglalkozó magyar kutatók munkájának eredményeként elérhető források alapján elemezni a legjelentősebb közúti közlekedési demonstrációkat, bemutatni a magyar tüntetési kultúra kialakulási folyamatát, különös tekintettel az 1990. október 25-28 között „Taxisblokárd” néven elhíresült tüntetésre.

Ezek értelmezéséhez azonban szükségesnek tartom előljáróban a tünetekkel kapcsolatos a kilencvenes évekre kirajzolódó tendencia rövid bemutatását és a magyarországi történeti háttérnek és tapasztalatoknak a felvázolását.

A téma kutatása során a kutatási célok megvalósítása érdekében *tanulmányoztam* a kapcsolódó hazai szakirodalmat a BM és ORFK rendelkezésre álló és kutatható iratanyagát, az Országos Levéltár, Országgyűlési Könyvtár dokumentumait.

Az emberi társadalom fejlődése során a helyváltoztatási igények változatos módon és mértékben jelentkeztek, ennek megfelelően a közlekedés fejlődése is sokrétű képet mutat. Tény, hogy a közlekedés fejlődése két egymással kapcsolatban álló tényező együttes hatása folytán alakult. Ezek:

- a jelentkező helyváltoztatási igények,
- a rendelkezésre álló technikai lehetőségek szerint.

A munkamegosztás, a kereskedelem fejlődése, a városok, ipari centrumok kialakulása a társadalom fejlődésének fontos tényezői, a velük együtt párhuzamosan kialakuló közlekedés meghatározói is.

Megállapítható, hogy a közlekedés a különböző közlekedési alágazatok munkamegosztásán alapuló céltevékenység összessége.

A fenti elveknek megfelelően alakult ki a közlekedés fogalma, melyet a Hadtudományi Lexikon az alábbiak szerint definiál:

„A közlekedés: személyek és anyagok tömeges, helyváltoztatása, amely sajátos technikai eszközök igénybevételével – mint a termelés egyik ágazata – valósul meg. A közlekedés sajátos technikai eszközei a pályák, az állomások (kikötők, repülőterek), a járművek és a mozdatóerő”¹

1. A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

1.1. A magyar közlekedés kialakulását meghatározó irányelvek

A közlekedéstörténet szerint Magyarország területe az európai kereskedelmi utak találkozási helye volt, ennek megfelelően – egészen a török hódításokig – hazai közlekedésünk végigjárta mindazokat a lépcsőket, amelyek a középkori Európában a közlekedés fejlődését jellemezték. A török elnyomás, majd az osztrák függőség következtében hazánkban hiányoztak a közlekedés fejlődését gyorsító tényezők; nem fejlődött ki az az ipari bázis, amely lehetővé tette volna a megfelelő közlekedési hálózat kialakulását.

Magyarország úthálózata a múlt század elején mennyiségileg és minőségileg is elmaradt nemcsak a nyugati országok fejlődésétől, hanem az igen visszafogottan jelentkező hazai igényektől is. 1850-ben csupán 1770 km volt hazánk mai területén az úthálózat /az akkori ország területén 4000 km/. Még rosszabb volt a helyzet az utak minőségét illetően, hiányzott az útügyek szakszerű irányítása, felügyelete is, a vármegyékre volt bízva az útépités. A közforgalmi személyszállítást, és kisebb részben az áruszállítást abban az időben Magyarországon is a posta bonyolította le, azonban járatai eléggé megbízhatatlanok voltak.

1. 2. Az államhatalom közlekedési felségjoga.

Rendkívül figyelemre méltó, ugyanakkor találó fogalom, ami annak eldöntésére hivatott, hogy a közlekedési feladatok biztosítása és a közlekedési vállalatok üzemen tartása állami vagy magángazdasági feladat-e? Fenti meghatározást dr. Markos Olivér államtitkár

¹ Szabó József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon A-L, MHTT, Budapest, 1995. 738.p.

egyrészt - külföldi példára való hivatkozással - az 1934. évi német közlekedési kerettörvényben való jogi szabályozással, miszerint „... az államhatalmat kezdettől fogva megillető *közlekedési felségjog* az államhatalomnak az állam szuverenitásából eredő azt a kizárólagos jogát jelenti, amelynek alapján egyedül az állam hivatott a közlekedéspolitikát irányítani és a közlekedési kérdéseket rendezni.” Másrészt nem kis büszkeséggel állapítja meg, hogy erre vonatkozóan Széchenyi István az 1848. évi pozsonyi országgyűlésen (1848. január hó 25-én) előterjesztett híres *Közlekedésügyi Javaslatában* már megfogalmazta a teendőket az **állam közlekedési felségjogának** gyakorlatban való érvényesítésére. A fenti *Javaslat* VII. fejezetében a megoldást az jelenti, hogy „...a közlekedési ügy központosított felügyelet alá adatik minden ágaiban, miáltal minden részletes munka az egész országban egy országos közlekedési rendszer kiegészítő részévé válik s ez az, mire törekedni kell.” Az a törvény, amely Széchenyi ezen elképzelését megvalósította volna az 1848-as szabadságharc és forradalom eseményei miatt nem került megalkotásra, de a későbbi közlekedéspolitikai szabályozások során egyértelműen felismerhető az *állam közlekedési felségjogának* érvényesítésére irányuló törekvés.

Markos Olivér véleménye szerint „...az állam közlekedéspolitikai céljainak megvalósítása és a modern közlekedési eszközök harmonikus együttműködésének biztosítása érdekében az állam közlekedési felségjogát egy létesítendő kerettörvényben világosan, határozottan és egységesen szabályozza”²

1. 3. Széchenyi közlekedés politikája

Széchenyi reformkorszakban megalkotott közlekedéspolitikájának hatása a mai napig érvényesül, jelezve ezzel hatalmas érdemeit, kiváló előrelátását.

Széchenyi 1848-ban jelentette meg „Javaslat a magyar közlekedésügy rendezéséről” címmel közlekedési koncepcióját, amely – nemzetközi mértékkel mérve is – a korszak egyik legmagasabb színvonalú közlekedéspolitikai tanulmánya volt. Mai terminológiát használva Széchenyi komplex közlekedésfejlesztési tervet tárt az ország közvéleménye elé.

A „Javaslatban” nagyon fontos alapelveként fogalmazza meg, ami azóta is közlekedésünk egyik alapfeltétele: „ezentúl semminemű közlekedési eszközt, amely közhasználatra szolgáló – legyen az vaspálya, vízépitmény a folyókon, csatorna vagy kőút – kiállítani ne lehessen az ország e célra felállított hatóság tudta, s beleszólása nélkül.” Széchenyi elgondolása szerint a közlekedési hálózat középpontja az ország fővárosa, innen „sugarasan” kell kiindulniuk a vasút- és közútvonalaknak. Azért ismertetem Széchenyi koncepcióját, mert elvei szinte napjainkig meghatározták a magyar közlekedés fejlődését és jelenlegi „sugaras” kiépítettségét.

1.4 . Útügyi kongresszusok és hatásuk a magyar közlekedésre

Az új közlekedési eszköz – az autó – megjelenésével és elterjedésével új kihívás elé állította a világ útügyi hatóságait. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a régi utak az új közlekedési eszköznek nem felelnek meg ezért jelentős változtatásokra van szükség az utak tervezésénél, építésénél. Ezért Franciaország 1908-ban Párizsba nemzetközi útügyi kongresszust szervezett, azzal a céllal, hogy egyrészt a különböző útburkolatokkal szerzett tapasztalatokat értékeljék, másrészt az utak megengedett legnagyobb igénybevételét

² Markos Olivér: Az államhatalom közlekedési felségjoga. Magyar Jogi Szemle, 1944./1.szám 25-29.p.

nemzetközi szerződésekkel korlátozzák, valamint a közlekedési eszközök maximális súlyát szabályozzák az utak burkolatának védelmében.

Az 1908. évi útügyi kongresszuson több mint kétezer szakember jelent meg, azonban a felmerült problémákkal kapcsolatosan végleges döntés nem született, mivel az új közlekedési eszköz tekintetében még kevés gyakorlati tapasztalat állt rendelkezésre. Legnagyobb eredménye volt a kongresszusnak, hogy ettől kezdve Európa több országában nemzetközi kongresszust tartottak, így 1912-ben Brüsszelben, 1926-ban Milánóban, 1927-ben Bécsben 1928-ban Budapesten, 1929-ben Londonban. Ezeken a kongresszusokon útügyi szakelőadások keretében ismertették az újabb útépitési eljárásokat, szakkiállításon bemutatták az új útépitő gépeket és az útépités során felhasznált anyagokat.

Az útügyi kongresszusok tapasztalatait valamennyi résztvevő ország igyekezett hasznosítani, így hazánk az osztrák tapasztalatok alapján vezette be Magyarországon a forgalomszámlálást és csatlakozott több nemzetközi közlekedési egyezményhez.

1. 5. Magyarország közlekedésügye az 1850-es évektől napjainkig.

A múlt század második felében a Széchenyi által kidolgozott közlekedési koncepciónak megfelelően a közlekedéspolitikai előterében a vasúthálózat fejlesztése állt.

A közúti közlekedés csak igen lassan fejlődhetett. 1848-ban az ország 26 vármegyéjében még egyáltalán nem volt szilárd burkolatú közút. A közutaknak állami kezelésbe vétele, a jobbágmunkák szakszerű útépitő és fenntartó munkával való helyettesítése csak a század közepén kezdődött. A század vége felé vett az útépités nagyobb lendületet, megtörtént az alföldi utak kiépítése, az útügyi szervezet teljes kifejlesztése.

1850-1890. között – amelyet a magyar közúthálózat szempontjából az első korszaknak tekinthetünk – több, főként törvényhatósági út épült ki.

A második fejlődési szakaszban tovább folytatódott az útépités, 1914-ben az első világháború kitörésekor a magyar úthálózat teljes hossza 74.477 km-t tett ki, amelyből 51.900 km volt a kiépített.

A két világháború közötti időszakban – az ország egyharmadára csökkent területén – a közlekedéspolitikai elsősorban a vasúti közlekedés fejlesztését tartotta elsődlegesnek. A közúthálózat ugyan növekedett, de még 1937-ben is több mint ezer olyan község volt, amely nem rendelkezett bekötőúttal.

A rohamosan fejlődő gépjárműforgalom hatására 1929-ben megkezdődött a fontosabb utak korszerűsítése, majd 1934-ig a főközlekedési úthálózat kifejlesztése. 1937-ben az úthálózat hossza 30.353 km-t tett ki, amiből 10% volt pormentes burkolatú, 68% vizes makadám- és kavicsút, 22% pedig földút.

A második világháború után az első és legfontosabb közlekedéspolitikai célkitűzés a hatalmas méretű háborús károkat szenvedett közlekedés – elsősorban a vasúti hálózat és a megmaradt gépjárműpark – gyors helyreállítása volt.

Az első hároméves terv idején (1947-1949) az összes állami beruházások 20%-át fordították a közlekedésre. A közlekedés lényegében csak a háború előtti – korszerűnek akkor sem minősülő – színvonalon épült újjá.

Az 1960-as évek elejére a szükséges közlekedési fejlesztések elmaradása és a gazdaság fejlődése által támasztott igények közötti ellentmondás jelentős feszültségeket okozott. Ennek feloldására szükségessé vált, hogy a kormány közlekedéspolitikáját egységes koncepcióban megfogalmazza és tervszerűen végrehajtsa.

1. 5. 1. A közúti közlekedés helye és szerepe az ország közlekedési rendszerében

Az ország közlekedési rendszerének fejlesztése az Országgyűlés 1968-ban elfogadott 1978-ban felülvizsgált hosszú távú koncepciójában elfogadott irányelvek szerint folyik, azonban a 80-as években forráshiány miatt a tervezett beruházások fokozatosan csökkentek, ezért a közlekedés arányos fejlődése a célkitűzésektől elmaradt.

A közúti közlekedés az ország közlekedési rendszerein belül elsősorban a kis- és közepes távolságú áruszállításoknál - többek között a vasúti-, vízi-, légi szállítási ágazatokra történő ráfuvarozásoknál - a személyszállításban és a speciális kezelést igénylő áruk fuvarozásában tölt be jelentős szerepet. A közúti szállítási ágazat a közlekedési munkamegosztásban vezető szerepet tölt be a személyszállításban (29%) és az áruszállítási teljesítmények mintegy 25%-át teljesíti.

A kormány közlekedéspolitikai koncepció tervezetét dr. Csanádi György, akkori közlekedés- és postaügyi miniszter az országgyűlés 1968. október 16-18. közötti ülésén terjesztette elő, amelyet az országgyűlés jóváhagyott. Dr. Csanádi György megfogalmazása szerint: „ *A közlekedéspolitika az egész ország közlekedésének a politikai célkitűzéseknek megfelelő, a tudományos eredményekre támaszkodó legfelsőbb szintű irányítása, amelynek a közlekedés arányos fejlesztésével biztosítani kell a társadalom, a népgazdaság mindenkori szállítási szükségleteinek leghatékonyabb kielégítését.* ”

Az 1968-as Közlekedéspolitikai Koncepció megvalósulásának helyzetét és továbbfejlesztésének főbb irányait az országgyűlés 1979. október 26-27-i őszi ülésén tárgyalta Pullai Árpád, az akkori közlekedés- és postaügyi miniszter előterjesztésében

A fenti koncepcióknak megfelelően a közlekedés követelményei az alábbiak:

a.) A helyváltoztatás műszaki elemei:

- a közlekedési pályák,
- az állomások /kikötők, repülőterek/,
- a járművek és
- a mozgatóerő.

b.) A modern közlekedés jellemzői:

- a tömegszerűség és a teljesítőképesség,
- a sebesség,
- a rendszeresség,
- a pontosság,
- a biztonság,
- a kényelem,
- a kiszolgálás és a környezet kultúrája,
- a gazdaságosság.

A közúthálózatunk mennyiségben, minőségben és szerkezetben egyaránt elmarad a nemzetközi színvonaltól, átbojtató képessége még az európai átlag felét kitevő jármű ellátottsággal sincs összhangban. Autópályák építési üteme az elmúlt években az évi 10 km-t sem érte el, ez a tendencia jelenleg változóban van, egyrészt folyik az M7 autópálya felújítása, valamint az M3 építése és napirenden van az M7 folytatása is.

A kedvezőtlen hálózat szerkezet, Budapesten kívül a nagykapacitású Duna-hidak hiánya, a kapcsolódó K-NY-i irányú haránt utak hiánya kerülőutakat, idővesztést és többlet üzemanyag felhasználást okoz. Összességében az úthálózat, a fontosabb hidak és a nemzetközi kapcsolódási pontok áteresztőképességének elégtelensége, a tervszerű megelőző karbantartási munkák elmaradása a nemzetközi hálózathoz történő kapcsolataink és a tranzitforgalom visszaeséséhez vezet.

Az ország közlekedési rendszerének fejlődését az elmúlt évtizedekben a közlekedés politikai koncepció határozta meg. A koncepció fő célkitűzése volt az áru- és személyszállítási igények mindenkor kielégítése és a szolgáltatás színvonalának javítása, a közlekedési ágak közötti munkamegosztás hatékony továbbfejlesztése, a közlekedési dolgozók élet- és munkakörülményeinek folyamatos javítása.

Az ország úthálózatát a közutak és magán használatú utak alkotják, amelynek hossza 157.195km. Ennek kétharmadát az országos (29.600km) és az önkormányzati kezelésben lévő (75.680km) közutak egyharmadát a magánhasználati utak (57.916km) képezik. A hálózat sűrűsége 1690km/1000km², amelyből a szilárd burkolattal ellátott utakra vetítve 743,8km/1000km², az országos közutakra vonatkoztatva pedig 313,8km/1000km² hálózati sűrűséggel számolhatunk.

A hálózat fejlettsége valamelyest az európai átlag alatt marad. Az országon belül a fajlagos kiépítettség általában a dunántúli megyékben kedvezőbb, azonban az országos közutak kiépítettsége a teljes hálózatra vonatkoztatva is magas szintű 98.6%-os. Az országos közutakon bonyolódik le a közúti forgalom 70%-a, az önkormányzati szervek kezelésében lévő - elsősorban belterületi - utakon a 27%-a, a magánutakon a 3%-a. Az országos közúthálózat valamennyi 200 fő feletti lakosú településsel összeköttetést biztosít.

Az ország közúthálózatára jellemző, hogy Budapest központú sugaras jellegű. Budapest egyben az ország legnagyobb közúti csomópontját alkotja. Öt nagy áteresztő képességű közúti Duna-hídjával, 4 autópályával, 10 főközlekedési úttal és számtalan alsóbbrendű úttal kapcsolódik az országos közúthálózatához.

A közúthálózat sugaras jellegét és Budapest csomóponti szerepét nem csökkenti, csupán forgalmi terhelését enyhíti az M-0-s autópálya megépült szakasza. A hálózat fontosabb csomópontjait az ipari, kereskedelmi és oktatási régióközpontok képezik, amelyek az első és másodrendű főutakból álló hálózaton kapcsolódnak egymáshoz és a fővároshoz. Az egyes régióközpontok térségében a közúti hálózat szerkezete szintén sugaras jellegű.

Az ország közúti hálózata 42 közúti határátkelőhelyen - ebből 27 nemzetközi- kapcsolódik a szomszédos országok közúti hálózatához, az európai tranzit úthálózatához.

A 29.600 km hosszú országos közúthálózatból a 217 km autópálya, 118 km fél autópálya, 1881 km elsőrendű és 4487 km másodrendű főút korszerű burkolattal (beton, aszfaltbeton) és 7-7.5 m burkolat szélességgel rendelkezik.

A 17.424 km hosszúságú összekötő utak 98%-a kiépített (34%-ban korszerű és átlagosan 6 m széles burkolattal rendelkezik), a 2%-a kiépítetlen földút.

A mintegy 5.400 km hosszúságú bekötő és állomáshoz vezető utak 18%-a korszerű burkolattal rendelkezik, 1%-a kiépítetlen földút.

Az önkormányzati kezelésbe tartozó úthálózat 31%-a kiépített, azonban figyelembe kell venni, hogy ezen belül a belterületi utak kiépítettsége magasabb 48.2% (22.452 km), a külterületeken lévők mindössze 5.6% (1617 km).

A magánkezelésben lévő utak 30.7 %-a kiépített burkolattal rendelkeznek.

1.6. KÖVETKEZTETÉSEK

Magyarország történelmi fejlődése és geostratégiai elhelyezkedése döntően befolyásolta és befolyásolja hazánk közlekedési hálózatának mindenkor fejlődését, fejlesztési koncepciójának kialakítását és az abban foglaltak megvalósítását.

A fejezetben leírtakat áttekintve elmondható, hogy a közlekedés szabályozásánál a vizsgált időszakban a hazai szükségleteknek, lehetőségeknek megfelelően, és a korszerű nemzetközi követelmények, szabályozások figyelembevételével történt a közúti közlekedés. A magyar közlekedéspolitikai kialakításában elvülhetetlen érdemei vannak Széchenynek, aki elsőként foglalta egységben az ország teljes közlekedési hálózatát.

Jelenleg a közúti közlekedési hálózat fejlesztése az Európai Unió irányelvei alapján, az európai „közlekedési folyosók”-nak megfelelően van tervezve, építésük üteme elsősorban az ország anyagi teherbíró képességétől függ.

2. A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉS A JOG SZEMPONTJÁBÓL

2.1 Az utak büntetőjogi védelme

Az 1791. évi országgyűlés volt az első, amely az útügy fontosságát észrevette, de tevékenysége csak egy országos hatáskörű bizottság felállítására szorítkozott. Következő lépésként az 1825. évi országgyűlés idején a megyék saját autonóm hatáskörükben foglalkoztak az utak építésével, karbantartásával. Jelentős előrelépésként értékelhető az 1844. évi IX. törvénycikk, amely a „közmunkaszolgáltatást”, illetve ennek révén az utak építését szabályozta, azonban az utak karbantartásáról nem rendelkezett.

Mérföldkőnek tekinthető az utak büntetőjogi védelmének történetében az 1890-ben megalkotott I. törvénycikk, a közúti törvény. A közutakat hat osztályba sorolta, nevezetesen:

1. állami közutak;
2. törvényhatósági utak;
3. vasúti állomásokhoz vezető utak;
4. községi közlekedési (vicinális) utak;
5. tisztán községi (közdülő) utak;
6. egyesek, társaságok vagy szövetkezetek által közforgalom céljaira létesített utak.

Fenti besorolásnak megfelelően rendelkezett építésük, karbantartásuk felelősségi köréről, szabályozta, hogy ki finanszírozza és ki látja el a szakhatósági feladatokat. A törvény külön fejezetben foglalkozott az „útrendőri kihágásokkal”, illetve a Budapest területére vonatkozó különleges jogszabályokkal. A közutak büntetőjogi védelme elsősorban az úttest és annak tartozékainak, a műtárgyaknak a rendeltetésszerű alkalmazását, valamint a rongálások megakadályozását volt hivatott biztosítani a jogszabályokban rögzített szankciók alkalmazásával.

Az 1879. évi XL. törvénycikk II. fejezet 125. és 126.§-a rögzítette „az úttestnek és tartozékainak, valamint a műtárgyaknak, illetve berendezéseknek épsége elleni kihágások” felsorolását és büntetéseket. A III. fejezet 129.§-a a közutaknak, műtárgyaknak és berendezéseknek fenntartására hátrányos kihágásokat és azok büntetési tételeit tartalmazta.

Magyarországon a közutak büntetőjogi védelméről egy disszertáció szűk keretein belül áttekintést adni, nem könnyű és nem hálás feladat. Nem könnyű, mert a közutak ügye sok apró, önmagában jelentéktelennek látszó tényezőből tevődik össze, valamennyit ilyen keretek között ismertetni nem lehet, a vázlatos áttekintés pedig nem ad minden kérdésre megfelelő választ.

2.2. A közlekedés büntetőjogi védelme

A szabad közlekedés büntetőjogi védelmét már az 1879. évi XL. törvénycikk 119.§-a is szabályozta az alábbiak szerint: „*Ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a ki városban vagy más községben:*

1. *a szabad közlekedést akadályozza vagy nehezíti azáltal, hogy a fennálló szabálylyal ellenkezőleg az utcán vagy téren árúkat, hordókat, ládákat tűzi vagy épület-fát, kényeket vagy más nagyobb halmazt képező anyagokat lerak, vagy lerakat: vagy*
2. *oly tárgyának megengedett lerakása esetében, a figyelmeztető jeleket fel nem állítja;*

3. *a figyelmeztető jeleket ledönti vagy elviszi; s amennyiben az lámpa volna, azt eloltja;*
4. *a megengedett lerakás esetében, azon tárgyakat, a hatóság által meghatározott időre el nem szállítja.”*

2. 3. A közlekedés szabályozása az 1890-es években

Az 1890. évi I. törvénycikk II. fejezete a forgalom biztonsága elleni kihágásokat rögzítette a 107-124. §-okban, sok esetben átvéve, illetve esetenként kiegészítve az 1879. évi XL. törvénycikkben rögzítetteket. A törvény III. és IV. fejezete Az úttestnek és tartozékainak, valamint a műtárgyaknak, berendezéseknek épsége elleni, illetve fenntartásukra hátrányos kihágásokat tartalmazta.

A 123.§-ban szabályozta hófúvás, hegyomlás és árvíz esetére a szabad közlekedés biztosítása érdekében teendő intézkedéseket a hatóságok és a lakosság tekintetében.

2.4. Útügyi hatóságok, útörök szerepe a közlekedés zavartalanságának biztosításában a második világháború idején.

A m. kir. Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium a 65.100/1940. XII./a számú rendeletének 22.§-ában az alábbiak szerint fogalmazta meg az állami útörök teendőit: ... „kötelesek az utazóközönségnek indokolt esetben támogatást nyújtani, az úttrendőri és közlekedési kihágások elkövetését lehetőség szerint megakadályozni ...” A forgalom zavartalanságának biztosítása érdekében a 25.§. szerint: ... „a gondozására bízott közútszakaszt tartozékaival együtt jókarban tartsa, annak rongálódását meggátolja és a közúti forgalmat zavaró akadályokat megszüntesse...”

A közlekedés biztosításának fontosságát erősíti meg a M.kir. Belügyminiszter 164.795/1941. számon „Valamennyi Alispánnak és Kárpátaljai Közigazgatási Kirendeltség Vezetőjének „ 1942. január 8-án kiadott intézkedése melynek tárgya: „A közutak állandóan járható állapotban tartása” volt. /1. sz. melléklet/

2. 5. A közlekedés korszerűbb szabályozása az 1960-as évektől

A közlekedésben résztvevő járművek fejlődése, illetve a közutakkal szemben támasztott követelmények, jogszabályi változások, nemzetközi egyezményekhez való csatlakozás, szükségessé tette a hatályos közlekedési jogszabályok felülvizsgálatát és új a kor elvárásainak megfelelő szabályozás megalkotását.

Az 1962. évi 21. számú törvényerejű rendelet az alábbiakat írta elő:

2.§ (1) A közutat rendeltetésének megfelelően – az út állagának veszélyeztetése nélkül – mindenki szabadon használhatja.

(2) A közút rongálója, illetőleg a közutat megrongáló jármű üzemeltetője a közút kezelőjének okozott kárt köteles megtéríteni. A kár megtérítése a büntetőjogi és a szabálysértési következmények alól nem mentesít.

8.§ A közút területén, az alatt vagy felett bármely létesítményt elhelyezni vagy áthelyezni, a közút területét elfoglalni, a közúthoz csatlakozást létesíteni vagy áthelyezni csak a közút kezelőjének hozzájárulásával szabad.

9. § Ha hóakadály vagy más természeti esemény a közúton a forgalmat akadályozza, vagy veszélyezteti, közerő kirendelésének van helye.

A VI. fejezet 21.§ (1) Megállási, illetőleg várakozási tilalmat olyan helyen kell elrendelni, ahol a megálló (várakozó) jármű a forgalomban jelentős fennakadást okozna.

A rendelet fenti előírásai egyértelműen a szabad közlekedés zavartalanágát voltak hivatottak biztosítani.

Az 1978. évi IV. törvény (Btk) már az előző 1961. évi V. törvény, a korábbi Btk.-tól eltérően a XIII. fejezetben önállóan szabályozta a közlekedési bűncselekményeket. Az új Btk. jelentős változásokat hozott a közlekedési bűncselekmények szabályozása terén, mivel egyrészt módosította a korábbi tényállásokat, másrészt elhagyott egyes tényállásokat, és részben újakat alkotott.

A közúti közlekedés büntetőjogi szabályai közül az alábbi megfogalmazást meghatározónak tartom a vizsgált téma szempontjából: *„a közúti közlekedés biztonsága elleni bűncselekményt az követi el, aki a közúti közlekedésbiztonságát azáltal veszélyezteti, hogy a közutat, annak tartozékát, a közúti jelzést vagy a közúti járművet megrongálja, közlekedési útvonalon akadályt létesít, közúti jelzést megváltoztat, avagy a közúti jármű vezetője ellen erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz”.*

2. 6. KÖVETKEZTETÉSEK

Az ember rend és biztonság iránti igénye olyan régi, mint maga az ember, aki létrehozta a rend és biztonság fenntartására, megőrzésére szolgáló szervezeteket és intézményeket. A modern értelemben vett rendészetről alapvetően a polgári fejlődés kibontakozásával párhuzamosan beszélhetünk, ami Magyarországon a XIX. század második felére datálható.

A közúti forgalom rendjének szabályozása tehát viszonylag nem túlságosan hosszú múltra tekint vissza. A legelső néhány – még meglehetősen általános és csupán az állati erővel vont járművekre vonatkozó forgalmi szabály az 1879. évi XL. törvényben található. A közúti forgalom első komplex szabályozását az 1890. évi I. törvény, az „úttörvény” tartalmazta. Hazánkban a századforduló után jelent meg az első gépkocsi, amely ebben az időben már nemzetközi viszonylatban meglehetősen elterjedt volt. 1909-ben megszületett az első nemzetközi gépjármű közlekedési egyezmény, melynek alapján belügyminiszteri rendeletként kiadásra került az első magyar gépjármű KRESZ.

Természetesen az 1900-as évektől napjainkig több esetben módosították belügyminiszteri rendelettel a közlekedésre vonatkozó szabályokat, azonban az értekezés témájával kapcsolatosan, nevezetesen a szabad közlekedés biztosítására vonatkozó előírásokat érintetlenül hagyták, ezért azokat nem tárgyalom az értekezésemben.

Elődeink precíz, előrelátó törvényalkotó tevékenységét jelzi az a tény, hogy viszonylag kevés változtatással ezen törvények, jogszabályok hatályosak maradtak.

3. A GYÜLEKEZÉSEK SZABÁLYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE MAGYARORSZÁGON

3.1. A gyülekezési jog a feudalizmus idején

A gyülekezéssel kapcsolatos előírások a lehető legtávolabbi múltba nyúlnak vissza, az államalapítás utáni időbe, ahol már írásos formában szabályozták ezeket a tevékenységeket. Az előtalálható dokumentumok azt bizonyítják, hogy hazánkban már az állam- és jogfejlődés korai feudális szakaszában kiemelt figyelmet fordítottak a gyülekezés szabályai megalkotására, megállapítható, hogy az uralkodó osztály részére, valamint a keresztény vallás gyakorlásának biztosítására terjedt ki, ugyanakkor korlátozta az elnyomott osztályok gyülekezési lehetőségeit.

I. István király törvényei közül a dekrétumainak második könyvében, a 8. fejezet 1.§-ában található az alábbi rendelkezés: *„Ugyan a papok meg az ispánok hagyják meg a falusbíráknak, hogy vasárnaponként az ő felszólításokra minden ember, nagyja és apraja, férfia és asszonya, mind templomba menjen, kivéve azokat, akik a tűzhelyet őrzik. Valaki pedig konokul hátramarad, csapják meg és kopasszák meg”*³

II. Endre 1222. évi aranybullájában így rendelkezett a nemesség gyülekezési jogáról: *„... az egész nemesség, valaki akar, szabadon oda gyülekezessen.”*⁴

Albert 1439. évi dekrétuma 29. cikkelyében⁵ a Zsigmond idejében meghonosodott gyakorlatot erősítette meg a *„kihirdetett gyűlések”* vonatkozásában. Ezek a kihirdetett gyűlések tulajdonképpen a különböző jogsérelmek, viták – kezdetleges formában – peres úton való rendezésére szolgáltak.

A történelem feudális szakaszában a gyülekezésnek a háborúk megvívásával is szoros kapcsolata volt ezt támasztja alá, hogy II. Ulászló 1492-ben dekrétumban rendelte el a nemesi bandérium gyülekezését háború esetére.⁶

Már tiltások is megjelentek Rudolf 1597-ben kiadott dekrétumában a részleges gyűlésekre vonatkozóan: *„... hogy az országlakók az országgyűlésről hazatérve önkéntesen, vagy mások sugallatára, és egyéb okokból is a főkapitányságokat részleges gyűlések tartására unszolják, amelyeken az országgyűlési közös szavazattal meghozott határozatokat nemcsak felforgatni törekednek, hanem azokkal ellenzőket is megállapítani igyekezzenek ... ilyen gyűléseket ne tartsanak.”*

Az 1789-es francia forradalom hatására a gyülekezési jog szabályozásának kérdését a magyar jakobinus mozgalom legjelesebb képviselői tűzték napirendre. Martinovics Ignác az 1793. szeptember 3-i alkotmánytervezetében, Hajnóczi József pedig közjogi-politikai írásaiban fejtette ki és követelte *„köznép, az egész dolgozó nép”* számára is a franciák által deklarált szabadságjogokat.⁷

3.2. A gyülekezési jog szabályozása a magyar polgári átalakulás és a tőkés társadalmi viszonyok között

A magyar gyülekezési jog fejlődésének meghatározó szakasza volt az 1848-as forradalom időszaka. Az 1848. március 15-i események kísérőjelenségei, a népgyűlések, a rokon- és ellenszenv felvonulások bizonyítják, hogy a gyakorlatban érvényesült a köznép

³ Magyar Törvénytár 1000-1526. évi törvéncikkek 25. p. Budapest, 1889.

⁴ Magyar Törvénytár 1000-1526. évi törvéncikkek 133. p. Budapest, 1899.

⁵ Magyar Törvénytár 1000-1526. évi törvéncikkek 293.p. Budapest, 1899

⁶ Magyar Törvénytár 1000-1526. évi törvéncikkek 493.p. Budapest, 1899.

⁷ Csizmadia Andor: Hajnóczi József közjogi-politikai munkái. Budapest, 1865.

gyülekezési joga. Annak ellenére, hogy a *Mit kíván a magyar nemzet?* híres 12 pontjában a gyülekezési szabadságról nem esett szó.

Ellentmondásként értékelhető, hogy a polgári kormány megalakulása után a jogi normák alkalmazásával azonnal tiltásokat és korlátozásokat vezettek be a gyülekezések tekintetében. Szemere Bertalan belügyminiszter Pest-Buda területére hatályos rendeletében az alábbiak szerint korlátozta: „*Népgyűlést senki össze nem hívhat, ha csak annak helyét, idejét, s világosan kifejezett célját a városi törvényhatóság elnökének 24 órával előbb be nem jelenti, és ha ily előleges bejelentés nélkül valaki népgyűlést hívna össze, a hatóságoknak kötelessége leend a népgyűlést gátolni, vagy ha összejött elszéleszteni*”⁸

Arad és Kassa városára vonatkozóan ugyanilyen tartalmú belügyminiszteri rendelet került kiadásra. Azonban mivel ezek csak az adott városok területére vonatkoztak, ezért 1848. április 28-án a Batthyány-kormány az egész ország területére hatályos rendeletet adott ki a gyülekezés szabályozására. A rendelet előírta az írásbeli bejelentési kötelezettséget a gyűlés szervezője részére amelyet a törvényhatóság elnökének kellett benyújtani. Aki csak akkor adott engedélyt, ha a gyűlés célja „*törvényszeres*” volt. Ez a kifejezés gyakorlatilag mindenre alkalmazható volt ami a korabeli uralkodó réteg érdekeivel nem ütközött. A törvényhatóság elnöke a részére biztosított jogkör alapján megtilthatta a gyűlés megrendezését, „*ha a népgyűlés a közrend erőszakos megháborításának lehetőségét foglalja magába.*”

A tiltás ellenére összehívott gyűlést a hatóság „*elszélesztette*”, szervezőjét pedig mint „*lázítót*” megbüntette.

Fenti hatósági korlátozások ellenére a nép igényeinek megfelelően az 1848. május 15-i balászfalvai gyűlés határozatának 8. pontja a gyülekezési jog törvényi elismerését deklarálta, az erről szóló kérvényt Innsbruckban átadták Ferdinándnak, az uralkodónak.

1868-ban került kiadásra a 128. számú magyar belügyminiszteri rendelet amely bejelentési kötelezettséget írt elő illetve megtiltotta a katonáknak, bírácoknak, ügyészeknek, hivatalnokoknak, fiatalokúaknak, a politikai jogok gyakorlásától felfüggesztett személyeknek, a külföldieknek, hogy gyülekezetekben – kivéve a „*vallásos és hazafias gyülekezeteket*” – részt vegyenek⁹. A belügyminiszteri rendelet mellett több más jogszabály is tartalmazott tiltásokat, korlátozásokat a gyülekezési jog tekintetében.

A császári és királyi közös hadsereg és a magyar honvédség 1873-as szolgálati szabályzata 46. pontjában tiltotta, hogy „*a katonai (honvéd) egyének*” nyilvános gyülekezetekben részt vegyenek és hasonló tilalom vonatkozott a csendőrség állományára is.

A magyar királyi kereskedelemügyi miniszter a 101.213 – 1908. sz. körrendeletében így rendelkezett: „*Az utóbbi időben mind sűrűbben fordul elő, hogy kiskorú iparos tanoncok oly célzattal különböző egyesületeket vagy szervezeteket alakítottak, gyülekeztek, hogy felnőtt munkásokhoz hasonlóan szervezkedjenek... az egyesülési és gyülekezési jog a kiskorú tanoncokra nem vonatkoztatható.*”¹⁰

A korabeli büntetőjog és a kihágási (mai megfelelője: szabálysértési) jog területén megalkotott jogszabályi keretek között szabályozták, illetve korlátozták a gyülekezési lehetőségeket és gyülekezések alatti tevékenységeket.

A kihágási jog 10 törvényi tényállásban rögzítette a gyülekezésekkel kapcsolatos büntetendő cselekményeket, melyeket a „*Kihágások Betűsoros Kézikönyve*”¹¹ az alábbiak szerint tartalmazott:

- a közigazgatási hatóságok gyűléseinek kivételével minden egyéb gyűlés rendezése, összehívása;
- a magánhelyiségbe való összejövetel és gyülekezés rendőrhatalósági engedély nélküli összehívása, rendezése, megtartásánál közreműködés, azon való részvétel;
- felvonulás engedély nélküli rendezése vagy azon részvétel;

⁸ Rédey Miklós: A magyar gyülekezési jog kézikönyve. Budapest, 1903. 13.p.

⁹ Rédey Miklós: A magyar gyülekezési jog gyakorlati kézikönyve. Budapest, 1903. 16-17.p.

¹⁰ Magyarországi Rendeletek Tára. Budapest, 1908. 56.p.

¹¹ Szacsavay András: A kihágások betűsoros kézikönyve. Budapest, 1939.

- politikai jellegű gyűlés összehívása, rendezése, megtartásánál, rendezésénél közreműködés, azon részvétel;
- felosztatott gyűlés (gyülekezés) folytatásában bármi módon közreműködés;
- a felosztató, továbbá a rend fenntartása céljából kiadott hatósági intézkedéseknek nem engedelmességek, rendezavarás;
- idegen állampolgárok gyülekezetben, belügyminiszteri engedély nélküli felszólalása
- rend fenntartására vagy a gyűlés felosztatására irányuló hatósági rendelkezések az elnökség vagy a tisztikar részéről nem fogantatása;
- a gyűléseken fegyverrel, bottal, tetteges bántalmazásra, rendezavarásra alkalmas más eszközzel megjelenés;
- gyűléseken az egyenruhához tartozó tárgyak (kard, vadászfegyver, tűzoltócsákány stb.) tetteges bántalmazásra vagy rendezavarásra alkalmazása.

A kiegyezés után a képviselőházban először az 1869. június 15-i ülésén felszólalásában Gonda László képviselő,¹² majd 1878 decemberében Helfy Ignác és Chorin Ferenc interpellációjukban sürgették törvényjavaslat megalkotását és beterjesztését a gyülekezési jog tárgyában. Az interpellációra adott válaszában a miniszterelnök kifejtette, hogy a kormány 1848-as minisztériumi rendeletet kívánja fenntartani, új a gyülekezéssel kapcsolatos jogszabály megalkotását kategorikusan elutasította.¹³

I. Ferenc József 1892. február 22-i trónbeszédében az alábbi ígéretet tette – ami csak ígéret maradt – „Kormányunk... az egyesületi és gyülekezési jog rendezését tárgyaló törvényjavaslatot be fogja nyújtani.”¹⁴

A korabeli jogtudomány a politikai érdekek elvárásainak megfelelően alakította ki az elméletét amelyet dr. Rényi József *A gyülekezési jog* című könyvében így fogalmaz meg 1900-ban: „Magyarországon azt az elvet hirdetni, avagy érvényesíteni, hogy itt csakis írott jog alkotta állapot létezik, annyi volna, mint alkotmányos szabadságunk történeti fejleményeivel szemben a legszörnyűbb merényletet elkövetni ... a mai gyülekezési jog forrása... az 1848. évi alkotmánytörvényekből, azok szelleméből folyó jogállapot.”¹⁵

A Magyar Királyi Kuria 1906-ban már a gyülekezet fogalmának meghatározásánál is eleve vélelmezte annak társadalomellenességét: „Gyülekezetnek tekintendő, ha nagyobb embercsoport bármely oknál fogva egy helyen tömörül, és így módjában van több embernek olyan izgató szavakat hallani, amelynek hatása alatt a közrend veszélyeztetésére ragadhatja magát.”¹⁶

Fentiekben foglalt rendezőelveknek megfelelően a korabeli belügyminiszteri rendeletek és körlevelek a gyülekezeteket két fő csoportba sorolták:

1. A rendőrség képviselőjének kötelező volt megjelenni:

- előzetes bejelentéshez, illetve előzetes engedélyhez kötött gyülekezetek. Népgyűlést, politikai gyűlést, választási gyűlést, el nem ismert felekezeti szertartást csak előzetes engedély alapján lehetett tartani.

2. A rendőrség képviselőjének nem volt kötelező részt venni:

- a közigazgatási hatóságok gyűlésein, elismert vallási szertartásokon, kereskedelmi társaságok gyűlésein, népszokásokon alapuló gyülekezéseken.

¹² Dr. Rényi József: A gyülekezési jog. Budapest, 1900. 85.p.

¹³ Képviselőházi napló. 14. kötet. 154.p.

¹⁴ Országgyűlési nyomtatványok 1852-1897. I. kötet. 6. p.

¹⁵ Dr. Rényi József: A gyülekezési jog. Budapest. 1900. 88-89.p.

¹⁶ A Magyar Királyi Kuria 10043/1906. sz. határozata.

Ugyanakkor a rendőrség bármely gyülekezetben megjelenhetett, és azt indoklás nélkül is feloszlathatta.

Az I. világháborúra való készülődés időszakában létrejött a *kivételes hatalom* fogalma és állapota. Ennek megfelelően a korábbiakban is csak korlátozottan biztosított állampolgári szabadságjogokat a kivételes hatalom alapján tovább csökkentették.

A kivételes hatalomról szóló 1912. évi XXIII. törvénycikk alapján kiadták az 1914. évi 5481. ME sz. rendeletet a gyülekezési jog korlátozásáról. A jogszabály 1.§-a így rendelkezett: „*Politikai jellegű népgyűlések, felvonulások, körmenetek stb. tartása a további intézkedésig tilos, és megtartásukat karhatalomnak kell megakadályozni!*”¹⁷ A 2.§-a pedig beszüntette a bejelentés nélküli, valamint a bejelentési kötelezettség alá eső gyülekezetek fogalmát, sőt a magánhelyiségbeli gyülekezést is engedélyhez kötötte. Ezek a jogszabályi korlátozások 1918-ig voltak hatályban.

3.3 A Tanácsköztársaság fennállása idején a gyülekezés joggyakorlata

A magyar jogalkotás történetében az I. világháború befejeződése után a Károlyi – kormány és az azt követő Magyar Tanácsköztársaság a gyülekezési jog területén jelentős változtatásokat, előrelépést alkotott – elsőként a hazai jogszabályok történetében – deklarálták az 1919. évi III. néptörvény 1.§-ában, hogy: „*Az egyesülés és gyülekezés joga mindenkít megillet.*” A 2.§. megszüntette a korábbi engedélyezési, bejelentési kötelezettséget: „*Egyesület alakításához vagy gyülekezéshez sem hatósági engedély, sem pedig bejelentés nem kell. Azt sem kell bejelenteni, hogy az egyesület megalakult, vagy hogy a gyülekezetet megtartották.*”¹⁸

A Tanácsköztársaságot követő Friedrich kormány az 5084/1919. ME sz. rendelettel¹⁹ azonnal hatálytalanította a polgári köztársaság és a tanácsköztársaság jogszabályait, és újra hatályba léptette az 1918. október 30. előtt hatályos jogrendet.

3.4. A Horthy- korszak gyülekezési szabályozása

A kezdeti időszakban a hatalom stabilizálása céljából 1919-1921. között kiadott belügyminiszteri rendeletek a rendszerellenes erők gyülekezéseinek megakadályozására irányultak.

Beniczky belügyminiszter az 55010/1920. sz. BM rendeletében az alábbiak szerint rendelkezett: „*Az egyesülési és gyülekezési jog leple alatt az utóbbi időben ismét jelentkeztek olyan nemzetellenes, rendbontó törekvések, amelyek a visszaállított állami és társadalmi rend megzavarására irányulnak.*”²⁰ Ugyanebben a jogszabályban a belügyminiszter arra utasította a közigazgatási és rendőrhatalomokat, hogy szigorúan őrkdjenek a gyülekezési, valamint az egyesülési jog rendelkezései betartása felett, és „*a felügyeleti jogot mindenkor a hazafias érzülettől áthatva, a legnagyobb eréllyel párosult körültekintéssel gyakorolják.*” Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően a rendőrség sem engedélyezhetett politikai gyűlést. Mindennemű más gyülekezéshez engedélyt a hely, idő, tárgysorozat megjelölésével írásban kellett kérni, négy megbízható, *önjogi*²¹ helybenlakó magyar állampolgárnak. Amennyiben a négy állampolgár közül bármelyik megbízhatóságára vonatkozóan kételyek merültek fel, az engedélyt a hatóság nem adta meg. A hatóság az

¹⁷ Magyarországi Rendeletek Tára. Budapest, 1914. 1428.p.

¹⁸ 1919. évi törvények gyűjteménye. 19.p.

¹⁹ Magyarországi Rendeletek Tára. Budapest, 1919. 729.p.

²⁰ Magyarországi Rendeletek Tára. Budapest, 1920. 714.p.

²¹ Nagykorú, gondnokság alatt nem álló cselekvőképes állampolgár.

engedélyhez kötött gyülekezések tekintetében, olyan széleskörű jogosítványokkal rendelkezett, hogy szinte bármely gyülekezetet be lehetett tiltani, vagy fel lehetett oszlatni.

A rendőrség (illetve a 38061/1922. BM sz. körrendelet alapján a csendőrség) képviselőjének jelenléte kötelező volt a gyülekezéseken. A képviselő „szabálytalanság” esetén köteles volt a szabálytalankodótól a szót megvonni, a rendzavarót eltávolítani és rendőrségre (csendőrségre) további intézkedések foganatosítása céljából előállítani.

A hatályos jogszabályban rögzített szabálytalanság megállapításának joga a helyi rendőrhatalóság vezetőjét illette meg. Akik igyekeztek – a hatályos jog szerinti bűncselekményeken és kihágásokon túl – rendszerint olyan követelményeket meghatározni, amelyek betartása sok esetben eleve lehetetlen volt.

Rédey Miklós budapesti rendőrkapitány az alábbiakat írta elő az engedélyezett gyűlések megtartásához: *„A gyűlés színhelyén csak nemzeti színű...valamint a gyűlés célját feltüntető feliratos táblák használhatóak...Úgy a járó-kelő közönség, valamint az ellenkező nézeteket valló egyének és osztályok kigúnyolása tilos...A gyűlésben résztvevők a gyűlés színhelyén tartoznak szétszórni, csoportokban, vagy éppen zárt sorokban való elvonulás tilos.”*²²

A gyülekezések feloszlását a hatóságok karhatalom alkalmazásával hajtották végre. A feloszlítás módszere attól függött, hogy a rendezvényen résztvevők önként abbahagyták, vagy ellenszegültek a hatóság felszólításának, ekkor erőszakos kézrátétel, a kardlapozás, gumibothasználat, kutyák bevetése, lovasrendőrök alkalmazása jelentette a megoldást.²³

A feloszlítás végrehajtását legdrasztikusabban a Csendőrség Szolgálati Szabályzata 68. pontja rögzítette, miszerint *az előzetes felszólítás figyelmen kívül hagyása után szuronytámadást kellett intézni az egybegyűltek ellen. Amennyiben a szuronytámadás a célját nem érte el, fegyvert kellett használni.*

A 11.004/1921. ME sz. rendelet és végrehajtási utasítása (6000/1922. BM sz. körrendelet)²⁴ a gyülekezési jogok alkalmazása tekintetében annyi engedményt tett, hogy előzetes engedély alapján politikai célzatú népgyűlések megtartását is lehetővé tette zárt, vagy bekerített helyeken, az erre vonatkozó előzetes engedélyt az illetékes rendőr-főkapitány adta ki.

1922. június 26-án kiadott 6310/1922. ME sz. rendelet megszüntette a kivételes hatalmat, azonban az 1922. évi XVII. törvénycikk 6. §-a felhatalmazást adott a kormánynak arra, hogy a kivételes hatalom alapján kibocsátott rendelkezéseket *„hatályban tarthassa a közszabadsággal kapcsolatosan.”*²⁵

1923-1930 közötti időszakban több belügyminiszteri rendelet került kiadásra a gyülekezési jog gyakorlásával összefüggésben, melyek közös jellemzője az volt, hogy a kifejezetten jobboldalinak minősülő szervezetek gyülekezési jogát biztosította, ugyanakkor jelentősen korlátozta a baloldali szervezetek vonatkozásában.

Az 1930-as évektől egyre több esetben került sor tömegdemonstrációra, tüntetésekre, sztrájkokra, ezek megakadályozására kiadott 4980/1931. ME sz. rendelet ismételtén megtiltotta a politikai jellegű gyűlések, felvonulások, körmenetek stb. megtartását.²⁶

A 6050/1932. ME sz. rendelet a tilalom alól kivette az országgyűlésben képviselt politikai pártok által a zárt helyen tartandó politikai gyűléseket,²⁷ az 1570/1933. ME sz. rendelet újból teljes tilalmat rendelt el²⁸.

A honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk a kormány számára ismét kivételes felhatalmazást adott. A második világháborúra való felkészülés jegeit tartalmazza a

²² Rédey Miklós: A magyar gyülekezeti jog gyakorlati kézikönyve. Budapest, 1903. 26.p

²³ Bökönyi István: A gyülekezések szabályozása Magyarországon 1945-ig. Belügyi Szemle, 1989/9. 55.p.

²⁴ Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1921. 322.p.

²⁵ Magyar Törvénytár. 1922. évi törvénycikkek. 123.p.

²⁶ Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1931. 1025.p.

²⁷ Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1932. 1006.p.

²⁸ Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1933. 1472.p.

8120/1939. ME sz. rendelet amely teljes – nem csak politikai gyűléstilalmat – írt elő.²⁹ Rendkívül találó Tomcsányi Móricz 1940-ben tett megállapítása: „*Közjogunk fogvatékossága és szépséghibája, hogy a gyülekezési jog rendszeres, vagy legalább alapelvi törvényi rendezést még nem nyert.*”³⁰

A háborús években a gyülekezési jog csak nagyon korlátozottan érvényesült, a német megszállás után gyülekezési tilalom került bevezetésre, ami a kaotikus állapotok miatt nem lett kihirdetve, csak feloldásáról jelent meg jogszabály,³¹ melyet a belügyminiszter helyett dr. Bakó László államtitkár adott ki.

3. 5. A gyülekezési joggal kapcsolatos szabályozás 1945-1948 között

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. évi 519. ME számú rendelete a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlatását rendelte el, február 26-án betiltotta a „*magyar területeken lévő összes Hitler-barát, vagy más fasiszta politikai, katonai jellegű szervezeteket, valamint az egyéb olyan szervezeteket, amelyek az Egyesült Nemzetekkel szemben propagandát folytatnak, vagy folytattak, tekintet nélkül arra, hogy működésük alapszabályszerű vagy attól eltérő volt-e.*”³²

A fenti rendelet 7.§-a bűncselekménnyé nyilvánította, hogyha valaki a betiltott szervezetekben fejtett ki működést.

1945. március 24-én került kiadásra a politikai és gazdasági gyűlésekre vonatkozó 5159/1945. BM sz. rendelet³³ amely egészen 1989. január 24-ig volt hatályban – minden politikai és gazdasági jellegű nyilvános népgyűlés, felvonulás és bármilyen más politikai összejövetel esetében bejelentési kötelezettséget írt elő a szervező részére.

A belügyminiszteri rendelet meghatározta a rendőrség gyülekezéssel kapcsolatos feladatait is a 4.§-ban a bejelentések nyilvántartása, és azok megőrzése tekintetében. A jogszabály nem tiltotta a rendőrhatóság jelenlétét abban az esetben, ha a szervezők azt nem kérték, ezáltal nem csorbult a rendőrhatóság vezetőjének azon mérlegelési lehetősége, hogy a rendőrség akár rendőrhatósági képviselőként, akár rendezvénybiztosító erőként bűncselekmények elkövetése esetén különböző intézkedéseket fogantosszon. A rendelet 6.§-a szankcionálta a gyűlés bejelentésének elmulasztását, és mint kihágási eljárást a rendőrség hatáskörébe utalta, 500 pengőig terjedő pénzbírság volt a kiszabható büntetés felső határa.

Ezen jogszabály rendkívül széleskörűen értelmezte a gyülekezési joggal való élés szabályait, feloldotta a korábbi korlátozó jogszabályokat az államigazgatási testületek, fegyveres erő, rendészeti szervek tagjai vonatkozásában, illetőleg a politikai és gazdasági jellegű rendezvények tekintetében megszüntette a korábban jogszabályokban előírt bejelentési kötelezettséget.

Jelentős változások következtek be a jogi szabályozásban, azzal hogy a nemzetközi jogban is megjelentek – más egyéb tárgyú jogi normák mellett – a gyülekezésre vonatkozó szabályok. Nevezetesen az ENSZ közgyűlése által kiadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely 20. cikkelye az alábbiakat deklarálta: „*Minden személynek joga van békés célú gyülekezési és egyesülési szabadsághoz.*”³⁴ Az állampolgári jogok közül a Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. törvény preambulumban az alábbiak szerint

²⁹ Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1939. 1268.p.

³⁰ Tomcsányi Móricz: Magyarország közjoga. Budapest, 1940. 200.p.

³¹ Magyar Törvénytár. 1944. 500.p

³² Magyarországi Rendeleték Tára. I. 1945. 49.p.

³³ Magyarországi Rendeleték Tára. I. 1945. 231.p.

³⁴ Az emberi jogok dokumentumokban. Budapest, 1976. 376.p.

deklaráta a gyülekezési jog biztosítását: „Az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogai különösen... a gyülekezési és egyesülési jog.”³⁵

3. 6. A gyülekezési jog 1949-1957 között

Az 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmányának VIII. fejezetében: *Az állampolgárok jogai és kötelességei* című részben az alábbiak szerint fogalmazta meg a gyülekezési joggal kapcsolatos előírásokat:

55. §.(1) A Magyar Népköztársaság a dolgozók érdekeinek megfelelően biztosítja a szólásszabadságot, a sajtószabadságot, a gyülekezési szabadságot.

(2) *Az állam e jogok érvényesítésére a dolgozók rendelkezésére bocsátja a szükséges anyagi eszközöket*”³⁶

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1956. XII.12-én – a gyűlések és felvonulások ideiglenes engedélyhez kötéséről szóló 1956. évi 30. számú törvényerejű rendelet végrehajtására – rendeletet bocsátott ki a gyülekezési jogot érintően. A 6/1956. számú kormányrendelet a gyűlések és felvonulások ideiglenes engedélyhez kötéséről³⁷ a jogszabály kiadásának szükségességét az alábbiakkal indokolta: „*Annak érdekében, hogy a jelenlegi rendkívüli viszonyok között a magyar dolgozók érdekeinek megfelelően az állampolgárok az alkotmányban biztosított gyülekezési jogukat zavartalanul gyakorolhassák és a gyűlésező vagy felvonuló dolgozókat felelőtlenül rendbontó elemek ne zavarhassák.*”

A jogalkotó eredeti szándékától eltérően – melyet a kormányrendelet 1.§-a jogszabály kihirdetésétől számított egy hónapban határozott meg – 1957. június 30-ig volt hatályba a törvényerejű rendelet és a kormányrendelet. Ebben az időszakban a nyilvános gyűlésre vagy felvonulásra az előzetes engedélyt a budapesti, megyei, városi rendőrkapitányságok vezetői voltak jogosultak megadni. A jogszabály 4.§-ában biztosított jogosultság alapján az illetékes rendőrkapitány a gyűlést, felvonulást megtilthatta, „*ha a rend fenntartását nem látja biztosítottnak.*”

A kormányrendelet 5.§-a tartalmazta a meglehetősen szigorú szankciókat a rendelet ellen vétőkkel szemben, büntetné nyilvánítva és 6 hónaptól 5 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetve azt, „*aki engedély nélkül gyűlést, illetőleg felvonulást kezdeményez vagy vezet.*” Szintén büntettnek minősült – és 1 évig terjedő börtönnel volt büntethető – aki az engedély hiányáról tudva a gyűlésen vagy felvonuláson részt vett, illetve a rendezvény helyszínét a hatóság felhívására azonnal nem hagyta el.

Az 1956. évi 30. számú törvényerejű rendelet és a végrehajtására kiadott 6/1956. számú kormányrendelet hatályát az 1957. I.11-én megjelent 1957. évi 2. számú törvényerejű rendelet,³⁸ valamint az 1957. évi 23. számú törvényerejű rendelet³⁹ hosszabbította meg.

3. 7. A gyülekezési jog fejlődése Magyarországon 1958-1988 között

A nemzetközi jog területén az 1960-as években megnövekedett a jelentősége a gyülekezési jog biztosításának az állampolgárok részére. Nemzetközi politikai fórumokon egyre több bírálatot fogalmaztak meg hazánkkal szemben, mert a gyülekezési jogok tekintetében sok korlátozás van életben, nevezetesen a gyülekezések megtartása engedélyhez

³⁵ Két év hatályos jogszabályai (1945-1946.) 57.p.

³⁶ Az emberi jogok dokumentumokban. 260. p.

³⁷ Magyar Közlöny, 1956. évi 101. szám 593.p.

³⁸ Magyar Közlöny 1957. évi 3. szám.7.p

³⁹ Magyar Közlöny, 1957. évi 36. szám 225.p.

kötött, a politikai tartalmú demonstrációk amennyiben eltérnek a szocialista rendszer értékeitől, azok bírálatát kívánják képviselni, akkor tilosak.

Az ENSZ közgyűlésének XXI. ülésszakán, 1966. december 16-án elfogadott a *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmánya* 21.cikkelye az alábbiakat fogalmazta meg: „*A békés gyülekezés jogát el kell ismerni. E jog gyakorlását csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban az állam biztonsága, a közbiztonság, a közrend érdekei, a közegészség, az erkölcsök vagy mások jogai és szabadsága érdekében szükségesek*”.⁴⁰

A New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény 5. cikkének x. alpontja kötelezte az egyezményt aláíró államokat, hogy fajra, színre, illetve nemzetiségi vagy etnikai különbségre való tekintet nélkül mindenki számára biztosítsák a békés gyülekezéshez való jogot.⁴¹

Hazánkban 1972-ben módosították az 1949-ben kiadott alkotmányt, mely során jelentősen változott a gyülekezési jogra vonatkozó alaptörvényi megfogalmazás is. Az 1972. évi I. törvény, az 1949. évi XX. törvény módosításáról és a Magyar Népköztársaság Alkotmányának egységes szövegéről, VII. fejezete tartalmazza az állampolgárok alapvető jogait és kötelességeit az alábbiak szerint:⁴²

„54.§ (1) *A Magyar Népköztársaság tiszteletben tartja az állampolgári jogokat. (2) A Magyar Népköztársaságban az állampolgári jogokat a szocialista társadalom érdekeivel összhangban kell gyakorolni, a jogok gyakorlása elválaszthatatlan az állampolgári kötelesek teljesítésétől*”

„64.§ *A Magyar Népköztársaság a szocializmus, a nép érdekeinek megfelelően biztosítja a szólásszabadságot, a sajtószabadságot és a gyülekezési jogot.*”

Az 1972-es szabályozásban alapvető változásként jelenik meg az *emberi jogok* tiszteletben tartásának kimondása és rögzítése az Alkotmányban. További fontos változtatás, hogy míg 1949-ben egy szűkebb körű a *dolgozók*, 1972-ben szélesebb értelmezés a *szocializmus, a nép érdekeinek megfelelő jogbiztosítás* fogalmazódott meg. Azonban továbbra is meghatározó hiányosságként értékelhető, hogy a nemzetközi jogszabályokban megfogalmazott elvárásokkal szemben, nem történt meg a gyülekezési jog törvényi szintű szabályozása. A gyülekezési jog gyakorlati megvalósulásával kapcsolatban több jogszabály is tartalmazott jogi normákat. A rendzavarás szabálysértését az 1968. évi I. törvény a szabálysértésekről a 99.§-ában⁴³ az alábbi tényállás szerint rögzítette „*aki rendzavarás esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít, háromezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.*”

Az 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről a 120-123. §-ban a lázadás bűncselekményének törvényi tényállását szabályozta.⁴⁴

A Btk. 120. §(1) bekezdés szerint „*aki a Magyar Népköztársaság állami vagy társadalmi rendjének megdöntésére vagy gyengítésére irányuló tömegzavargást szervez vagy vezet, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (büntett).*”

A Btk. 120. §(2) és a 121. §(2) bekezdései a lázadás bűncselekményének minősített (súlyosabban büntetendő) eseteiként határozták meg a közrend súlyos megzavarásához vezető, a lázadást felfegyverkezve vagy fegyveresen, illetve háború idején történő elkövetését. A jogi szabályozás különböző szervezet feljogosított a gyülekezési jog korlátozására, illetve olyan intézkedések foganatosítására, amelyek a gyülekezési jog alkalmazásával kapcsolatosak.

⁴⁰ Az emberi jogok dokumentuma. 383.p. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát az 1976. évi 8. számú törvényerejű rendelettel hirdették ki.

⁴¹ Az emberi jogok dokumentuma. 560.p. A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményt az 1969. évi 8. számú törvényerejű rendelettel hirdették ki.

⁴² Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945-1987. I. 11.p.

⁴³ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945-1987. I. 206.p.

⁴⁴ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. II. 273.p.

A honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény a XVII. fejezetében⁴⁵ felhatalmazta az Elnöki Tanácsot, a Minisztertanácstól kapott felhatalmazás esetén az illetékes minisztert, a fővárosi és megyei honvédelmi bizottságokat rendkívüli intézkedésekre háború idejére, az állam biztonságát fenyegető veszély esetén a közrend és közbiztonság védelme érdekében, illetőleg elemi csapás elhárítása, annak következményeinek csökkentése érdekében.

A honvédelmi törvény 55. § (1) bekezdése alapján a gyülekezési joggal összefüggésben rendkívüli intézkedésként korlátozni lehet a lakosságnak nyilvános helyen való tartózkodását. A (2) bekezdés szerint nyilvános gyűlés és felvonulás tartása megtiltható vagy előzetes engedélyhez köthető.

Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. számú törvényerejű rendelet *A közrend védelme* című részben, a 6. §(2) bekezdésében előírta, hogy gondoskodni kell az ünnepek, rendezvények, felvonulások és sportrendezvények rendjéről.⁴⁶

A rendőrségről szóló 39/1974. számú minisztertanácsi rendelet *A rendőrség hatásköre és működése* című részben a 8. §-ban⁴⁷ a rendőrség feladataként határozta meg a nagyobb ünnepek, rendezvények, felvonulások és sportesemények rendjének biztosítását.

A 49/1978. (X.19.) MT rendelet a Munkásőrségről szóló 2.§-a előírta, hogy a Munkásőrség részt vesz „*gyűlések és más rendezvények biztosításában.*”⁴⁸

A 4/1976. (VII.24.) BM rendelet a rendőrhatalmási kényszerintézkedésekről felhatalmazta a rendőr-főkapitányságok és rendőrkapitányságok vezetőit, hogy rendőri felügyeletet alkalmazhatnak azokkal szemben, akik az állam belső rendjét, a közbiztonságot vagy a közrendet rendszeresen vagy folyamatosan veszélyeztető magatartást tanúsítanak. A belügyminiszteri rendelet 6.§(2) bekezdése b) alpontja alapján a rendőri felügyelet alatt álló eltiltható attól, hogy „*nyilvános rendezvényeken (gyűléseken) részt vegyen.*”⁴⁹

A 4/1976. (VII.24.) BM rendeletet hatályon kívül helyező 4/1985. (VII.20.) BM rendelet a rendőrhatalmási kényszerintézkedésekről már konkrétan meghatározta, kivel szemben rendelhető el a rendőri felügyelet. A fenti belügyminiszteri rendelet 8. §-a (2) bekezdés b) alpontja alapján a rendőri felügyelet alatt álló eltiltható attól, hogy „*nyilvános rendezvényeken – kivéve, ha azt külön jogszabály megengedi – részt vegyen.*”

A rendőrség fegyverhasználatát az 1963. évi 22. számú törvényerejű rendelet 3. § d) alpontja alapján a rendőr fegyvert használhat „*a közbiztonságra súlyos veszélyt jelentő csoportosulás szétszlatására*”⁵⁰. A 6. §-a előírta, hogy a csoportosulással szemben történő fegyverhasználatot meg kell előznie a csoportosulás megszüntetésére való felhívásnak, a tömegoszlató alakzatok és eszközök alkalmazásának, figyelmeztetésnek, hogy fegyverhasználat következik, figyelmeztető lövésnek, amely levegőbe irányul.

1987-ben a gyülekezési joggal kapcsolatosan egy nagyon fontos jogszabály került kiadásra, nevezetesen a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény, melynek 5. §-a az alábbiakat írta elő: „*Az állampolgárok alapvető jogai és kötelességei körében törvényben kell szabályozni különösen... c) az egyesülési és gyülekezési jogot.* Sajnos erre az igen fontos törvényi szabályozás megalkotására 1989-ig nem került sor.

A hazai jogtudomány egyes képviselői a tételes jogi szabályozásban a gyülekezési jog törvényi szabályozottságának hiányát azzal igyekeztek magyarázni, hogy olyan gyülekezési lehetőségeket is idesoroltak, amelyek céljai nem feleltek meg a gyülekezési jog tartalmában megfogalmazott céloknak.

Véleményem szerint a gyülekezési jog tartalmát illetően Ficzer Lajos megfogalmazása ami azt legjobban kifejezi: „... *a gyülekezési jog tartalmát úgy lehetne meghatározni, mint az*

⁴⁵ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945-1987. I. 353.p.

⁴⁶ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. I. 617.p.

⁴⁷ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. II. 253.p.

⁴⁸ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. II. 352.p.

⁴⁹ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. II. 160.p.

⁵⁰ Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. II. 557.p.

állampolgároknak olyan, szervezeti szempontból ad hoc jellegű társulását, amelynek célja az őket érdeklő problémák közvetlen megvitatása, egyöntetű állásfoglalás kialakítása, közös álláspontnak többek előtt való nyilvánítása, valamely kérdésben kialakított felfogás demonstrálása, vagy esetleg az is, hogy az összejövetelek céljának érdekében – bár alkalmilag – szervezett erőt mutassanak fel.⁵¹ Ugyanakkor nem értek egyet azzal a felfogással amely a gyülekezési joggal való élés fogalomkörébe sorolta például a műsoros előadásokon való részvételt.⁵²

Többen – helytelenül – a gyülekezési törvény tartalmához sorolták az országgyűlést, a falugyűléseket, munkahelyek termelési tanácskozásait, a sportrendezvényeket, vallási szertartásokat és körmeneteket, a családi rendezvényeket. Igaz, hogy a felsorolt rendezvényeken jogszabályok biztosították az állampolgárok részvételét, azonban ennek ellenére nem lehet minősíteni ezen részvételi lehetőségeket a gyülekezési jog tartalmához tartozóknak.

A magyar jogfejlődés 1958-1988. közötti időszaka legmarkánsabban az alábbi két idézettel összegezhető: „...*A Magyar Népköztársaságban az állampolgárok gyülekezési joga gyakorlásának alapját alkotmányos szabályozás képezi. Mivel a gyülekezési jog átfogó, egyéb jogszabályi rendezést nem nyert, e területen a vonatkozó gyakorlat az irányadó.*”⁵³

*„A szocialista állam kizárja a gyülekezési jog köréből az olyan gyűléseket, felvonulásokat, amelyek a szocialista társadalmi rend, a dolgozó nép érdekei ellen irányulnak.”*⁵⁴

Megállapítható tehát, hogy 1988-ban egy meglehetősen szűk jogi szabályozás volt hatályos, amely sem az állampolgárok, sem az állami szervek szempontjából sem volt megfelelő. 1988-ban még formailag hatályos volt a gyűlések bejelentéséről szóló 5159/1945. (III. 24.) BM rendelet mely rendelkezései felett az idő jócskán túllépett és nem nyújtott elvárható biztonságot a gyülekezési jog gyakorlásának feltételei vonatkozásában, és több vonatkozásban ellentétes volt a nemzetközi jogszabályokban előírtakkal szemben. A hatóságok számára sem volt egyértelműen szabályozva, mely esetekben jogosultak a gyülekezési jog gyakorlását korlátozni, és milyen eszközökkel.

3. 8. A gyülekezési jog 1989. után

1989-ben a hazánkban zajló társadalmi reformfolyamatok erőteljes hatására előtérbe került a jogállamiság kiépítése keretében a gyülekezéssel összefüggő szabályozás nagymérvű változtatásának igénye.

Az Országgyűlés 1989. január 10-én az 1989. évi I. törvénnyel⁵⁵ hatályon kívül helyezte a Magyar Népköztársaság alkotmányáról szóló – az 1972. évi I. törvénnyel módosított – 1949. évi XX. törvény rendelkezéseit a gyülekezési jogról és helyébe a következőket léptette: „65.§(1) *Az egyesülés és békés gyülekezés joga mindenkit megillet.*
(2) *Az egyesülési jog és a gyülekezési jog gyakorlása nem sértheti a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendjét.* (3) *Az egyesülési jog gyakorlására vonatkozó részletes szabályokat törvény állapítja meg.*”

⁵¹ Ficzer Lajos: Gyülekezési szabadság. Az állampolgárok alapjogai és kötelességei. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963. 460.p.

⁵² Például Halmi Gábor: A gyülekezés és az egyesülés szabadsága című tanulmányában így fogalmazott: „*A gyülekezési jog megvalósításának sajátos formái a különböző műsoros előadások.*” ELTE Jogi Továbbképző Intézet Kutatócsoport: Emberi jogok hazánkban. Budapest, 1988. 219.p.

⁵³ Ficzer Lajos im.: 471.p.

⁵⁴ Ficzer Lajos im.: 471.p.

⁵⁵ Magyar Közlöny, 1989. évi 5. szám 84. p.

Az Országgyűlés az alkotmánymódosítással egyidőben fogadta el a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvényt⁵⁶, mely mérföldkőnek számít a gyülekezési szabadság jogi szabályozásának hazai történetében, hiszen a magyar polgári átalakulás óta folyamatos igény volt egy ilyen törvényre. Ez az igény a haladó erők részéről fogalmazódott meg, azonban a mindenkor hatalmon lévő erők érdekeinek maximálisan megfelelt a gyülekezési jog szabályozatlansága, ami széleskörű lehetőséget biztosított számukra a politikai okok miatti adminisztratív korlátozó intézkedések foganatosítására.

A törvény I. fejezetében rögzítette a gyülekezés fogalmát, megszüntette annak a korábbi felfogásnak a további alkalmazását, amely a gyülekezési jogot kiterjesztően értelmezte.

A 2. § (1) bekezdése a gyülekezési szabadság megvalósításának formáiként nevesíti az összejöveteleket, felvonulásokat és tüntetéseket.

A törvény 3. § a) és d) pontjai szerint nem tartoznak a gyülekezési jog fogalmkörébe az országgyűlési képviselők és a tanácsstagok választásával összefüggő gyűlések, a törvényesen elismert egyházak és vallásfelekezetek által szervezett vallási szertartások és rendezvények, körmenetek, kulturális és sportrendezvények, a családi eseményekkel kapcsolatos rendezvények.

A törvény fontos feltételként határozza meg a rendezvények békés jellegét, mely alatt az értendő, hogy a résztvevők nem fegyveresen, illetve nem felfegyverkezve vesznek részt, valamint erőszakot nem alkalmaznak az összejövétel, felvonulás vagy tüntetés során. A gyülekezési jogról szóló törvény általános rendelkezései között rögzíti, hogy mit tehetnek vagy mit nem tehetnek a résztvevők. Például élhetnek a szólásszabadságukkal: *„a résztvevők véleményüket szabadon kinyilváníthatják.”*

A törvény 2. § (2) bekezdése alapján a rendezvény résztvevői jogosultak a közösen kialakított álláspontjukat az érdekeltek tudomására hozni. A törvény ezen rendelkezései tehát valódi demokratikus megoldást tartalmaznak azáltal, hogy a vélemény, álláspont tartalmát nem szabályozzák ideológiai, politikai szempontból. A gyülekezési joggal való élés határait a törvény az alábbiak szerint írja elő: *„2. §(3) A gyülekezési jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével.”*

A törvény meghatározta, hogy tilos rendezvény szervezése és megtartása az Országház közvetlen környékén. Ezt a rendelkezést azonban az 1989. évi IV. törvény 1. §-a hatályon kívül helyezte. Rendezvényt a gyülekezési jogról szóló törvény előírásai szerint magyar, illetve magyarországi tartózkodási vagy letelepedési engedéllyel rendelkező nem magyar állampolgár szervezhet.

A rendezvény szervezőjének – ha a rendezvényt közterületen, tehát mindenki számára korlátozás nélkül igénybe vehető területen, úton, utcán, téren tartják – legalább három nappal a rendezvény megtartásának tervezett időpontja előtt írásbeli bejelentést kell tennie az illetékes rendőri szervnek. Ez a főváros esetében a Budapesti Rendőr-főkapitányság, vidéken pedig a területileg illetékes rendőrkapitányság. Az írásbeli bejelentésnek tartalmaznia kell a tervezett rendezvény kezdetének és befejezésének várható időpontját, a rendezvény helyszínét, útvonalát, célját, napirendjét, a részt vevők várható létszámát, a rendezők számát, a rendezvényt szervező szerv vagy személyek, és a szervezők képviselőjére jogosult személy nevét és címét.

A rendőrség rendezvények bejelentésével kapcsolatos tevékenysége az államigazgatási eljárás általános szabályai szerint történik. A törvény előírásainak megfelelően a rendőrség 24 órán belül, a rendezvény szervezőjével írásban közölt határozattal megtilthatja a bejelentéshez kötött rendezvény megtartását a bejelentésben megjelölt időben vagy helyszínen, ha rendezvény súlyosan veszélyeztetné a népképviselői szervek (országgyűlés, tanácsok) vagy a bíróságok zavartalan működését, illetőleg a közlekedés rendjének aránytalan sérelmével járna.

⁵⁶ Magyar Közlöny, 1989. évi 5. szám 96.p.

A rendőrség említett határozata ellen az államigazgatási eljárásban fellebbezésre lehetőség nincs. A törvény 9.§-ában foglaltak szerint a határozat közlésétől számított három napon belül a szervező kérheti a határozat bírósági felülvizsgálatát. A bíróság három napon belül, nem peres eljárással, népi ülnökök közreműködésével határoz úgy, hogy ha szükséges, akkor a feleket is meghallgatja. A bíróság határozata ellen – amely a kérelemnek helyt adva hatályon kívül helyezi a rendőrség határozatát, vagy elutasítja a kérelmet – jogorvoslati lehetőség nincs.

A rendőrséget a törvény 12. §(3) bekezdése feljogosítja arra, hogy képviselője a rendezvényeken jelen legyen. A gyülekezéssről szóló törvény 14. §-a tételesen meghatározza, mely esetekben oszthatja fel a rendőrség a rendezvényeket, ezek az alábbiak: *a gyülekezési jog gyakorlása bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére felhívást valósít meg, vagy mások jogainak és szabadságának sérelmével jár, a rendezvényen a résztvevők fegyveresen, illetőleg felfegyverkezve jelennek meg, bejelentés nélkül tartanak bejelentéshez kötött rendezvényt, a rendezvényről szóló bejelentésben feltüntetett időponttól, helytől, útvonaltól, rendezvényi céltől, napirendtől eltérően tartják a rendezvényt, a rendőrség tiltó határozata ellenére tartanak rendezvényt.*

A gyülekezéssről szóló törvény kiegészítette a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt, és a 228/A. §-al új bűncselekményt határozott meg. Az egyesülési és gyülekezési szabadság megsértése bűncselekményét az valósítja meg, aki mást egyesülési vagy gyülekezési jogának gyakorlásában erőszakkal vagy fenyegetéssel jogtalanul megakadályoz. Vétséget követ el az, aki a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít.

A gyülekezési jogról szóló törvény módosította a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvényt azzal, hogy az Sztv. 103. §-aként új szabálysértést fogalmazott meg. A gyülekezési joggal való visszaélés szabálysértését valósítja meg az, aki bejelentéshez kötött összejövetelt, felvonulást vagy tüntetést bejelentés, vagy a tervezett új időpontról való előzetes tájékoztatás nélkül, vagy a rendőrség tiltó határozata ellenére szervez.

Megvalósítja továbbá a szabálysértést az is, aki a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvényeken löfegyvert vagy robbanóanyagot, illetőleg erőszak vagy fenyegetés alkalmazása érdekében az élet kioltására, vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt magánál tartva jelenik meg.

3. 9. KÖVETKEZTETÉSEK

Az 1945 előtti magyar polgári, tőkés jogi szabályozásban a gyülekezésekkel kapcsolatosan általánosságban az jellemző, hogy a gyülekezési jog legmagasabb – törvényi – szintű jogszabályi biztosítottsága nem történt meg. A gyülekezési joggal összefüggő jogi normák meghatározása főként alacsonyabb szintű jogszabályokban, rendeletekben történt, amelyek legtöbbször csak a tiltásokat, korlátozásokat tartalmazták.

A tiltások és korlátozások szabályait általában a gazdasági érdek határozta meg, amelynek meghatározó szerepe a különböző közvetítő tényezőkön (politika, jog, erkölcs stb.) keresztül érvényesült. Jellemző volt, hogy a gyülekezések engedélyezése, tiltása, az azokkal szembeni hatósági, kényszerítő, fegyveres fellépés terén jelentős jogosítványokkal rendelkeztek a közigazgatás helyi szervei, valamint az állam- és közbiztonság meghatározott állapotát védeni hivatott fegyveres szervezetek.

Összegezve a fejezetben leírtakat megállapítható, hogy hazánkban a gyülekezési jog, az államjog (alkotmányjog), a büntetőjog, és bizonyos mértékben az államigazgatási jog területén is kellően szabályozott.

Természetesen egy bizonyos időszaknak el kell telnie ahhoz, hogy a gyülekezési joggal kapcsolatos jogi szabályozás jogalkalmazási gyakorlata kialakuljon.

Véleményem szerint a helyes jogalkalmazási gyakorlat kialakításának kötelezettsége elsősorban a gyülekezési szabadsággal való élési lehetőségeinek biztosítását szavatoló állami szervekre ró kötelezettségeket. A jogalkalmazási gyakorlat kialakításában az állami szervek hivatali tevékenységén túl fel kell használni a tudományos kutatások tapasztalatait, az oktatásban rejlő lehetőségeket is.

Ugyanakkor ki kell alakulnia a gyülekezési szabadsággal élni kívánó állampolgárokban a politikai kultúra, a jogismeret olyan szintje is, amelyek lehetővé teszik azt, hogy hazánkban a gyülekezési szabadság érvényesülése hozzájáruljon a demokrácia fejlődéséhez, az állampolgári, állam- és a társadalmi érdek összhangjának megteremtéséhez.

4. A „TAXISBLOKÁD KIALAKULÁSA OKAI, ESEMÉNYEI. KEZELÉSE TAPASZTALATAI

4. 1. A válsághelyzet általános jellemzői

A rendőrség szempontjából válsághelyzetként kell megítélni és kezelni azokat a jelenségeket, amelyek az ország egészének, vagy területe egy részének közbiztonságára, belső rendjére súlyos következményekkel járó veszélyes helyzetet idéznek elő és feloldásuk csak valamennyi államhatalmi, közigazgatási, fegyveres és polgári szervezetek együttes, összehangolt tevékenységével érhető el.

A válsághelyzetek kialakulásának oka közül néhány nem jelezhető előre. Ezek közé tartoznak a tömegszerencsétlenségek, az ipari és természeti katasztrófák, melyek megelőzésére mód nincs, csak következményeinek felszámolására lehet általánosan felkészülni. A társadalmi, politikai, gazdasági válságok esetében viszont, mindig kimutatható egy előzmény, amely – ha felismerik – időben figyelmeztet, lehetőséget ad megelőző rendszabályok bevezetésére, s az érintett szervezetek számára célirányos felkészülésre. A válság tömegeket érint, tömegeket hoz valamilyen formában kritikus helyzetbe. Hatása a közbiztonságra, a belső rendre kedvezőtlen, a törvényesség háttérbe szorul, nagyok az anyagi veszteségek, az emberek élete, egészsége, testi épsége, a környezet közvetlenül és súlyosan veszélyezteteti. Az előidéző problémák megoldása hosszú időt vesz igénybe, s feszített munkát követel az abban résztvevőktől.

A bekövetkezett válsághelyzetet jellemezni lehet:

- kiváltó okai,
- kialakulásának módja és
- megnyilvánulási formái szerint.

-

a.) A kiváltó okok:

- társadalmi,
- politikai,
- gazdasági és
- természeti események lehetnek.

b.) Kialakulásának módja szerint:

- váratlan és
- előre jelezhető válságokról beszélhetünk.

c.) Megnyilvánulási formái lehetnek:

- a tömegmegmozdulások,
- a tüntetések,
- a sztrájk,
- a blokád,
- sorozatos terror-, illetve terror-jellegű cselekmények,
- tömegszerencsétlenség,
- ipari katasztrófa,
- természeti katasztrófa, valamint
- a haditevékenységek.

Egy adott válsághelyzet jellemző vonásait a konkrét körülmények figyelembevételével részletesen meg lehet és meg kell fogalmazni. Az ebből levonható következtetések kiinduló alapot nyújtanak a válság megelőzése, felszámolása terén, a legcélszerűbb rendőri eljárások, intézkedések kidolgozásához és a sikeres közreműködéséhez e válság megoldásába.

4.1.2. A tömeg

A közterületeken, nyilvános helyeken összegyűlt személyek a létszámuktól és tudatos tevékenységüktől függően csoportot vagy tömeget alkotnak.

A csoport valamely szempontból együvé tartozó, térben egymáshoz közel levő, többé-kevésbé szoros egységet alkotó, kisebb számú személyek összessége, akiket közös tudati vonások kapcsolnak össze, céljaik és tevékenységük az adott időben nagy vonalakban azonos. A csoport létszáma 4 fő vagy ennél több fő. Ahhoz, hogy egy emberi csoportot, csoportosulást tömegnek nevezhessünk szükséges, hogy a tömegben résztvevő egyedek hangulatbeli, érzéssel, gondolatbeli, mozgásbeli megnyilvánulásai egységes célkitűzés szolgálatába álljanak és ez mozgassa, irányítsa őket.

A büntetőjog megfogalmazása szerint a tömeg az olyan embercsoport, melynek létszáma egyszeri rátekintésre nem állapítható meg, illetve ez a létszám általában 15-20 fő, vagy ennél több. Tömegzavargás alatt pedig az ilyen nagyságú embercsoport nyílt, rendbontó fellépését értjük.

Pszichológiai szempontból azokat a csoportosulásokat nevezzük tömegnek, melynek kialakulása spontánul keletkezik, szervezetlenség, a valódi célok és érdekek felismerése és tudatosulása hiányzik, vagy csak a vezetőkre korlátozott.

Szociológiai értelmezés szerint a tömeg nagyobb számú emberek átmeneti csoportosulása közvetlen érintkezést biztosító területen, amelyben a résztvevők ugyanazon jelenségekre spontánul hasonlóan, vagy azonosan reagálnak.

A tömeg osztályozása:

A tömeg osztályozása több szempont szerint hajtható végre, nevezetesen cél, szervezethez, jelleg és eszközök alapján.

Célja szerint lehet a tömeg:

- kíváncsiskodó,
- vásárló,
- szórakozó,
- tüntető, illetve demonstráló
- menekülő.

A kíváncsiskodó tömeg az általa érdekesnek, szokatlannak tartott esemény (baleset, szerencsétlenség, stb.) helyszínén gyűlik össze. Rendszerint zavarja az esemény biztosításában, a mentésben, a katasztrófa elhárításában résztvevő hatósági személyek munkáját.

A vásárló tömeg nagy forgalmú áruházak, üzletházak, vásárok, piacok területén alakul ki.

A szórakozó tömeg fesztiválok, sportversenyek, koncertek, szabadtéri rendezvények helyszínén jelenik meg.

A tüntető (illetve demonstráló) tömeg felvonulással, transzparenszek vitelével, jelszavak hangoztatásával, jelképes cselekmények végrehajtásával (pl.: könyv-, zászló-, bábuégetés) nyilvánítja ki rokon- vagy ellenszenvét személyek, politikai eszmék, stb. mellett vagy ellen.

A menekülő tömeg hirtelen bekövetkező, veszélyérzetet keltő események helyszínét igyekszik minél előbb, bármilyen módon, legtöbbször rendezetlenül, egymás életét, testi épségét is veszélyeztetve elhagyni.

A tömeg szervezettség szempontjából lehet:

- szervezetlen,
- a megjelenés helyszínén alkalmoszerűen szervezett, és
- előre megszervezett.

A szervezetlen tömeg jellemzőiként említhető, hogy tevékenysége nem tervszerű, nincsenek előre kialakított jelszavai, hangadói, vezetői.

A megjelenés helyszínén alkalmoszerűen szervezett tömeg kialakulásakor a tömegben az irányítók, a hangadók ragadják magukhoz a vezetést. A hangadók jelszavak, célok hangoztatásával a tömeg hangulatát negatív vagy pozitív irányba befolyásolhatják, így az alkalmoszerűből szervezeten fellépő tömeg jöhet létre.

Az előre megszervezett tömeg kialakított terv szerint, meghatározott útvonalon, előzetesen eldöntött jelszavak, előre kiosztott feladatok, a változó körülmények számbavételével kidolgozott taktika alapján tevékenykedik.

A tömeg jellege szerint lehet:

- békés, illetve
- ellenszegülő

A békés tömeg céljainak megvalósítása közben a közrendet, a közbiztonságot nem veszélyezteti, a rend fenntartását végző erőkkel szemben nem lép fel ellenségesen, azok felkérését, felszólításait végrehajtja.

Az ellenszegülő tömeg a rendfenntartó erőkkel szemben ellenségesen viselkedik, a közrendet, közbiztonságot zavaró, veszélyeztető magatartása közben a rendet helyreállítani szándékozó erőknek a rendzavarás beszüntetésére, a széteszlásra vonatkozó felszólításait nem hajtja végre, azoknak ellenszegül.

A közrendet súlyosan zavarja illetve veszélyezteti a tömeg, ha:

- a tömeg zavargása miatt a rend megbomlik, helyreállításához hosszabb idő szükséges,
- a zavargás nagyobb területet érint,
- jelentős erőket kell bevetni a rend helyreállítására,
- a tömeg tevékenysége folytán emberélet esik áldozatul vagy nagymérvű anyagi kár keletkezik,
- a tömegdemonstráció károsan hat a nemzetközi kapcsolatokra,
- a megmozdulás országos, központi szervek ellen irányul, káros politikai hangulatot okoz.

Eszközei szerint a tömeg lehet:

- fegyvertelen,
- felfegyverkezett, és
- fegyveres

A tömeg akkor felfegyverkezett, ha tagjai emberi élet kioltására alkalmas eszközökkel (pl.: kések, balták, vasdorongok, benzines palackok, stb.) rendelkeznek.

Fegyveres tömeg esetén az egyes személyek fegyverrel (lőfegyver, robbanóanyag, kézigránát) rendelkeznek és várható, hogy ezeket a rendőri erők ellen használni fogják.

A tömegdemonstrációk általános pszichológiája

Tömeghelyzetekben az emberek viselkedése jelentősen megváltozik, indulat vezérelt, kevésbé kontrollált, az embersokaság névtelenséget ad és magával sodor. A tömegnek új karaktervonásai születnek és ezek függetlenek a tömeget alkotó egyedek egyéni tulajdonságaitól. A tömegben a belső önkontroll jelentősen csökken, megnő az utánzási késztetés hatása, átalakulnak a vezetési viszonyok. A tömeg a nagyfokú manipulálhatósága miatt kiszámíthatatlan, bármely pillanatban zavargások alakulhatnak ki, melyek erőszakos,

romboló cselekményekhez vezethetnek. A tömeg tevékenységét befolyásolja továbbá a kor, illetve nemek szerinti összetétele.

4.2. A taxisblokádk kialakulásának közvetlen oka, az események időrendje

A taxisblokádk közvetlen kiváltó oka a kormány által az utolsó pillanatig cáfolt, rendkívül jelentős, 65%-os benzináremelésről szóló döntés volt.

A taxisblokádk időrendje és legfontosabb eseményei:

CSÜTÖRTÖK

23 óra 37 perc. A City taxi diszpécserközpontja: a taxisok országszerte csatlakoznak a demonstrációhoz. Pécsiokról, szegediekről, debreceniekről bizonyosan tudnak. Budapesten a Kossuth téren javában tart a tüntetés. Az ügyeletes hölgy határozott hangon folytatja: eltökélt szándékunk, ha reggelig nem történik semmi, nagyobb erőket vonultatunk föl.

23 óra 45 perc. Barna Sándor, Budapest rendőrfőkapitánya megcáfolja a nagy kavarodásban felröppent hírt, hogy szolgálatban lévő rendőrök verik a taxisokat. Ilyen utasítást senki nem adott, így nem is kaphatott. Tőle tudjuk meg azt is, hogy a rendőrségnél nincs riadókészültség, s a szokásosnál nincsenek többen szolgálatban. Legfeljebb fontosabb helyeken „sűrűbben” találkozhatunk egyenruhásokkal.

23 óra 55 perc. Az Erzsébet hídon buszok próbálnak maguknak utat törni a veszteglő gépkocsik között. Furakodásukat nem minden járgány úszta meg „ép bőrrel”.

PÉNTEK

0 óra 25 perc. Nem igaz a hír, hogy a Margit hídnál rendőrök lönek a taxisokra. Viszont egy ittas, ámbár szolgálaton kívüli, civil ruhás nyomozó pisztolyával valóban megfenyegette az összetorlódott gépkocsik pilótáit. Mindenkit felszólított, hogy tájuljon útjából, mert különben... Nos nem táapultak. Őt viszont saját kollégái kísérték be az őrszobára, többek között józanodni.

0 óra 30 perc. Hiába csörög, nem veszik fel a telefont a kormányzóvivő titkárságán. Ezenközben az ország háza előtti sokadalom nem apad. Úgy látszik senki nem elégszik meg Siklós Csaba néhány mondatával, melyben mindössze az árváltozás tényét s röviden annak okait ismertette.

0 óra 40 perc. A fővárosban, s országszerte egyre több helyen, a taxisok továbbra is kitaranak elhatározásuk mellett. Egészen addig nem teszik szabaddá az utakat, ameddig a kormány vissza nem vonja mellbe- és zsebbe vágó döntését. A Petőfi és a Szabadság hídon időnként átengednek néhány járművet.

1 óra. A Rádió bemondja, hogy Oroszlányban a bányászok nem tudták elkezdni a hajnali műszakot. A taxisok által emelt torlaszok miatt képtelenség eljutni a tárnákhöz. Győr városában szintén megbénult a közlekedés. A kivezető utakon százával állnak a sztrájkoló és kényszerűségből veszteglő autók.

1 óra 25 perc. Sorsdöntő tárgyalás a pesti éjszakában. Barna Sándor rendőrfőkapitány próbál kiegyezni a taxisok képviselőjével, Horváth Pállal, a citysek elnökével. Mindkét fél kénytelen volt valamicskét engedni. Ezek szerint a taxisok szabad közlekedést biztosítanak Budapest központi hídján, a Lánchídon. Ennek fejében viszont teljesül kérésük, s a

belügyminiszter már reggel 8 órakor tárgyalásokat kezd velük a benzin árának alakításáról. A taxisok megígérték azt is, hogy a többi hídon „csiki-csuki” módszerrel időnként átengednek járműveket.

2 óra 30 perc. A City taxi diszpécserközpontja. Csaknem valamennyi városból futnak be ide a telefonok. Országszerte mindenütt egyezik a sofőrök véleménye: nem hátrálnak, nem adják fel a harcot, amíg a kormány nem vonja vissza megfizethetetlen üzemanyagárait. Lassan az ország összes főútvonalán összeomlik a közlekedés – mondják -, hiszen ezt jelentették Hegyeshalomból, Sopronból, Szegedről, Jászberényből, Szolnokról, Gyöngyösről, Kecskemétről és még sorolhatnám. Az elégedetlenkedők megígérték: nem fogják akadályozni, hogy kenyér jusson a boltokba, reggeli az iskolákba, óvodákba, kórházakba. Reggel 8 órától a tehertaxisok is beállnak a sorba, csatlakoznak a sztrájkolókhöz.

3 óra 17 perc. Bécs és Győr között bedugult a forgalom. A megrekedt autóknak mintegy 90 százaléka osztrák rendszámú. A tarifaváltozás miatt több kút benzinhiányra hivatkozva lehúzta a rolót. Az emberek idegesek, de szerencsére kevés a baleset. Robbanásig feszült a hangulat. Káosz.

5 óra 30 perc. A Főinform jelentése szerint a tüntetők továbbra is feltartják a forgalmat Budapest hídjain. Ez alól mindössze a Lánchíd kivétel. A BKV igyekszik úgy megszervezni a tömegközlekedést, hogy az autóbuszokról át lehessen szállni a metróra. Több fontos járat menetiránya módosult.

8 óra 47 perc. Rendőrségi helikopterek a főváros felett. Állítólag a „közlekedési bénultság megszüntetését célzó intézkedési terv kialakításához szükséges megfigyelést végzik a szakemberek.”

10 óra 02 perc. Egy Lada erőszakosan áttöri a Margit híd előtti zárókordont, miközben elüt két gyalogost. Néhány perces üldözés után a motoros rendőr elfogja a sofőrt.

10 óra 15 perc. A BRFK Deák téri központi épületében ülésezik az ORFK válságstábjá. Mint kiderül: a rendőrség vezetői felkészültek az illetékes politikai és állami vezetők utasításainak végrehajtására.

10 óra 43 perc. Rendőrök védik a metró, mert egy bátor ismeretlen azzal fenyegetőzött, hogy bombát robbant a Deák téren. Hasonló ok miatt a délelőtti órákban kiürítették az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium épületét.

11 óra 15 perc. Gondok vannak a légi közlekedésben, mert a Ferihegyi repülőtér a fővárosból közúton lehetetlen megközelíteni. A Nyugati pályaudvarról vasúton Vecsésig kell utazni, és onnan buszokkal lehet elérni az 1-es és 2-es terminált.

12 óra. A szovjet határszakasz kivételével lényegében megbénul a határforgalom. A déli órákban fokozódik a feszültség a fővárosban. Az Árpád híd pesti hídfőjénél többezres tömeg verődik össze, és rendőrelenes megnyilvánulások is előfordulnak. Horváth belügyminiszter utasítására később a rendőrség meghátrál.

12 óra 15 perc. Az Áfor – tekintettel a kialakult helyzetre – egyelőre a telepein tartja tartálykocsijait. Nem titkolják, tartanak az esetlegese elszabaduló indulatoktól. A Keleti pályaudvaron általános sztrájkra felszólító röplapokat osztanak: „Aki eddig evett, éhen halhat, aki olajjal fűtött, megfagyhat.”

12 óra 18 perc. A budapesti rendőrfőkapitány utasítására a rendőrök nem alkalmaznak erőszakot a fővárosban. Egy 300 fős különítmény mindenestre készen áll a tömegoszlatásra.

15 óra 10 perc. Éteri hír CB-n: ha három órán belül nem sikerül megegyezni, a tatabányai közúti fuvarozók teherautókkal eltorlaszolják a Budapest-Hegyeshalom vasútvonalat.

15 óra 45 perc. Horváth Balázs szöveget intéz a néphez. „Rend vagy káosz!?” – érvel. Később hozzáteszi: erre nem számított. Dr. Barna Sándor, Budapest rendőrfőkapitánya kijelenti: amennyiben parancsot kap a tömegek elleni erőszakos fellépésre, lemond tisztségéről.

17 óra. Enyhül a feszültség a fővárosban. Negyedórával korábban dr. Barna Sándor főkapitány a Göncz Árpáddal folytatott tárgyalások után kijelentette, hogy a rendőrség nem

fog erőszakot alkalmazni a tüntetőkkel szemben. Bod Péter Ákos ipari miniszter felelőtlen akciónak minősíti a taxisok fellépését.

17 óra 40 perc. „*Oszd meg, és ...*” majd meglátod. Horváth és Bod miniszterek kijelentik, hogy a taxisok saját szakmai követelésének teljesítésére vannak különböző technikai megoldások. Egy általános üzemanyagár- visszaállításhoz azonban nincs lehetőség.

17 óra 45 perc. Hatpárti egyeztető tárgyalások folynak Göncz Árpád parlamenti szobájában. Ezzel egyidőben ülésezik az MDF elnöksége is.

18 óra. Miskolcon egy német autós pisztollyal fenyegeti meg a taxisokat. A handabandázót a rendőrök fékezik meg. A rendkívüli helyzetet kihasználva néhányan kirakatokat törnek be, Budapesten a Ferenc körút – Üllői út sarkán egy kisebb csoport fenyegetően lép fel az ott lakókkal és a járókelőkkel szemben.

18 óra. A taxisok és a kormány képviselői között folyó tárgyalások megszakadnak. A Munkaügyi Minisztériumban a felek talán két óra múlva folytatják azt az érdekegyeztető megbeszélést, amely a kora délutáni órákban maradt félbe.

20 óra 22 perc. A barcsi határátkelőhelyen megszűnt a blokád. A Munkaügyi Minisztériumban egyelőre csend van.

SZOMBAT

1 óra 40 perc. A kormány és a magánfuvarozók képviselői a péntekről szombatra virradó éjszakán, 1 óra után pár perccel ideiglenes megállapodást kötöttek. Eszerint a fuvarozók képviselői a blokád felfüggesztésére szólítják fel társaikat, a tárgyalásokat vasárnap délelőtt tovább folytatják, s ugyanerre a napra összehívják az Érdekegyeztető Tanácsot, azzal a szándékkal, hogy hétfő estig megtalálják a kölcsönösen elfogadható kompromisszumos megoldást. Addig a felemelt árak vannak érvényben. A magántaxisok képviseletében Barcsai Jenő, a Magánfuvarozók Országos Ipartestületének elnöke elmondta, hogy a blokád – szombat – vasárnapra – csak felfüggesztik, a vasárnapi tárgyalásoktól teszik függővé, hogy folytatják-e akciójukat.

1 óra 53 perc. A kormány közleménye: A kormány, érzékelve és értékelve a kölcsönös törekvést a megegyezésre, továbbá tekintettel az ország helyzetére és nemzetközi megítélésére, kinyilvánítja további eltökélt tárgyalási és megegyezési szándékát. Ennek érdekében vasárnap folytatja a szakmai tárgyalást a fuvarozók képviselőivel, egyben vasárnap 11 órára kezdeményezi az Érdekegyeztető Tanács összehívását a Munkaügyi Minisztériumba.

6 óra 42 perc. Szombat reggel 6 órakor még nincs foganatja a kormány és a magánfuvarozók közötti éjszakai megállapodásnak: nem indulhatott meg a fővárosban a felszíni közlekedés.

6 óra 57 perc. A Teherfuvarozók Budapesti Ipartestülete által szervezett válságstáb röviddel hajnali öt óra után kiadott közleményében mind a fővárosban, mind az ország vidéki településein a blokád fenntartására szólít fel.

A Teherfuvarozók Budapesti Ipartestületének egyik vezetője, Harmati Jenő elmondta: a személy- és teherfuvarozók képviseletében tárgyaló Barcsai Jenő nem volt tisztában a kialakult hangulattal, illetve azzal, hogy a fuvarozók többsége nem ért egyet ezzel a kompromisszummal. Így született hajnalban a korábbi megállapodást visszavonó s a blokád fenntartására felszólító közlemény.

12 óra 37 perc. A Debreceni Városi Rendőrkapitányság a taxisok képviselőivel megegyezésre jutott a városon áthaladni szándékozó szovjet katonai konvoj átbocsátásáról. Ennek megfelelően a Derecske, Hajdúszovát, Pallag útvonalon rendőrségi felvezető kocsival halad majd a hazánkba távozó alakulat. Áthaladásukat a taxisok minden úttorlasznál, csomópontnál biztosítják.

14 óra 07 perc. A köztársasági elnök sajtóirodája közli: Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke pénteken bejelentett szándékától eltérően – mivel a kormány, valamint a

személy- és teherszállítók képviselői között reményekre jogosító tárgyalások folynak – nem kezdeményezi az Országgyűlés rendkívüli ülésének összehívását.

Az Országgyűlés hétfőn 15 órai kezdettel rendes ülést tart.

15 óra 05 perc. Ausztria benzinszállítmányokat ajánlott fel Magyarországnak azonnali segítségként az üzemanyag-áremelés és az útlezárások miatt kialakult helyzet enyhítésére. Ezt Franz Vranitzky osztrák kancellár jelentette be.

15 óra 34 perc. Három óra után néhány perccel ismét asztalhoz ültek a kormány és a fuvarozók képviselői. A tárgyalás zárt ajtók mögött zajlik, ám a megbeszélés első percében az újságírók benn tartózkodhattak a teremben. A kormány képviselőjében Rabár Ferenc pénzügyminiszter elsőként azt firtatta: a megjelent tárgyaló csoport mennyire kompetens. Ugyanis – mint mondotta – a péntek éjjeli megállapodás ellenére a városban nem állt helyre a rend, a taxisok nem tudták vagy nem akarták betartani, illetőleg betartatni a korábbi megállapodást.

A taxisok és fuvarozók tárgyaló csoportjának képviselői válaszként elmondták: úgy érzik, jogosultak tárgyalni, hiszen megakadályozták a Lánchíd lezárását – erre ugyanis voltak törekvések -, és kegyeleti okokból lehetővé tették a temetői járatok üzemelését. Úgy gondolják, hogy amennyiben a kormány a mostani tárgyalások eredményeként lépéseket tesz a megoldásra, akkor lesz erejük ahhoz, hogy igen rövid időn belül helyreállítsák a rendet az országban.

16 óra 37 perc. Szeged Makó felőli bejáratánál a déli órákban már-már lincshangulat alakul ki, ugyanis a Makó felől érkező külföldiek – lengyelek, szovjetek, bolgárok, románok – megkísérelték felborítani az utat elzáró autókat. A helyszínre érkező rendőrök segítségével sikerült helyreállítani a rendet.

A lakosság egyre nagyobb számban csatlakozik a demonstrációhoz, feszült a hangulat, az emberek azt követelik, hogy a taxisok a blokádot rövid időre se nyissák meg.

17 óra 07 perc. „Taxisdiktatúra” – ez a felirat volt olvasható azon a táblán, amit szombaton délután mintegy 20 fiatal vitt végig Debrecen belvárosában.

17 óra 10 perc. A pécsi Pannon Volán Vállalat munkástanácsa elhatárolja magát attól a – sajtóban közzétett – nyilatkozattól, amelyben a pécsi helyi járatokon dolgozó buszsofőrök csoportja nevében fellépett szakszervezet sztrájkot helyezett kilátásba a taxisok elleni karhatalmi fellépés esetére.

18 óra. Kormánypárti, a taxismegmozdulást elítélő tüntetés kezdődött szombaton délután a Parlament előtt.

A Televízió előtt a kormánypárti tüntetők szónokai tiltakozásukat fejezték ki az ellen, hogy a nemrégiben kivívott magyar alkotmányos demokráciában „egy szűk kisebbség önös érdekei védelmében egy egész ország életét megbénítja”.

18 óra 18 perc. Békéscsabán nyugdíjasok, nagycsaládosok és fiatal házasok gyűjtenek aláírásokat tiltakozásukhoz, amelyben megértéssel fogadják a demokratikus kormány intézkedését, és elutasítják a taxisok „országbénító akcióját.” Mi lenne, ha kétmillió pár ezer forintból tengődő nyugdíjas feküdne az ötvenezret kereső, s az utasokkal kényre-kedvre bánó taxisok kocsijai elé? – kérdik felháborodott csabaiak.

18 óra 48 perc. Az Ipartestületek Országos Szövetsége – annak ellenére, hogy erre nem kérték fel – szombaton csatlakozott a Munkaügyi Minisztériumban zajló tárgyalások résztvevőjéhez. A szövetség ezzel is fel kívánja hívni a kormány figyelmét arra, hogy valamennyi érdekképviseléssel szükséges tárgyalni.

19 óra 18 perc. Nincs rendkívüli állapot – hangsúlyozza Verebélyi Imre, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára. A Belügyminisztérium közigazgatási részlege, amelynek nincs utasítási joga, de van kötelessége és nemzeti felelőssége – folytatta az államtitkár – írásban kérte az ország polgármestereit: a rendőrfőkapitányokkal együtt kezdjék meg a tárgyalásokat az utakat elzáró fuvarozókkal, hogy amíg a politikai tárgyalások folynak, állítsák helyre a települések normális életfeltételeit.

20 óra 20 perc. Az MDF jogi bizottságának szakvéleménye:

Az október 25-én este kezdődött és azóta is tartó események nem sorolhatók a sztrájk körébe, és súlyosan sértik a gyülekezési jogról szóló törvényt.

21 óra 48 perc. Tóth Tibor, a debreceni taxisok szóvivője: a demonstrációjukat mindaddig nem fejezik be, amíg a kormány a hétfői tárgyalásokig nem függeszti fel az üzemanyag-áremelést.

Palotás István, a Tempo Taxi szegedi vezetőségi tagja: a demonstrációt mindaddig nem szüntetik meg Szegeden, amíg a kormány – a taxisok, a nép által elfogadható – kompromisszumot nem köt a sztrájkolókkal.

Rákóczi Ferenc, a sztrájkoló szolnoki taxisok és teherfuvarozók képviselője: abban az esetben szüntetnék meg a 4-es számú főutat, illetve a szolnoki Tisza-hidat érintő blokádot, ha a kormány 50 forint körüli összegre csökkentené a csütörtökön életbe lépett benzinárakat.

Kamecz István, a miskolci demonstrációt vezető 10 miskolci taxitársaság szóvivője: a kormány részéről az elfogadható ajánlat az lenne, ha az üzemanyag ára nem a világpiacon árhoz, hanem a hazai jövedelmekhez alkalmazkodna.

Öt egri taxistársaság képviselőjében *Sóskuti László:* elfogadható megoldásnak csak a benzináremelés felfüggesztését tartják.

Ferenc Zoltán, a Gábrriel Taxi Nógrád megyei szervezetének elnöke: a blokádot akkor oldanánk fel, ha a benzin árát legföljebb 10 forinttal emelnék.

Szentesi Zoltán, a mintegy 300 főnyi tatabányai kollektíva megbízottja: a Komárom-Esztergom megye székhelyén élő, illetve dolgozó fuvarosok a végsőkéig, vagyis az áremelés felfüggesztéséig kitartanak.

Varga László, a székesfehérvári Közlekedési Ipartestület társelnöke: a blokádot akkor „bontják le”, ha a megegyezésig felfüggesztik vagy visszavonják a benzináremelésre tett intézkedéseket.

Máté Péter fuvarozó, a szekszárdi demonstráció szervezőinek nevében: szándékuk szerint mindaddig blokádot tartják a megyeszékhelyre bevezető összes utat, amíg a kormány teljes egészében vissza nem vonja a benzináremelést.

21 óra 59 perc. Az MDF parlamenti frakciója úgy ítéli meg, hogy Göncz Árpád köztársasági elnök péntek esti nyilatkozatával túllépte hatáskörét, mert azonosult a blokáddal, amelyre Magyarországon 1956 óta nem volt példa. Anélkül, hogy a közrend fenntartására szólította volna fel a demonstrálókat, a tüntetők pártjára állt. Ezzel az MDF-frakció nem tud egyetérteni.

22 óra 01 perc. A Televízióban este 9 óra után elhangzott hírral ellentétben még nem jött létre megállapodás. A belügyminiszter szombaton este néhány perccel 22 óra előtt a Munkaügyi Minisztérium folyosóján a taxisok képviselőivel és újságírókkal beszélgetve leszögezte: a kormány nem enged, nem szállítja le a benzin árát. Hajlandó azonban kompenzációs megoldásokon gondolkodni, a megegyezés lehetőségét keresni.

22 óra 47 perc. A kormány és a fuvarozók képviselőinek közös nyilatkozata:

- Azt kérjük a taxisoktól és valamennyi barikádon lévő honfitársunktól, hogy menjen haza és pihenje ki magát. A tárgyalások további folytatását magunkra vállaljuk, bármilyen nehéz is lesz az – mondotta Horváth Pál a fuvarozók képviselőinek nevében azt követően, hogy a 7 óra után néhány perccel ismét folytatódott tárgyalásokat követően, 22 óra után néhány perccel végre eredmény is született.

A közösen megalkotott közlemény szövege a következő:

A kormány szigorúan tartja magát a törvényes rendhez, és kifejezi tárgyalási és megegyezési szándékát. A kormány kinyilvánítja, hogy a benzinár-növekedés kapcsán kiobbant törvénytelen demonstrációt nem tartja elfogadhatónak.

Az Érdekegyeztető Tanács 1990. október 28-án megtartandó ülése elé olyan megoldást terjeszt, amely a jelenleg megállapított érvényes fogyasztói árak mellett – meghatározott mértékben – kedvezményes üzemanyag-vásárlást tesz lehetővé a magyar gépkocsitulajdonosok számára. Reális lehetőséget lát literenként 10-12 forintos

kedvezményre, illetve kompenzációra, szakmai tárgyalások során megállapítandó mennyiségi keretek között.

A nyugodt érdekegyeztetésnek azonban feltétele, hogy az ítélezések az egész országban megszűnjenek – írja a közlemény.

22 óra 47 perc. Dr. Seregély István egri érsek az MDF Heves megyei szervezeteinek kérésére szombaton, az esti órákban felhívja az egyházmegye területén szolgálatot teljesítő lelképászorok figyelmét arra, hogy – tekintettel az országban kialakult feszült helyzetre – a vasárnapi szentmiséken intsék nyugalomra, békességre, megértésre az embereket.

VASÁRNAP

1 óra 15 perc. Az országban a helyzet változatlan. Úttorlaszok mindenfelé, sőt Székesfehérvár körül egyre szorosabb a gyűrű. Szegeden már-már polgárháborús állapotok uralkodnak: török, jugoszláv, bolgár, lengyel kamionsofőrök garázdálkodnak gázspray-vel, pisztollyal és Molotov-koktéllal felszerelve.

3 óra. A taxis-válságstáb a torlaszok megnyitására szólít fel. Hajnali négykor a fővárosi hidakon – az Árpád és a Margit híd kivételével – egy-egy sávon megindul a forgalom. Az alkotás utca, Nagyenyed utca kereszteződésénél a torlasz szerepét rövid időre egy hajléktalan veszi át. A síneken fekvő halált megvető bátorsággal kijelenti: addig nem mozdul, amíg nem emelik fel a nyugdíját.

8 óra 20 perc. A Kossuth téren néhány taxi körül gyülekeznek az emberek. Idősebb asszony kezében tábla hirdeti, hordozója nem csöcselék és nem is terrorista, de ennyi pénzből éljen meg az Antall József. Az Ifjúsági Demokrata Fórum hetven körüli aktivistái nejlonszatyorból röplapokat osztogatnak. „Ne hagyjátok, hogy az ország felelőtlen, agresszív erők kezébe kerüljön!”

12 óra. Déli Krónika: „... Győrben elhagyott autók akadályozzák a forgalmat. A vámoszabadi határátkelő megközelíthetetlensége miatt Komáromnál óriási a zsúfoltság ... Dunaújvárosban és Kisvárdán egyre feszültebb a helyzet a mind szorosabb blokád miatt... A taxisok a helyükön vannak!” S.O.S. Magyarország!

15 óra 03 perc. A Szabadság hídon baj van a taxis híradóláncban. Már órák óta zavarják hírforgalmazásukat.

16 óra 05 perc. Hangzavar a Szabadság téren. Sok száz torok visszhangozza: „Hazudtatok eleget! Nemzeti tévét!” Kisvártatva ugyanők: „Hajnalban, amikor a kamionosok fel akarták oldani a blokádot, bátor és részeg civilek a járműszerelvények elé vetik magukat. A helyzet magaslatán álló, a helyszínt biztosító rendőrök az ellenállást nem tanúsító embereket elcibálják a kerekek elől. Csak csöppnyi a malőr; közben többször lesújt a gumibot. A rendőrök később maguk is elismerik, ezt nem kellett volna.”

18 óra 40 perc. A tüntetők élén haladó rendőrségi Ladában ülő *Lezsák Sándor* felszólítja híveit, hogy ne vonuljanak ismét a Kossuth térre, hanem maradjanak a Munkaügyi Minisztérium előtt, a Roosevelt téren. „Ákos tarts ki! Jövünk!”

19 óra 15 perc. Az Akadémia épületének sarkán maroknyi tömeg kezd ellentüntetésbe. „Bukott kormány mondjon le!” Óriási hangzavar, a két tábor kölcsönösen egymást sértegeti. A rendfenntartó erők eszmélnek, és az utolsó pillanatban élő sorfalat húznak a két tábor közé. Talán elmúlt az összecsapás veszélye... Kisvártatva felhangzik: „Horváth Balázs, Für Lajos csináljatok rendet!”

20 óra 20 perc. A már több tízezresre duzzadt MDF-szimpatizáns tömeg újra a Roosevelt térre vonul. Ott a taxis szimpatizánsokkal hol éleződő, hol csendesülő feszültségben, jelszavakat skandálnak. Végül a józan ész kerekedik felül, és a demonstrációt azzal fejezik be, hogy hétfőn este 6-kor a Parlament előtt ismét összegyűlnek.

20 óra 57 perc. Az érdekegyeztető tárgyalásokon közelednek az álláspontok. A kormány javaslata, hogy a jelenlegi benzinárakat 12 forintra csökkentésük addig, amíg a

Parlament nem dönt az üzemanyagárak teljes felszabadításáról. Rabár Ferenc ígéretet tesz, hogy semmiféle erőszakot nem kíván alkalmazni a blokád résztvevőivel szemben, s nem kíván büntetni sem.

21 óra 55 perc. Az Érdekegyeztető Tanács elnöke ismerteti az egységokmányt.

21 óra 56 perc. Aláírják az okmányt a kormány, a munkáltatók, a munkavállalók. Telefon Kruppa Gábornak, aki elmondja, hogy ebben a pillanatban megkezdik a blokád felszámolását.

22 óra 34 perc. A taxishírközpont az egyezség hírül vétele után azonnal utasította a közlekedési csomópontokon várakozó taxisokat, fuvarozókat az útakadályok teljes lebontására.

23 óra 05 perc. A megegyezés hírére szerte az országban megkezdik a blokád megszüntetését, valamennyi határátkelőhely is járhatóvá válik.

HÉTFŐ

7 óra 34 perc. A hetvenkét órás blokád az éjszakai órákban teljes mértékben megszűnt. A hidakon, a csomópontokon, főútvonalakon általában rend és tisztaság maradt a járműtorlaszok után. A BKV menetrend szerint indítja a járműveket valamennyi vonalon.

Ezzel országosan befejeződött a „közlekedési káosz” és helyreállt a béke állapot.⁵⁷

„A taxisok és fuvarosok hetvenvalahány óráját sok névvel illették, legtalálhatóbb talán a taxisblokád megjelölés volt. Az utakon keresztben álló taxik és teherautók nemcsak a forgalmat bénították meg, az ország pár napig tulajdonképpen kormányozhatatlanná vált.”⁵⁸

Az 1990. október 26-29-i események a magyar társadalom legaktívabb megmozdulása volt 1956 óta. Talán mostanra érkezett el az idő arra, hogy az amúgy már-már konszenzusként polgári engedetlenségnek kikiáltott hetvenvalahány órát kicsit komplexebben modellezzük.

A taxisblokád idején a társadalom minden rétege képviseltette magát, semmit nem terveztek meg előre, és anarchiává fajulás legalább annyira elképzelhető volt, mint a békés megegyezés.

Az aktuális hatalommal szemben szólal meg egy csoport, amely a véleményét igyekszik az egész társadalomra kiterjeszteni, s ha ez sikerül, a dolog felfogható a civil társadalom erőpróbájának is. A blokád első perceinek CB-rádiós beszélgetéseiből is kiderül, hogy a taxisok morálisan is jogosnak érezték ellenállásukat egy olyan áremeléssel szemben, amelyben a kormány önkénye nyilvánul meg, s amelynek készülődését a kormány néhány órával előtte még tagadta. Többről volt tehát szó, mint szűk érdekvédelemről, az akció szerveződését „civil” hangulat is kísérte, viszont ezekben a kezdeti pillanatokban nem vált annyira motíválóvá, meghatározóvá se az erkölcs, se a politika, hogy „polgári” lett volna.

Míg a polgári engedetlenség előfeltételezi a demokratikus jogállamot, addig a civil társadalom fogalma a második világháborút követően főként ott virágzott fel, ahol egy nem hivatalos értékrendet, második gazdaságot, informális társadalmat lehetett kimutatni a háttérben, vagyis a mi régióinkban.

John Rawlis definíciója szerint „a polgári engedetlenség a törvénnyel ellentétes, nyilvános, erőszakmentes, lelkiismereti okokból fakadó, ám politikai cselekedet amelyre rendszerint avégett kerül sor, hogy változásokat idézzenek elő a törvényekben, vagy a kormány politikájában.”⁵⁹

Volt a taxistüntetésnek lelkiismereti aspektusa is, gondoljunk csak arra az indoklásra, mely szerint az egész társadalom érdekében lép fel a taxistársadalom, és politikai vonása is, hiszen érvként szerepelt, hogy a kormány paternalista módon és nem demokratikusan járt el.

⁵⁷ Szakonyi Péter (szerk.) Blokád avagy kocsisor Kelettől Nyugatig..8-16.p. Budapest, Haas/Singer. 1990.

⁵⁸ Kiss Zsolt Péter: A taxisok hetvenvalahány órája. Valóság. 1991/11.

⁵⁹ John Rawlis: A Theory of Justice. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1971

Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy itt mégiscsak elsősorban a taxis és fuvarozó társadalom önérdeke volt a motiváció.

A „taxisbloká” törvénytelen volt, de ettől még nem vált polgári engedetlenséggé, a sztrájknál szélesebb megmozdulás volt, de ettől még nem nevezhető forradalomnak.

A bloká idején kétségkívül konfliktus-háló alakult ki, több konfliktus egyidejű összefonódása is megfigyelhető benne. A konfliktusok részletes feltérképezésével és beható elemzésével valódi mozzintórugók feltárása válik lehetővé, hiszen – hogy csak felsorolásszerűen utaljak rá – konfrontációk voltak a kormány és a pártok, a pártok és pártok, a taxisok és a kormány, a taxisok és a bürokrácia, a taxisok és a kormánnyal lojális tüntetők, a taxisok és taxisok között. Konfliktus volt a kormányon belül, a kormány és az érdekvédelmi szervek között, az érdekképviseleti szerveknek egymással és a taxisokkal, még a taxisok és az ellenzéki pártok között is létezett konfliktus, hiszen a tiltakozás egyidejűleg a politikai elittel szemben is megfogalmazódott.

A médiákban a tömegdemonstráció elsősorban, mint a kormány és a taxisok konfliktusaként jelentkezett. A sajtó Vásárhelyi Márta elemzése szerint, inkább a konfliktust megoldani, a feszültséget csökkenteni igyekezett, a lapokban ugyanakkor többségben voltak a kormányt kritizáló illetőleg kritikákat sugalló írások.

Sík Endre a taxisblokáról írt tanulmányában a taxistársadalmat elemzi – a taxis viselkedés stratégiát, belső konfliktusaikkal együtt – egyfajta magyarázatot adva, hogy miként lehetett képes ez a csoport a lázadásra, annak ellenére, hogy a csendes tönkremeneteltől a sztrájkokig több választható alternatíva állt rendelkezésükre.

A taxisok belső konfliktusait elemezve, elfogadható az a vélemény, miszerint a bloká kialakulása spontán kezdődött. Sok CB-rádióval rendelkező taxis összeverődött, és egymást felbízgatva, felbátorítva keresztbe álltak az utakon.

Kis Zsolt Péter véleménye szerint három részre lehet osztani az eseményeket, mert azokban három jellemző konfliktusrendszer váltotta egymást, illetőleg három egymástól jelentősen eltérő nézőpont fedezhető fel.

„Az első szakasz: a bloká felállításától a kormánypárti tüntetők megjelenéséig tartott. E szakasz jelölésére használhatjuk a «civil társadalom kiteljesedését». Konfliktusrendszere a hatalom – nép konfliktusa.

A második szakasz: az ellentüntetők megjelenésétől a kormány és az országos érdekképviseleti szervek tárgyalóasztalhoz üléséig tartott. Ennek konfliktus rendszere a bourgeois – citoyen konfliktus.

A harmadik szakasz pedig az érdekképviseleti tárgyalásoktól a megoldásig, a bloká felszámolásáig és a normális élet elindulásáig tehető. Ezt «kooptációs» konfliktusnak nevezzük.”⁶⁰

Vannak olyan vélemények, miszerint a bloká kialakulását megelőzte a taxisok sajátos és rendkívül erős szocializációs folyamata, mely során erősödött az egymás iránti szolidaritás, akár a bűnözők elleni összefogásról, vagy a rendőrségi túlkapás elleni védekezésről legyen szó. A CB-rádió alkalmazása lehetővé tette számukra, hogy nagyon rövid idő alatt jelentős számú taxis egy adott helyen összpontosuljon. Ezt a lehetőséget a taxisbloká során mesterfokon kihasználták.

A taxisok egymás iránti szolidaritása azonban – megítélésem szerint – nem egyenlő a társadalom egésze iránti szolidaritásnak még akkor sem, ha a bloká melletti érvelésben szerepelt az a tény, hogy az üzemanyagár jelentős inflációgerjesztő hatással is rendelkezik.

Kiss Zsolt Péter az általa felosztott szakaszok tartalmát az alábbiak szerint határozta meg:

„Első szakasz: a taxisok akciója az úttorlaszok létrehozása után azért tekinthető a civil társadalom kiteljesedésének, mert az önszerveződő társadalmi folyamatok sorába illeszthető

⁶⁰ Kiss Zsolt Péter: A taxisok hetvenvalahány órája. Valóság 1991/11. 72.p.

be. Mindaz megtalálható benne, amit a civil társadalom fogalmán értünk. Egyrészt maguk a taxisok, amint funkcionálni kezdtek a torlaszok, már nem csupán taxisok voltak, hanem az «igazság letéteményesei» vagyis egy olyan csoport, amelyik egy hatalmi réteggel szemben szerveződik amely nem politikai csoport kíván lenni, hanem a fair play igényével lépett fel, és igényelte az egész nem hatalmi szféra, tehát a nép felnőtként való kezelését, és amely képes volt a hatalomtól függetlenül az individuális értékek nevében szerveződni.

Második szakasz: a helyzet már az első szakaszban a demokrácia próbájává vált, akkor amikor a civil társadalom és a kormány konfliktusaként jelentkezett. Már az első szakasz kifejlődésekor is minden erőszakos rendteremtési akció beláthatatlan következményekkel járt volna. Még inkább elmondható ez a második szakaszra.

A kormányparti tüntetések megjelenésével nőtt a feszültség, a kialakult szituáció békés megoldása már a szó szoros értelmében a demokrácia próbája lett, és a polgárháborús veszély sem volt elhanyagolható. A konfrontáció ebben a szakaszban már nem csupán a taxisok és a kormány között húzódott, hanem kiterjedtebben, két különböző mentalitású, értékrendű társaság között az úgynevezett bourgeois-k és citoyenek, valamint a hozzájuk csapódó sleppjeik között. A citoyen alatt az öntudatosan politizáló polgárt, a bourgeois-k alatt a tulajdonosi vállalkozói réteget értem.

A citoyen réteg az állami vagy magánalkalmazottak közül tevődik össze, lehetnek magasan kvalifikált értelmiségiek és kispolgárok egyaránt, legjellemzőbb tulajdonságuk, hogy a közösség iránti elkötelezettséget szembeállítják és nem társítják a többi polgári értékkel. A bourgeois-k jellemző képviselői az újjgazdagok, akikről elmondható az a nem éppen hízelgő tétel, hogy egy részükben még nem alakult ki a társadalmi lojalitás érzése.

Harmadik szakasz: a kooptáció: amikor kialakult a patthelyzet, melyben a kormány méltatlannak ítélte a taxisokkal való egyezkedést, ellenben a taxisok erőfölényre tettek szert, ugyanakkor az élet megindulása, normális kerékvágásba terelése mindkét fél számára égetően fontossá vált, léptek színpadra az országos érdekképviseleti szervek.

A taxisblokádfefejező szakaszában a szakszervezetek a széttárt karú taxis képviselők és a tanácstalan kormány között eljátszhatták erejük kipróbálását, ám hogy ezt sikeresen megtehessek legalább annyira kellett a kormányra, mint a taxisokra támaszkodniuk. A kooptáció kifejezést tehát nem használhatjuk abban az értelemben, mely szerint a kormányzásba való beleszólásért cserébe a taxisok érdekét is el kellett volna árulni, csupán abban az értelemben, hogy ezeknek a szervezeteknek – és ezért ülhetek azonos oldalon a munkaadók és munkavállalók – intézményes megmaradásukért vagy kiépülésükért is küzdeniük kellett, sőt leginkább azért kellett küzdeniük.

A kooptáció megoldott egy csapdahelyzetet, lökést adott a szakszervezetek erősödéséhez, végezetül pedig a munkaadók és munkavállalók szervezetei a taxisok érdekében történő összefonódásukkal egy olyan példát mutattak, ami a szakmai érdekképviseleti szerveződések, azaz a neokorporációk működését vetíti előre.⁶¹

4.3. Élet a taxisblokádf idején a tárgyalófelek és a napi életfeltételeket biztosító szervezetek képviselőinek visszaemlékezése alapján

A blokádf három napjára a résztvevők emlékeit döntő módon az határozza meg, hogy a barikádf melyik oldalán álltak, mindenki mást és mást tart fontosnak esetenként saját szerepét, fontosságát túlhangsúlyozza, ezért nem lehet teljesen objektív igazságként elfogadni.

⁶¹ Kiss Zsolt Péter: A taxisok hetvenvalahány órája. Valóság 1991/11. 73-74.p.

A konfrontáció elkerülése, az ország lakosságának megnyugtatása és a probléma tárgyalásos úton való megoldása érdekében Göncz Árpád aki a kormány képviselői mellett a rendőri felső vezetőkkel is folyamatosan kapcsolatban állt 1990. október 27-én, szombaton az alábbi nyilatkozatot adta ki:

„Honfitársaim! Hazánkban válsághelyzet alakult ki, ami túlnőtt a benzináremelés kérdésén és a taxisok követelésein, s minthogy ez a válság politikai természetű, politikai megoldást kíván. Ezért:

1. Javaslatot tettem a kormánynak, hogy hétfőig, amikor folytatódhatnak a taxisokkal folytatott egyeztető tárgyalások, függesse fel a benzináremeléssel kapcsolatos intézkedését

2. Felkérem a kormányt, az illetékes szaktárca irányítását és a taxisokat, hogy a taxisok felajánlásának megfelelően tárgyalják meg, miként lehet kölcsönös egyetértéssel biztosítani, hogy az ország gyér benzintartalékai ne fogyjanak el a felfüggesztés ideje és ne ismétlődjenek meg a benzinkutaknál a tegnapi nap folyamán tapasztalható felvásárlási rohamok. Az ezzel kapcsolatos megállapodásnak természetesen meg kell előznie a felfüggesztés bejelentését.

3. Megkérem a személy- és teherfuvarozókat, hogy a felfüggesztés bejelentésével egyidejűleg térjenek haza és szüntessék meg az útlezárásokat.

4. Átiratot intézek a Parlamenthez, és javaslatot teszek, hogy a kialakult helyzetet hétfőn tárgyalja meg.

Kérem az ország lakosságát, hogy a tárgyalások idején már több ízben bebizonyított bölcsességével és megfontoltságával tartózkodjék minden olyasmitől, ami a megállapodásokat nehezíthet, s mindenekelőtt az élelmiszer-szállítás és élelmiszer-kereskedelem, továbbá az egészségügy dolgozóit, hogy kövessenek el minden tőlük telhetőt a normális állapot fenntartására.”⁶²

Horváth Balázs belügyminiszter abban a bizonyos három napban kétszeresen is nehéz helyzetbe került. Egyrészt, mert a miniszterelnököt kellett helyettesítenie, másrészt mint a belügyi tárca vezetője elsősorban volt felelős a rendért. Egyik oldalról a Parlament előtt tüntetők kitartásra biztatták őt, míg a másiktól nemegyszer vádolták azzal, hogy határozatlanul és néha egymásnak is ellentmondóan döntött.

Nehéz napokat éltünk meg – emlékszik a miniszter. A kormány nem készült fel arra, hogy ilyen helyzeteket megoldjon. Nem is készülhetett, már csak azért sem, mert a tennivalókat nem lehet elvi alapon megtervezni, megszervezni. Egy rendszerváltozás után hat hónappal, egy önbizalmában megrokkant rendőrséget megörökölve, ilyen helyzetbe kerültünk. Amíg nem vált számomra nyilvánvalóvá, hogy a taxisokhoz csatlakoztak a gazdasági nehézségek miatt hátrányba került társadalmi csoportok egyes tagjai is, addig egyértelmű volt az elhatározásom: az ország törvényes rendjét minden körülmény között fenn kell tartani. Amikor előttem világossá lett az is, hogy különböző erők munkálkodnak a taxisokat mintegy maguk előtt tolvaj, akkor döntöttem: erőszakot nem lehet alkalmazni, annak ellenére, hogy a főváros kulcsfontosságú, stratégiai pontjainak megtisztítására nagyon pontos tervet dolgoztunk ki, és megfelelő erők is a rendelkezésünkre álltak. Ám ezeket nem használtuk fel, mert nem akartunk olyan konfrontációba keveredni, amelynek politikai felhangjai is lehetnek.

Palotás János országgyűlési képviselő a VOSZ elnöke népszerűségi indexe a hétfői egyeztető tárgyalások után meredeken emelkedett, egyszerre ismert személy vált belőle, még ellenfelei is elismerték, hogy oroszlánrésze volt a megállapodás létrejöttében. Véleménye szerint a blokád egyik egyik legfontosabb tanulsága, hogy áldozatot kérni anélkül, hogy megmondanánk, miért, s csak az okokat hangoztatni, azt nem lehet az súlyos hiba.

Orbán István az érdekegyeztető tanácskozást levezető elnök mondja: úgy mentem el otthonról a tárgyalásra, hogy mindenképpen el kell érni, hétfőn konszolidált körülmények között kezdődhessen el országszerte a munka. Nem foglalkoztam azzal a kijelentéssel, hogy a

⁶² Szakonyi Péter (szerk.) Blokád avagy kocsisor Kelettől Nyugatig. Budapest, 1990. Hass/Singer. 97.p.

demonstráció törvényes volt-e vagy sem, mert pontosan tudom: a történelem nem mindig a törvény logikája szerint működik. Nem törődtem azzal sem, hogy taxispártiaknak meg kormányellenesnek neveznek bennünket, csak az érdekelt, hogy közös platformot találjunk, és addig ne álljunk fel, amíg mindannyiunk számára megnyugtató döntés nem születik. Nekünk, munkáltatóknak meg kell őriznünk a nehezen megszerzett gazdasági pozícióinkat, mert annál nagyobb kár nem érheti az országot, mint amikor nem tudunk értékeket létrehozni. Úgy érzem a tárgyalások után senki sem érezheti magát győztesnek vagy vesztesnek, itt csak az ország lehet a győztes, ahol a törvényes rend helyreállt.

Forgács Pál a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának elnöke elmondása szombaton reggel érkezett haza külföldről és rögtön az események közepébe csöppent. Vasárnap, mire megkezdődött az Érdekegyeztető Tanács ülése, a munkáltatók és a munka vállalók részéről teljes volt az egyetértés, hogy a tárgyalás végül is sikerrel zárult, az annak köszönhető, hogy nem csak a szociális partnerek, hanem a társadalom képviselői minden ellentétet félretéve tárgyaltak a kormánnyal. Mi úgy ültünk le tanácskozni, hogy feltétlenül egyezségekre kell jutni, mert beláthatatlan következményei lennének egy elhúzódo katasztrófahelyzetnek. A tárgyalás közben is sok jelzést kaptunk vidékről, hogy sztrájkkészültségbe helyezkedtek egyes helyeken, és tartottunk attól, hogy az ellenőrzés kicsúszhat a kezünkől. Mi mindenképpen meg akartuk akadályozni egy általános sztrájk kirobbanását, de erre már nem lettünk volna képesek, mert az indulatok annyira elszabadultak, hogy ha nem jön létre megegyezés, akkor hétfőn reggel nem kezdődött volna meg a termelőmunka az ország nagy részében.

Nagy Sándor a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének elnöke véleménye szerint: a mód ahogyan történt, törvénybe ütköző és túllépte az alkotmányos kereteket. Nagyon jó, hogy az Érdekegyeztető Tanácsban oldódott föl a konfliktus, mert a Parlament, amelynek legitimitását nem vitatom, a benne helyet foglaló pártok politikai érdekei, korlátai miatt nem biztos, hogy alkalmas lett volna egy ilyen vita lefolytatására.

Horváth Pál a taxisok megbízottjaként tárgyalt a kormány tagjaival elmondta, hogy a tárgyalások során több alternatíva is szóba került mielőtt sikerült megegyezni. Elmondása szerint többről volt szó, mint pusztán a taxisokról, mivel a benzinárak az élet minden területén befolyásolják a fogyasztói árakat. Hangsúlyozta: követeléseik gazdasági és nem politikai természetűek, és lényegében arra koncentráltak, hogy a benzin árát átgondoltabban emeljék, s ne ilyen hirtelen, drasztikusan, mert ez az ország egész lakosságának elfogadhatatlan.

Köszönetet mondott a fővárosiaknak, amiért türelemmel viselték a megpróbáltatásokat, mint utalt rá, hogy könnyebb vállalni néhány napos kényelmetlenséget, mint a nagy áremelés következményeként a megélhetési gondokat.

Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter: esütörtökön este a kormány tagjai közül először én találkoztam a taxisok képviselőivel, azt követően pedig a Parlament és a minisztérium között ingáztam. Miután elvállaltam a miniszteri megbízatást, sok mindenben számot vetettem, és tudtam, ha a mély gazdasági válságból ki akarunk lábalni, akkor az intézkedéseinkkel további társadalmi feszültségeket fogunk okozni. Ezeket nem mindenki tudja majd egyformán megérteni, elviselni. De azzal nem számoltam, hogy az ilyen, szükségesnek ítélt gazdasági lépés ilyen indulatokat fog kiváltani, amelyek majd ilyen durva formában jelennek meg.

Dr. Barna Sándor Budapest rendőrfőkapitánya: mivel a törvények szerint 72 órával korábban nem jelentették be ezt a demonstrációt, így én törvénytelennek tekintettem és tekintem ma is. A megkülönböztető jelzést használó rendőrautók a forgalom biztosítása érdekében vezették a taxisokat október 25-én este a Parlament elé, mert akár törvényes egy ilyen akció, akár nem, a zavartalan közlekedést biztosítani kell. A balesetek, a „dugó” miatt bármilyen tömeges megmozdulás esetén a közlekedésrendészeti szempontok az elsődlegesek. Ezért is minősíthető törvénytelennek a tüntető felvonulás, hiszen megakadályozták, megbénították a közlekedést, ami szintén olyan elemi jog, mint a gyülekezési jog. De azt tiltani kell, ha ilyen mértékben hat a forgalomra. Mint minden nagyobb városnak Budapestnek

is van egy általános vészhelyzetre kidolgozott csomagterve, de az nem ilyen krízisre van kidolgozva, mint amilyen a blokád volt. Hazánkban ilyen demonstráció – szerencsére – még nem volt, tehát teljesen váratlanul ért bennünket.

Azonnal behívtam a főszervezők egyikét, Horváth Pál Urat, közöltem vele, hogy ez törvénytelen, s jogunkban áll a fölpszlatás, aztán ismerttem vele a következményeket is. Ugyanakkor megállapítottam, hogy ez már több, mint sima tiltakozás, hiszen a rendőreimtől megtudtam, hogy kézi erővel ezt már elhárítani nem lehet, mivel teherautók, kamionok is keresztbe álltak a hidakon és az egyes csomópontokon. Gyors ütemben terjedt a folyamat, a hírek ellenőrzése után kiderült, hogy országos akcióról van szó. Tudtuk, hogy rendőri jelenléttel, tárgyalásokkal enyhíthetjük a helyzetet, mivel más elégséges eszközünk úgyszincs. Ugyanakkor e demonstráció rögvest hangot kapott a tömegkommunikációban, s azonnal egyrészt rokonszenv, másrészt ellenszenv alakult ki a lakosság egyes csoportjaiban. Tehát egy jelentős tábor – a kormány inflációellenes politikájának hiányát érezvén – a fuvarozók mellé állt, azaz egy gazdasági –állampolgári engedetlenségi mozgalommá dagadt az egész akció.⁶³

Tömören fejezi ki a rendőrség állományának hangulatát, hozzáállását a blokádhoz a Független Rendőrszakszervezet alábbiakban ismertetett állásfoglalása:

„A benzináremelések következtében csaknem az egész ország területén konfliktushelyzet alakult ki. A Független Rendőrszakszervezet kinyilvánítja, hogy a demonstrációban részt vevőkkel érzelmileg azonosul. A lakosság érdekében azonban szükségesnek tartjuk, hogy a rendőrség mindent elkövessen a közrend, közbiztonság fenntartásáért. Jelen állapotok kialakulásáért a felelősség a döntéshozókat terheli. Bízunk abban, hogy a konfliktus tárgyalások útján feloldható.”⁶⁴

Kővágó Péter a Malév ügyeletes forgalmi igazgatója volt a blokád idején aki elmondta, hogy a menetrend szerinti járatokat kisebb késésekkel tudták indítani, azonban az útlezárások miatt mintegy ezer ember vesztegel e repülőtéren.

MÁV-tól kapott információk szerint a vasúti közlekedés kisebb késésekkel fennakadás nélkül zajlott. Kérést juttattak el a taxisorokhoz, hogy a vasúti átjárókat ne torlaszolják el, mert az katasztrofális veszélyt jelentene a vasúti közlekedés biztonságára.

A MÁV vezetői többletvonatokkal kívánták enyhíteni a közlekedési helyzetet, amit a Vasúti Dolgozók Szabad Szakszervezete nem támogatott, jelezte, hogy szolidárisak a taxis-fuvarozó demonstrációval.

A szakszervezet vezetői kijelentették, ha az események politikai síkra terelődnek, vagy a rendőrség erőszakosan kívánja a blokádot feloldani, akkor valószínűleg leállnak a vonatok is.

Dr. Andics László az Országos Mentőszolgálattól elmondta, hogy a blokád idején a normálisnál lassabban, de végezték a munkájukat, a taxisok is segítettek a megkülönböztető jelzéssel közlekedő mentőautókat. Mindennek ellenére csupán a legsürgősebb esetekhez vonultak ki, a betegszállítás példáuá átmenetileg szüneteltették. Vidéken is csak a sürgős betegek ellátását végezték, a fővárosba légi úton biztosították a szállítást.

Frischmann Gábor a Magyar Távközlési Vállalat hálózati igazgatója véleménye szerint a blokád idején a telefonközpontok az üzemképtelenség határához közel voltak a túlterheltség miatt, néhány helyen a segélykérő telefonok is működésképtelenné váltak. Sok helyen túlóráltak a dolgozók, mivel váltás az útlezárások miatt nem ért be.

Böjti Zoltán a Földművelésügyi Minisztérium akkori élelmiszer-ipari főosztályának vezetője szerint a fővárosban elegendő élelmiszerkészlet volt a raktárakban, a gyárak és feldolgozók folyamatosan termeltek, kiszállításuk az üzletekbe az utak járhatóságától függött.

A fővárosban és vidéken a taxisok az esetek döntő többségében biztosították az átjárást a hús-, kenyér- és tejszállító járművek részére.⁶⁵

⁶³ Szakonyi Péter (szerk.) Blokád avagy kocsisor Kelettől Nyugatig. 17-38.p. Budapest, Haas/Singer. 1990.

⁶⁴ Szakonyi Péter (szerk.) im. 98.p.

⁶⁵ Szakonyi Péter (szerk.) im. 91-96.p.

4.4. A „taxisblokád” kezelésének rendvédelmi tapasztalatai

Mint a belügyminiszter illetve a budapesti rendőrkapitány fenti visszaemlékezéséből is kiderül, hogy a rendőrséget teljesen készületlenül érte a demonstráció, ilyen esetek kezelésére előre kidolgozott forgatókönyvvel nem rendelkeztek.

Egyértelmű tény, hogy a demonstráció mivel nem jelentették be előtte 72 órával, ezért a hatályos gyülekezési törvény szerint törvénytelen volt.

A demonstráció kialakulása kezdetén még sikeresen léphettek volna közbe, azonban később, amikor már országos méretűvé vált és jelentős mértékben a sajtó, illetve a média tevékenységének a támogatottsága a lakosság körében tömeges méretet öltött.

Nehezítette a gyors fellépést a váratlansági tényező, valamint a szolgálati út betartása miatt az információ nagyon lassan jutott el a döntésre jogosult vezetőkhez, illetve hogy a járművek elvonatásához a rendőrség megfelelő technikai eszközökkel, tapasztalattal nem rendelkezett

A rendőri felső vezetés helyesen értékelte az eseményeket és belátva, hogy túl haladták az erőszakos beavatkozás lehetőségét, a megfelelő utasításokat kiadva a közterületen a rend lehetséges fenntartására, illetve az esetleges köztörvényes bűncselekmények megakadályozására, valamint a blokádban résztvevőkkel való lehetséges együttműködésre.

A különböző rémhírek ellenére az útzárakon a napi élet biztosításához szükséges élelmiszert szállító járműveket, illetve a rendőrségi, tűzoltó-, mentőgépjárműveket az esetek döntő többségében átengedték .

Egyik legfontosabb tanulsága a taxisblokádnak, hogy létre kell hozni egy speciálisan képzett és különleges eszközökkel felszerelt rendőri egységet, amely felkészültsége és felszereltsége révén a jövőben képes lesz közlekedési blokádok felszámolására, úttorlaszok, barikádok megbontására, szétrombolására.

Ezen állományt ki kell képezni a harcjárművek, kamionok, földmunkagépek, daruk, trailerek, villamos- és metrószerelvények, elektromos- és Diesel mozdonyok vezetésére, illetve kezelésére. Az egységet az anyagi lehetőségek függvényében fokozatosan el kell látni nagyteljesítményű motorkerékpárokkal, konténerszállító kamionnal, nagyteljesítményű darukkal, láncalpas földmunkagéppel, a gépek közötti szállításához szükséges trailerekkel, nagy teljesítményű villás targoncával, emelőkosaras darus járművel.

Részletes terveket kell készíteni azokról a csomópontokról, amelyek alkalmasak blokádok létrehozására, felmérni az esetleges kerülő utakat és a blokádok felszámolására létrehozandó csoportokat, eszközöket meg kell határozni ORFK, MRFK-k, városi Rk-k szintjén.

4.5. A „taxisblokád” megjelenése a sajtóban és a médiában

4.5.1. A „taxisblokád” a sajtóban és a televízióban

Arról, hogy milyen stratégiát követtek az egyes napilapok a három nap során, sok mindent megtudhatunk, ha számba vesszük, kik jutottak szóhoz az események kapcsán.

A megszólaltatottak legszélesebb körét a Népszabadság és a Magyar Hírlap vonultatta fel. E két lap esetében egyértelműen regisztrálható az a törekvés, hogy a vélemények, érdekek legszélesebb skáláját mutassa be, mégpedig úgy, hogy a megszólalás tekintetében egyetlen vélemény se jusson túlsúlyba, illetve ne nyomhasson el más véleményeket.

A különböző érdekek hordozói közül a legkevesebbet a Magyar Nemzet szólaltatta meg. Ugyanakkor éppen ez az a lap az, amelyben az újságíró, a kommunikátor a leggyakrabban jut szóhoz. Az elemzésem tapasztalatai azt mutatják, hogy a Magyar Nemzetnél az újságírók

időnként elbeszéli a helyet az interjúalanyok elől, mintha sok esetben maguk az újságírók vállalkoznának különböző rétegek érdekeinek artikulálására.

A többi napilap esetében a megszólalók köre koncentráltabb. A Népszava – érthető módon – minden más lapnál tágabb teret nyújt az érdek-képviselői szervezeteknek, ezen belül elsősorban az MSZOSZ kapott lehetőséget. Ugyanakkor legalább egy alkalommal szóhoz jut az összes parlamenti párt képviselője, így összességében itt jutnak a leggyakrabban fórumhoz ezek. E két törekvés úgy valósul meg, hogy eközben háttérbe szorulnak a közellátás, közbiztonság stb. képviselői, sőt maguk az esemény résztvevői is, akik közül a taxisok, illetve a tüntetők ebben a napilapban jutnak a legkevesebb alkalommal szóhoz.

A Kurírban közölt megszólalásokat a tüntetők és az ellenzék túlsúlya jellemzi, ugyanakkor az érdekképviselők egyáltalán nem jutnak szóhoz.

Az Esti Hírlap láthatóan igyekezett hasábjain a közvetlen politizálást minél inkább háttérbe szorítani, és elsősorban az érdekképviselőknek és a közellátás, közbiztonság képviselőinek nyújtott teret.

A Mai Nap figyelmének homlokterében az utca eseményei állnak, ez háttérbe szorít minden mást, és a megszólalási lehetőségek számát tekintve a legtöbbször az ellentüntetők kapnak szót, ami különösen azért feltűnő, mert a sajtóorgánumok többsége egyáltalán nem szólaltatta meg e csoport képviselőit.

A Pesti Hírlap esetében viszonylag kiegyensúlyozott a kép a megszólalások számát tekintve, itt is – akárcsak a Kurírban – az érdekképviselők szorulnak a háttérbe.

A nyomtatott sajtó az eseményeket alapvetően két tényezőre vezeti vissza: leggyakrabban a különböző társadalmi rétegek elégedetlensége kerül szóba okként: ezen belül azonban gyakrabban említik a taxisok elégedetlenségét, mint az általános társadalmi elégedetlenséget. A második leggyakrabban említett tényezőcsoport a kormány szakszerűtlensége. Ezen belül valamivel gyakrabban említik a gazdasági szakszerűtlenséget, mint a politikait.

A tájékoztatás középpontjában az élet megbénulása, a kialakult helyzet leírása áll. A második leggyakrabban előkerülő témakör a megélhetési nehézségek elemzése. Csaknem ugyanennyiszor kerül azonban szóba a kormány tevékenységének általános kritikája. Az előforduló témák rangsorában a negyedik helyen olyan híradások állnak, amelyek arról tudósítanak, hogy a lakosság a tüntetők mellett áll. Ezután a lakosság kormányba vetett bizalmának megingása szerepel leggyakrabban a témák sorában, és annak felvetése, illetve körülménye, hogy hazudott-e a kormány.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy az összes elemzett közlemény egyharmada a kormány általános vagy konkrét tevékenységét is kritizálja.

Az egyes lapok témastruktúrája jelentősen különbözik, és összhangba hozható ezek kirajzolódó szerepvállalásával. A négy „rég” országos napilap témapreferenciái alapvető vonásaikban megegyeznek, mégis érzékelhető, hogy szemléletében közelebb áll egymáshoz a Magyar Hírlap és a Népszabadság az egyik oldalon; a Magyar Nemzet és a Népszava a másik oldalon. A szemléleti különbség durván úgy jellemezhető, hogy bár a témák alapvető súlyozása nem különbözik jelentősen, a Népszabadság - Magyar Hírlap esetében erősebb törekvés érzékelhető egyrészt a szubjektív elemeknek tágabb teret nyújtó témák korlátozása, másrészt a kritikai elemek közül a szakszerűsége vonatkozóak kiterjesztésének irányába.

Ugyanakkor a Magyar Nemzetben és a Népszavában dominánsabb szerephez jut a szociális kérdések feszegetése, a probléma „alulról” történő megközelítése (a lakosság melyik oldalon áll, kit támogat, mit gondol stb.), és e két utóbbi orgánus erőteljesebben hagyja érvényesülni a szubjektív elemeket, és a kérdések emocionális megközelítését.

A lapok feldolgozása során arra is kísérletet tettem, hogy megpróbáljam az írásokban fellelhető rejtett üzenetek néhány szegmensét számba venni.

A sajtó lehetséges szerepeiből kiindulva elsősorban a pánikkeltés-megnyugtató nyílt vagy burkolt szándékának dimenziója mentén helyeztük el a vizsgált cikkeket.

Az összes elemzett írás több mint 40 százaléka értelmezhető e dimenzió mentén, és az összkép azt mutatja, hogy a sajtó egészét inkább a megnyugtató, mint a pánikkeltés szándéka jellemezte.

Laponként szemlélve úgy tűnik, hogy a többi vizsgált lappal ellentétben, a Kurírban és a Pesti Hírlapban többségben voltak a pánikkeltésre alkalmas cikkek, mégpedig mindkét lapban közel másfélszer annyi ilyen típusú írás jelent meg, mint olyan amelynek célja a kedélyek megnyugtatója. A többi lapok közül a Népszabadság, a Népszava és az Esti Hírlap azok, amelyek a jelek szerint másoknál erőteljesebben törekedtek arra, hogy ha egyáltalán közölnek ilyen típusú írást, akkor ezek döntően az emberek megnyugtatóját szolgálják, mindegyikben közel négyszer annyi megnyugtató szándékot sugalló írás jelent meg, mint amennyi pánikkeltő.

A rejtett üzenetek második csoportját a kritikai hangvétel érvényesülésének és irányának nevezhetnénk, amely alatt a nyíltan ki nem mondott, de egyértelműen érzékelhető bírálatot értjük. A közlemények felénél regisztrálhattunk valamilyen irányú kritikát. A Népszabadság azonban ennél számottevően kevesebb, a Pesti Hírlap és a Kurír pedig lényegesen több olyan írást közölt, amely tartalmazott ilyen üzenetet. Bár minden lapban többségben voltak a kormány kritikáját sugalló írások, a Népszabadság és a Népszava esetében elsőprő dominanciát mutat a kormány kritikája, a Magyar Nemzet, a Kurír és az Esti Hírlap esetében az előbbinél kisebb arányban, de egyértelműen a kormány kritikája dominál, a Magyar Hírlapban, a Mai Napban és a Pesti Hírlapban viszont csaknem kiegyenlítődik a mérleg két nyelve, alig van több a kormányt kritizáló üzenet, mint amennyi a tüntetőket marasztalja el. Ezen belül is az összes sajtótermék közül a Kurírban jelent meg a legtöbb kormányt, és a Pesti Hírlapban a legtöbb, a tüntetőket kritizáló hangvételű írás.

A harmadik vizsgált üzenet az újságíró rokonszenv-, illetve ellenszenv-megnyilvánulásai. Eszerint vannak lapok, amelyek gyakorlatilag nem engedik meg maguknak, hogy az újságíró teret adjon saját érzelmeinek, ebben az esetben ilyenek találtak a Népszabadságot, a Magyar Hírlapot és a Népszavát. Valószínűleg csak a rendkívüli helyzetre való tekintettel fordulhatott elő, hogy a Népszabadságban és a Magyar Hírlapban, néhány esetben mégis tetten érhető volt az újságíró tüntetők melletti rokonszenv. A legszélesebb teret az ilyen típusú újságírói megnyilvánulásoknak e három napban a Magyar Nemzet és a Kurír nyújtotta.

Mindent egybevetve úgy tűnik, hogy három tipikus magatartásforma rajzolódott ki arról, hogy milyen szerepre vállalkozott a nyomtatott sajtó a három nap során. E magatartásminták kikristályosodása azt jelzi, hogy a hazai sajtóban is körvonalazódni kezdenek a nyugati országokban már kialakult laptípusok és egy új sajtóstruktúra.

Az első modellt a „távolítás” jellemzi, amely arra utal, hogy az e csoportba sorolható lapok minden szempontból a tájékoztató funkciót preferálják, megpróbálnak érzelmileg az eseményeken kívül maradni, igen korlátozott lehetőséget adnak a szubjektivitás érvényesülésének, az eseményeket önmagukban szemlélni az előzmények és a következmények részletes fessegetése nélkül. Ugyanakkor a folyó eseményekről igyekeznek olyan képet nyújtani, amelyben minél több érdek és vélemény hordozója szólal meg.

Ez a stratégia a legkövetkezetesebben a Népszabadság oldalain valósul meg, olyannyira, hogy az embernek időnként az az érzése, hogy patikamérleggel méri a lap szerkesztése során az arányokat.

A második jellemző magatartásforma a véleménybefolyásoló viselkedés, amelyben tág teret kap az újságíró szubjektuma, az események elemzése, okainak és várható következményeinek feltárása. Ezeknél a lapoknál a tényeket rendre átszövik a vélemények, a hangulati elemek domináns szerephez jutnak az összkép kialakítása során. Ez a magatartásforma a legplasztikusabban a Magyar Nemzet hasábjain érzékelhető, amelyet végigolvasva egyébként úgy éreztem, a szerkesztőség belső problémái és bizonytalanságai tovább erősítették e magatartásforma érvényesülésének tendenciáját.

A harmadik magatartásformát a szenzációorientáltság jellemzi. Itt a tájékoztató funkciót háttérbe szorítja az érdekességek, szenzációk keresése. Ezek az újságok elsősorban az olvasók érzelmeire kívánnak hatni. E magatartásforma elsősorban a Kurírban és a Pesti Hírlapban testesül meg, azzal tetézve, hogy egyik lap sem testesíti meg a pártatlanság ideálját. A dolog sajátossága, hogy e két orgánus eszköztára meglehetősen hasonlít egymásra, és csak az alaposabb elemzés deríti ki, hogy ugyanazokkal az eszközökkel egészen ellentétes célokért dolgoznak.⁶⁶

4.5.2. A politikai pártok véleménye a sajtóban és a televízióban

Az alábbiakban az írott sajtó és a televízió közleményeit vizsgálom. Elemzésemet kilenc újság – Népszabadság, Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Népszava, Esti Hírlap, Vasárnapi Hírek, Kurír, Mai Nap, valamint a Beszélő különszáma – és a Magyar Televízió 1990. október 26-28 közötti Híradóinak, valamint Ablak (október 26.) és Napzárta (okt.27.) című műsorának vizsgálatom az 1990. október 27. és 30. között megjelent számokra terjed ki.

Először a kormánykoalíció, majd az ellenzéki pártok, végül pedig a parlamenten kívüli pártok reakcióit vizsgálom.

1. A kormánykoalíció pártjai

Magyar Demokrata Fórum

Az MDF kétféleképpen is érintve volt az eseményekben: egyrészt mint párt, másrészt mint a kormánykoalíció vezető ereje. A kormány magatartását a kritikus napokban a fokozatos hátrálás, a presztízs megőrzésére tett kísérletek, a benzináremelést felülvizsgáló döntés halogatása jellemezte.

Péntek reggeli sajtótájékoztatóján a kormány szóvivő törvénytelennek nevezte a taxisok akcióját. Kijelentette, hogy az üzemanyag árának felemelése visszavonhatatlan, de viszonylag szűk körben kompenzációkat biztosítanak. Pénteken délelőtt Horváth Balázs belügyminiszter – egyben miniszterelnökhelyettes – bejelentette, hogy minden törvényes eszközzel helyreállítják a rendet, s a taxisoknak déli 12 óráig szabott határidőt a hidak megtisztítására. Sem cáfolni, sem megerősíteni nem volt hajlandó, hogy a rend helyreállítására bevonják-e a honvédséget is. Horváth másfél óra múltán elállt az erőszak alkalmazásától és péntek délutáni televíziós nyilatkozatában már arra kérte a lakosságot, hogy viselje el a terheket. Ezzel egyidőben éjszakáig tartó tárgyalás kezdődött a Munkaügyi Minisztérium és a taxisok képviselői között. A kormány szombat délelőtt kiadott nyilatkozata szerint a tárgyalások megállapodással zárultak, „de a magánfuvarozók nem tudták biztosítani a megállapodás rájuk vonatkozó részének végrehajtását”. A kormány kinyilvánította, hogy a tárgyalásos rendezés híve, de ragaszkodott ahhoz az álláspontjához, hogy az árakat nem állítja vissza, legfeljebb a kompenzációkról hajlandó tárgyalni az Érdekegyeztető Tanácsban. A szombati tárgyaláson nem született megegyezés. A kormány feltehetően azzal számolt, hogy a tiltakozók kifáradnak, s a közlekedési és közellátási nehézségek miatt a velük szimpatizáló tömeg hangulata megfordul. Bod Péter Ákos kijelentette, hogy a „taxisok akciója felelőtlen”, s a kormány nem tárgyalhat zsarolás alatt.

Az MDF és a kormány együttműködését mutatja a vasárnap délutánra megszervezett és a rádióban meghirdetett kormánypárti tüntetés, amelynek részeként a Televízió előtt tüntető

⁶⁶ Vásárhelyi Mária: Népszabadság, 1991. január 5.

tömegnek Lezsák Sándor felolvasta Antall József „személyes üzenetét” arról, hogy „egy új nagykoalíció”, vagyis az „SZDSZ, az MSZP és az MSZMP bizonyos rétegei szervezték a barikádokat, s állják el a jövőbe vezető utat”⁶⁷. A kormánypárti tüntetőket a miniszterek és államtitkárok kitörő örömmel üdvözölték, s velük mind a Parlament; mind pedig a Munkaügyi Minisztérium előtt személyesen kapcsolatba léptek. Ugyanakkor még vasárnap délután kiadtak egy nyilatkozatot, amelyben arra hívták fel az állampolgárokat, hogy „ne folyamodjanak olyan módszerekhez, amelyeket a törvényes rend megbontói alkalmaznak.”⁶⁸

Ezzel a felhívással a kormány lehetőséget teremtett magának arra, hogy adott esetben elhatárolja magát az MDF kormánypárti tüntetőitől. A megállapodást követő vasárnap esti nyilatkozatában Antall József kijelentette, hogy vállalja a megegyezést, mert bár az áremelés szükségességével mindenki egyetértett, „vitathatatlan, hogy a döntés során követtek el hibákat.”⁶⁹

Az MDF mint párt helyzete azokban a napokban meglehetősen ellentmondásos volt: egyrészt elégedetlen volt saját kormányával, másrészt viszont szolidaritást kellett vállalnia vele, hiszen a tiltakozók a kormányon keresztül az MDF-et is támadták.

Ez a kettősség tükröződött az MDF elnökségének pénteki nyilatkozatában, mely megállapította, hogy a válságos helyzetért „felelősség terheli a kormányt, mert az elkerülhetetlen gazdasági intézkedéseket nem kellő egyeztetés után és nem kellő körültekintéssel hozta nyilvánosságra”, ám a normális rendet felborító fuvarozókkal szemben a kormány a „jogállamiság és a törvényesség talaján áll” s „ehhez az MDF elnöksége minden támogatást megad.”⁷⁰ Hasonló szellemű interjú adott Bethlen István a Híradónak, amelyben kétszer is fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy a taxisok „megszállták az ország stratégiaileg fontos pontjait.”⁷¹ Az MDF parlamenti frakciója egy nappal később foglalt állást: érthetőnek tartotta az áremelés negatív fogadtatását, és az új benzinár fenntartása mellett kompenzációk biztosítását javasolta.

Ugyanakkor csodálkozását fejezte ki, hogy az „SZDSZ és az MSZP teljes közösséget vállalt a magánfuvarozók akciójával”⁷² ezzel elhagyva az alkotmányosság talaját. Új elem volt az MDF frakció állásfoglalásában, hogy leszögezte: „a konfliktus tárgyalások útján történő rendezését szorgalmazzuk”, azaz „nem szorgalmazzunk semmiféle erőszakos megoldást, de elengedhetetlennek tartjuk a törvényes rend mielőbbi helyreállítását. A nyilatkozat külön köszönetet mondott a „vasutasoknak, a pékeknek, a henteseknek, a bolti eladóknak, a tömegközlekedés dolgozóinak és mindenki másnak, hogy végzik a dolgukat.”⁷³

Az MDF jogi bizottsága külön közleményben sorolta fel azokat a Btk-ba ütköző „bűncselekményeket és bűnöket”, amelyeket a demonstráció résztvevői elkövettek. Ezen túlmenően megállapította, hogy bizonyos pártok cselekvése [...] vészesen közel került ahhoz, hogy az állami rend ellen a közrend súlyos megzavarásával történő lázadás pártolásának minősüljön.⁷⁴ Mivel pedig az egyesülési jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt, e bűnös akciót irányító pártokat „a bíróság az ügyész keresete alapján feloszlathatja” – figyelmeztetett az MDF jogi bizottsága.

Habár az MDF elnöksége és parlamenti frakciója a válság során csak egyszer-egyszer foglalt állást, az MDF politikusai külön-külön viszonylag sokat szerepeltek a sajtóban. Dénes János képviselő úgy vélekedett, hogy igaz „az áremelés drasztikus volt, de nem történhetett másként.”⁷⁵ Csurka István elismerte, hogy a kormány hibázott, de az „átalakulás árát meg kell fizetni”. Kijelentette, hogy a „taxisok lázadása törvénytelen, mögötte ellenforradalmi erő

⁶⁷ Magyar Nemzet, 1990. október 29.; Pesti Hírlap, 1990. október 29.

⁶⁸ Népszabadság, 1990. október 29.

⁶⁹ Népszabadság, 1990. október 29.

⁷⁰ Pesti Hírlap, 1990. október 27.

⁷¹ Híradó 1.; 1990. október 26.

⁷² Mai Nap, 1990. október 27.; Híradó 2. és 5. kiadása, 1990. október 27.

⁷³ Pesti Hírlap, 1990. október 28.

⁷⁴ Beszélő, 1990. október 28.

⁷⁵ Pesti Hírlap, 1990. október 27.

áll.⁷⁶” Filló Katalin elnökségi tag „terrorakciónak” nevezte a tiltakozást, amely „tízmillió magyar állampolgárt ejtett túsul”⁷⁷.” Az MDF többi politikus támadta Göncz Árpád köztársasági elnök pénteki nyilatkozatát, s javasolta a kormánynak az áremelés felfüggesztését, a taxisoknak pedig az utakadályok megszüntetését. Kónya Imre szerint Göncz beavatkozott a kompromisszumteremtő kísérletbe, holott „a kormány maximális toleranciát tanúsított, amikor nem oszlatta szét a tüntetőket.”⁷⁸

Keményebben fogalmazott Csengey Dénes, aki szerint „Göncz, túllépve hatáskörét, gyakorlatilag a taxisokat támogatta, s szinte egy kész megállapodást robbantott fel”⁷⁹.” Bíró Zoltán „elhamarkodottnak” minősítette az elnök felhívását⁸⁰, a legmesszebbre azonban Bégány Attila merészkedett, aki szerint Göncz „felrúgta a megegyezést, ő a felelős a válság eszkalálódásáért”⁸¹.

Míg az MDF kormánypolitikusi tartózkodtak az elnök bírálásától, a „mozgalmi” politikusok nem mondtak le erről, s többségük (Lezsák, Bégány, Gyarmati) aktív szerepet vállalt az általuk spontánnak minősített vasárnapi, kormánypárti tüntetés levezénylésében. Míg a szombati, az MDF XI. kerületi alapszervezete által meghirdetett tüntetést a Híradó stábjá kitüntetetten kezelte és szinte kivétel nélkül minden egyes adásban tudósított róla⁸², addig a másnapi, több ezer embert mozgató megmozdulásról csak a TV2 Hírek műsora számolt be utólag.

Vasárnap Kónya Imre „mi vagyunk a nép”⁸³ felkiáltással köszöntötte a kormánypárti tüntetőket, s egy másik nyilatkozatában nehezményezte, hogy „az SZDSZ és az MSZP a törvénytelen akció oldalára állt”⁸⁴.” Ezt hangoztatta Bíró Zoltán is, amikor bírálta Kis Jánost az SZDSZ elnökét, hogy a megmozdulásból pártpolitikai kérdést csinált.

Ugyanakkor kritizálta a kormányt, mert a tervezett áremelésről nem tájékoztatta az MDF-et, s leszögezte, hogy a kormánynak „változtatnia kell a stílusán és módszerein”⁸⁵.” A megegyezés utáni első parlamenti ülésen Kónya Imre frakcióvezető üdvözölte, hogy a válság erőszak nélkül fejeződött be, bírálta a kormányt, amely „egy népszerűtlen intézkedést rosszul készített elő” s leszögezte, hogy bár „a demonstráció törvénytelen volt”, a „kormánypárti tüntetők az alkotmányosság védelmében mutattak kiutat”⁸⁶.

Az MDF pártpolitikusi viszonylag későn ismerték fel a tiltakozó mozgalom társadalmi méreteit, megkísérelték kriminalizálni (lásd az MDF jogi bizottságának már említett állásfoglalását, s a „törvénytelenység” gyakori hangoztatását), illetve az ellenzék aknamunkájának tulajdonítani a megmozdulást. Többségük érthetőnek tartotta az emberek elégedetlenségét, de törvénytelennek és elítélendőnek az elégedetlenség kifejezésének módszereit.

Független Kisgazda Párt (FKgP) reakciói.

Elsőként Győriványi Sándor kisgazda munkaügyi miniszter értékelte a válságot pénteken délután. A probléma gyökerét abban látta, hogy „nálunk a kocsihasznalet státuszszimbólum lett, miközben Nyugat-Európában mindenütt a biciklihez térnek vissza”.

⁷⁶ Népszabadság, 1990. október 27.

⁷⁷ Pesti Hírlap, 1990. október 28.

⁷⁸ Népszabadság, 1990. október 29.

⁷⁹ Magyar Hírlap, 1990. október 29.

⁸⁰ Népszava, 1990. október 29.

⁸¹ Beszélő, 1990. október 28.

⁸² Híradó 1.; 3.; 4.; 5. kiadása, 1990. október 27.

⁸³ Magyar Nemzet, 1990. október 29.

⁸⁴ Népszabadság, 1990. október 29.

⁸⁵ Népszava, 1990. október 29.

⁸⁶ Népszabadság, 1990. október 30.

Reményt látott a megegyezésre, mert ő Márkushegyen is megállapodásra jutott a bányászokkal, „pedig ott nem benzinfurikázásról volt szó, mint a tömött Budapesten⁸⁷.” Nagy Ferenc József földművelésügyi miniszter, az FKgP elnöke szerint az, „hogy a demonstrálók már a saját megbízottjuk által aláírt megállapodást sem fogadják el, azt bizonyítja, hogy itt egy jól átgondolt és megszervezett puccskísérletről van szó”. A Kisgazdapárt fenn akarja tartani a kormánykoalíciót, „ugyanakkor a kormány és saját mulasztásának” tartja, hogy nem számoltatták el azokat, akik ide juttatták az országot, mert így „a mi kormányunkban csapódott le az elmúlt negyven év minden gondja-baja, amiért nem minket terhel a felelősség⁸⁸” – nyilatkozta Nagy Ferenc. A benzinárakat valóban magasnak tartotta és hangoztatta, hogy kompenzációra kell törekedni.

Egészen más hangot ütött meg Torgyán József, a párt parlamenti frakciójának vezetője, aki szerint „a kormány túllépett a tűrőképesség határán”, amikor a koalíciós frakciók megkérdezése nélkül döntött.

„Ezt a pártállami módszert megengedhetetlennek tartom”, szögezte le, s hozzátette, hogy ha a kormány erőszakkal akarná megtisztítani az utakat, „akkor én is kiállnék egy hídfőhöz: tisztítsák meg tőlem is az országot⁸⁹!”

A FKgP PB a válság alatt egy ízben – szombaton – foglalt állást. Hangsúlyozta, hogy a rend helyreállítása az elsődleges cél. „Veszélyes politikai manővernek” tartotta, hogy a tiltakozást „egyes erők saját céljaik érdekében megpróbálták kihasználni⁹⁰.” Leszögezte, hogy az elégedetlenség kirobbanásának valódi oka a „teljes rendszerváltás elmaradása”. Továbbra is ragaszkodott a koalíció fenntartásához, s bár nem egyhangúlag, de kinyilvánította, hogy a koalícióból nem kíván kilépni⁹¹.

A válság után a parlamentben a kisgazda frakció nevében – a tiszteletbeli taxissá nyilvánított Torgyán helyett – Vincze Kálmán vonta meg a válság mérlegét. A krízis okát ő is a teljes rendszerváltás elmaradásában látta, amelynek szerves részét képezte volna a földtörvény elfogadása. Sürgette, hogy a kormány kezdeményezzen törvényt a szociális partnerségről⁹².

A Kisgazdapárt mozgalmi szárnya lényegesen közelebb állt a tiltakozókhoz, mint az ellentüntetést szervező MDF-politikusok, de a kisgazda miniszterek magukévá tették a kormány irányvonalát. A PB állásfoglalása olyan kompromisszum volt a két szárny között, amely csak a válság „végső okával” és a párt kormányzati szándékaival foglalkozva, kerülte az események bármiféle minősítését. A Kisgazdapárt legfelső vezetése valójában nem foglalt állást a tiltakozó mozgalommal kapcsolatban.

Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) megnyilvánulásai.

A KDNP a válság során két elnökségi állásfoglalást fogadott el, s a többi frakció vezetőjéhez hasonló publicitást kapott Füzessy Tibor hétfői parlamenti felszólalása is. Legelőször Birkás János nyilatkozott szombaton délelőtt, „felelőtlen akciónak” nevezve a demonstrációt, miközben – paradox módon – megvédte a taxisokat. „Jelenleg is vannak taxis barátaim. Tudom, akik a kenyérüket féltik, már nem részesei ennek a felelőtlen akciónak⁹³” - hangzott a nyilatkozat.

A KDNP elnökségének szombat délután kiadott felhívása nem foglalkozott az események politikai értékelésével: „Kérünk benneteket – halottak napja közeledik, békesség

⁸⁷ Népszabadság, 1990. október 27.

⁸⁸ Népszabadság, 1990. október 27.

⁸⁹ Népszabadság, 1990. október 27.

⁹⁰ Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.; Népszava, 1990. október 29.

⁹¹ Híradó 2. és 5. kiadása, 1990. október 27.

⁹² Népszabadság, 1990. október 30.

⁹³ Népszabadság, 1990. október 27.

legyen!”⁹⁴ a. Az elnökség vasárnap délutáni nyilatkozata már határozottabb volt, s az alkotmányos rend betartására hívott fel, a párt helyét a kormánykoalíció mellett jelölve ki: „A törvénytelen eszközök igénybevétele egyelőre beláthatatlan károkat okoz a Magyar Köztársaság nemzetközi presztízsének. Felelőtlennek tartunk minden olyan politikai erőt, amely a törvénytelen érdekérvényesítés [...] pártjára állt”⁹⁵. A nyilatkozat ugyanakkor – még az MDF állásfoglalásától is eltérően – egy szót sem ejtett a kormány felelőségéről. A KDNP nyilatkozata a televízióban nem hangzott el.

Hétfői parlamenti beszédében Füzessy Tibor a mindkét oldalon eluralkodott félelemről beszélt, majd tanulságként azt vonta le, hogy „a tömegek életébe, sorsába és zsebébe nem lehet benyúlni” úgy, hogy a kormány „azt megelőzően nem törekszik a megértés elérésére”⁹⁶.

Füzessy rámutatott, hogy az úttorlaszokon „számos olyan állampolgári csoport akarata fejeződött ki, akik már régen nem foglalkoztak a választásokkal, mert egyik parlamenti pártban sem bíznak”. A kormánykoalícióról szólva megjegyezte, hogy „egy esetleges kiszgázda kilépés esetén” felértékelődne a KDNP szerepe⁹⁷.

A KDNP tehát az első napokban – tudatosan vagy sem – kívül maradt az eseményeken; első nyilatkozatában az emberiségre apellált. Vasárnap délutánra azonban egyértelműen elkötelezte magát a kormánykoalíció oldalán, s a megmozdulást „felelőtlennek” tartotta. A párt csak a megállapodást követően tett óvatos, a kormányt bíráló megjegyzéseket, s mutatott bizonyos megértést a taxisok motivációja iránt, de magáról az akcióról továbbra is elítélően nyilatkozott.

1. táblázat: A kormánypártok megnyilvánulásai

	MDF		FKgP		KDNP		Összesen	
	Újság	TV	Újság	TV	Újság	TV	Újság	TV
Testület	13	9	3	1	6	-	22	10
Egyéni	40	2	11	1	10	1	61	4
Összesen	53	11	14	2	16	1	83	14

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

A leggyakrabban szerepelt:

Füzessy T. (7) Kónya I. (6) Vincze K. (5) Palotás J. (4) Csengey D. (4) Torgyán J. (3)

Összefoglalva: az események megítélésében a kormánykoalíció pártjai nem képviseltek egységes álláspontot. A legnagyobb megosztottság a helyzetértékelés tekintetében a kiszgázdnál mutatkozott. A kormány magatartása az erőszakos közbelépéstől a tárgyalásos rendezés elfogadásáig mozdult el. Az MDF egyrészt megragadta az alkalmat a kormány bírálatára, másrészt egyes kérdésekben a kormány támogatására mozgósító módszereket alkalmazott. Miközben tehát bizonyos pontokon kétségtelen ellentét mutatkozott a kormány és az MDF-vezetés között, a lényeges kérdésekben inkább bizonyos munkamegosztást tapasztalhattunk: az MDF mozgalmi szárnya mondta ki azokat a követeléseket, amelyekre az MDF-vezette kormány nem vállalkozhatott.

A KDNP a válság kezdetén igyekezett távol tartani magát az eseményektől, feltehetően azzal a céllal, hogy a válságból adódó negatív hatások ne őt, hanem nagyobb koalíciós partnereit ériék. Amikor azonban politikai állásfoglalásra szánta el magát, a Kiszgázdapártnál

⁹⁴ Magyar Nemzet, 1990. október 29.

⁹⁵ Magyar Nemzet, 1990. október 29.

⁹⁶ Magyar Nemzet, 1990. október 30.

⁹⁷ Pesti Hírlap, 1990. október 30.

lényegesen szilárdabb koalíciós partnernek bizonyult. A kormánykoalíció esetleges felbomlása a kritikus napokban, a sajtóban komolyan nem vetődött fel.

2. Az ellenzéki pártok

Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) véleménye.

Az SZDSZ mint a legnagyobb ellenzéki párt kulcsszerepet töltött be a taxisblokáid idején.

Péntek délelőtti állásfoglalásában az SZDSZ ügyvivői testülete felhívott „minden szabad demokrata szervezetet, hogy támogassa a békés tiltakozó mozgalmat, valamint a közellátás és a közrend fenntartását⁹⁸.” A testület elítélte, hogy a „kormány erőszak alkalmazását helyezte kilátásba⁹⁹.”

Az SZDSZ véleménye szerint „a kormány bebizonyította, hogy nem tud mit kezdeni a romló életkörülmények miatti társadalmi tiltakozással. Az országnak haladéktalanul felkészült, a lakosság bizalmát megszerezni képes kormányra lenne szüksége¹⁰⁰.”

A párt vezetői azokban a napokban kétszer tartottak sajtótájékoztatót: először pénteken, majd vasárnap délután. Kis János pártelnök szerint „a kormány bűnös hibát követett el, amikor erőszakkal fenyegetőzött a taxisok tiltakozó akciója láttán. Ez a kormány nem alkalmas arra, hogy az országot kivezesse a súlyos válságból”; „a kormány voltaképpen politikailag megbukott¹⁰¹.” A pártelnök leszögezte, hogy a kormány elmulasztotta nyíltan feltárni az ország gazdasági helyzetét, alig tett valamit a privatizálás és a piac liberalizálása terén, nincs kapcsolata a társadalommal, s tökéletesen félreérti a helyzetet, amikor egy törpe kisebbség megmozdulásának nyilvánít egy olyan tiltakozást, amelyben „az ország Záhonytól Hegyeshalomig megmozdu¹⁰²!” Kis úgy vélte, hogy a kormányt a gazdasági és a belügyi posztokon át kell alakítani.

Pető Iván frakcióvezető a válság megoldására két lehetőséget jelölt meg: az áremelési döntés visszavonását, illetve a kormány átalakítását, az utóbbinál nem zárta ki egy új kabinet felállítását sem.¹⁰³

A pénteki SZDSZ-állásfoglalást és nyilatkozatokat a kormánypártok politikusai úgy értékelték, hogy a legnagyobb ellenzéki párt megvédte a taxisokat, s ezzel lelépett az alkotmányosság talajáról. A kormánypárti tüntetők egyenlőségjelet tettek a taxismegmozdulás és az SZDSZ közé, s ezt a vélekedést osztotta Nagy Ferenc József, a Kisgazdapárt elnöke, valamint Antall József is a kormánypárti tüntetőkhez intézett üzenetében. Egy későbbi interjújában Horváth Balázs belügyminiszter úgy nyilatkozott, hogy az SZDSZ-állásfoglalás hatására állt el az erőszakos rendteremtéstől: „Először nem tudtam, hogy politikai erők is állnak a tiltakozók mellé, ezért közöltem péntek délelőtt, hogy mindenféleképpen rendet kell csinálni. Amikor tisztává vált számomra, pénteken fél 12 felé, mi a helyzet, akkor rögtön leállítottam a rendőrséget. Azt mindenféleképpen el akartuk kerülni, hogy politikai erők csapjanak össze a magyar rendőrséggel¹⁰⁴”

Az SZDSZ vezetői a péntek délutáni sajtótájékoztatón a kormány átalakításának követelményét tágan fogalmazták meg, nyitva hagyva az utat bármilyen új megoldás előtt. Minimális követelésük a megnevezett miniszteri posztok betöltőinek távozása volt, de azzal is

⁹⁸ Híradó 1. kiadása; Magyar Hírlap, 1990. október 27.

⁹⁹ Pesti Hírlap, 1990. október 29.

¹⁰⁰ Kurír, 1990. október 27.

¹⁰¹ Népszabadság, 1990. október 27.

¹⁰² Magyar Nemzet, 1990. október 27.

¹⁰³ Magyar Nemzet, 1990. október 27.

¹⁰⁴ Szakonyi Péter (szerk.): Blokáid avagy kocsisor Kelettől Nyugatig. Budapest, Haas és Singer, 1990. 18.p.

számoltak, hogy adott esetben a kormánykoalíció is megváltozhat. Pénteki nyilatkozatában Kőszeg Ferenc képviselő azt követelte, hogy „mondjon le a kormány, legyen új koalíció”¹⁰⁵. A későbbi megnyilvánulások viszont már a kormány átalakításának szűkebb értelmezése felé tolódtak el. Tamás Gáspár Miklós péntek esti nyilatkozatában „új MDF-kormányról”¹⁰⁶ beszélt. Haraszi Miklós pedig szombat délután – miközben sürgette az érintett miniszterek távozását – gyakorlatilag kizárta a nagykoalíció lehetőségét.¹⁰⁷ Pető Iván szombat esti nyilatkozatában szintén szükségesnek tartotta a kifogásolt miniszterek leváltását, de több megoldási lehetőséget nem vetett fel¹⁰⁸.

Szombat délutánra az SZDSZ vezetése – miközben fenntartotta, hogy a taxismegmozdulás esetében nem lehet törvénytelenégről beszélni – már a válság mielőbbi békés rendezésének követelményét állította előtérbe.¹⁰⁹ Vasárnapi sajtótájékoztatójukon Kis János kijelentette, hogy „ez az utolsó pillanat a békés, tárgyalásos rendezésre”. A feszültség már csökkenőben volt, de az MDF „kormánypárti tüntetésre mozgósított a rádión keresztül”. Kis felszólította a szabad demokratákat, hogy őrizzék meg a provokációtól, a bármiféle ellentüntetés szervezésétől.¹¹⁰

Pető Iván egyes MDF-es politikusok támadásával szemben védelmébe vette Göncz Árpád köztársasági elnököt. Pető azt is kijelentette, hogy az „SZDSZ nem kíván bizalmatlansági indítványt benyújtani a kormány ellen, erre a konstruktív bizalmatlansági intézmény miatt egymagában nem is lenne lehetősége.”¹¹¹

A kormánypárti tüntetés idejére tehát az SZDSZ már nem elsősorban a taxisokkal való szolidaritást, hanem a mielőbbi békés rendezés szükségességét hangoztatta, s azzal, hogy elzárkózott a konstruktív bizalmatlansági indítvány benyújtásának lehetőségétől, s nyilatkozatai szerint más pártokat sem keresett meg ez ügyben, egyértelművé tette, hogy nem kívánja a kormány megbuktatását.

Pető Iván hétfői parlamenti beszédében azt emelte ki, hogy a parlamenti választásokat követő hónapokban megrendült a társadalomnak a változásokba és a kormány szavahihetőségébe vetett hite.¹¹² Szerinte a bizalom visszaszerzésére csak egy „alapos kormányátalakítás”¹¹³ adhatna esélyt.

Azáltal, hogy az SZDSZ a tiltakozó megmozdulás mellé állt, a jelentős társadalmi csoportok és a politikai hatalom között feszülő ellentétet a kormány-ellenzék dimenzióba helyezte át, és a társadalmi tiltakozást mint az ellenzéki erők támogatását próbálta politikailag katalizálni. Adott esetben ezzel elejét vette annak, hogy a kormány erőszakot alkalmazzon a tüntetőkkel szemben, s így jelentősen hozzájárult a válság békés rendezéséhez. A tiltakozás azonban – mivel bizonyos fokig nemcsak a kormány, hanem az egész politikai establishment ellen irányult – mélyebb volt annál, semhogy kifejezhető lett volna kormány és ellenzék politikai metszetében.

Maguk a tiltakozók sem értettek egyet azzal, hogy akciójuk ebbe a politikai dimenzióba kerüljön. Mindez persze egy elvi kifogás egy olyan helyzetben, amikor – erős érdekvédelmi szervezetek híján – feltételezhető, hogy ez a beavatkozás tette elkerülhetővé a vérontást. Nem tudhatjuk, hogy az SZDSZ vezetése mérlegelte-e ezeket a szempontokat, amikor aktívan a tiltakozó mozgalom mellé állt. Az azonban nyilvánvalónak látszik, hogy a magyar politikai rendszer érdekképviseleti intézményeinek hiányosságait helyesen mérte fel. A politikai válság első napján védőernyőt nyújtott a megmozdulásnak, s ezzel voltaképpen inkább érdekképviseleti szervezetként, mint pártként viselkedett. Valódi szerepéhez akkor talált

¹⁰⁵ Népszava, 1990. október 27.

¹⁰⁶ Népszabadság, 1990. október 27.

¹⁰⁷ Mai Nap, 1990. október 28.

¹⁰⁸ Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.

¹⁰⁹ Híradó 2. és 5. adása, SZDSZ Felhívása, 1990. október 27.

¹¹⁰ TV2 Hírek, 1990. október 28.; Magyar Nemzet, 1990. október 29.

¹¹¹ Népszabadság, 1990. október 29.

¹¹² Népszabadság, 1990. október 30.

¹¹³ Pesti Hírlap, 1990. október 30.

vissza, amikor – látván az autentikus érdekképviseletek megerősödését – lemondott arról, hogy a taxismegmozdulás követeléseit saját politikai követeléseként fogalmazza meg.

Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ) nyilatkozatai.

A válságos napokban a FIDESZ vezetése két ízben bocsátott ki testületi állásfoglalást: pénteken délután az Országos Választmány, szombaton este pedig a Választmány és a parlamenti frakció közösen adott ki nyilatkozatot.

A nyilatkozat leszögezte az Antall-kormány felelősségét, megállapította, hogy „míg a belügyminiszter egy szűk elit akciójáról beszél és a rendőrséggel fenyegetőzik, megmozdult az ország. A társadalom nemcsak egy meggondolatlan áremelés ellen tiltakozik, hanem a hazugságok politikája ellen is. Úgy érzi, hogy az új rendszer kormánya éppen úgy politizál, mint elődei: a társadalom feje fölött”. A FIDESZ „tűrhetetlennek” tartotta, hogy tárgyalás helyett az utcára terelik a konfliktusokat, s elutasított mindenfajta erőszakot. „Tiszteletben tartjuk és támogatjuk mindenkinek azt a jogos igényét, hogy elégedetlenségét az állampolgári engedetlenség bevált módszereivel juttassa kifejezésre” – szögezte le a választmányi nyilatkozat -, de „aggódását” fejezte ki azokért is, akiket a blokádnak végtelenül sújt: „Megállapítjuk, hogy a kormány felelőtlen politikája azt érte el, ami a legkevésbé kívánatos; olyan társadalmi csoportokat állított szembe egymással, amelyek egyike sem felelős a kialakult helyzetért. Elvárjuk, hogy a történelemből a kormány vonja le a megfelelő politikai és személyi következtetéseket”¹¹⁴ A FIDESZ nyilatkozata – az MSZP-vel párhuzamosan – elsőként nevezte állampolgári engedetlenségnek a tiltakozó megmozdulást.

Ha összevetjük az SZDSZ és a FIDESZ nyilatkozatait, meglepő következtetésekre juthatunk. Mindkét párt társadalmi méretű mozgalomnak tekintette a tiltakozást. Mindkét párt elutasította az erőszak alkalmazásának lehetőségét. Mindkét párt jogosnak tartotta és támogatásáról biztosította a tiltakozó mozgalmat.

Ha az MDF jogászaik szerint az SZDSZ lelépett az alkotmányosság talajáról, akkor megtette ezt a FIDESZ is. Mi lehet az oka mégis annak, hogy míg a FIDESZ magatartása a kormánypártok megbecsülésével találkozott, addig az SZDSZ-t a válság egyik bűnbakjának kiáltották ki? Lényegében egyetlen különbség: míg a FIDESZ a kormányra bízta, hogy a történelemből vonja le a megfelelő politikai és személyi következtetéseket, az SZDSZ állásfoglalása egy új kormány felállításának lehetőségét is sejtette. Az MDF politikusai tehát reakciójukban nem annyira az alkotmányosságot féltették, mint inkább kormányzati hatalmukat. Ugyanakkor az SZDSZ nyilatkozata még pénteken déli 12 óra előtt született – tehát az erőszakos kormányzati fellépés szándékát keresztezte -, a FIDESZ állásfoglalása viszont csak péntek este fogalmazódott meg, amikor már a kormány letett az erőszak alkalmazásának szándékáról. A kormány úgy érezhette, hogy az SZDSZ beleavatkozik a kibontakozó társadalmi mozgalomba, új kormányt akar, tehát közvetlenül fenyegeti a fennállót; míg a FIDESZ nyilatkozata az érintettekre bízta a válság megoldását, a politikai következmények levonását.

A FIDESZ politikusai közül elsőként Deutsch Tamás nyilatkozott, szombaton délelőtt. Göncz Árpád felhívását megfelelő tárgyalási alappal minősítette a felek számára, s a válság gyors megoldása szempontjából három feltételt emelt ki: (1) „folyamatos tárgyalások legyenek a kormány és a demonstrálók között”, (2) „semmilyen erőszakos megoldáshoz ne folyamodjanak”, (3) „a demonstráció szervezői a résztvevőket képesek legyenek irányításuk alatt tartani.”¹¹⁵

A FIDESZ szombat este megfogalmazott közös választmányi és frakciónyilatkozata – a többi ellenzéki párt politikai mozgásirányával egyezően – nem a feszültségek élezésére,

¹¹⁴ Híradó 1. kiadása, Interjú Fodor Gáborral.; Pesti Hírlap, 1990. október 27.

¹¹⁵ Népszabadság, 1990. október 27.

hanem csökkentésére helyezte a hangsúlyt. Ez a nyilatkozat már nem tért ki részletesen a kormány bírálatára. Mindössze azt állapította meg, hogy „a kormány az áremelés előtt és után hibát hibára halmozott”, és nem minősítette a tiltakozó mozgalmat sem. Felhívta a FIDESZ tagjait, a blokádnak szervezőit és résztvevőit és „az ország minden polgárát”, hogy „azokat az erőket támogassák, amelyek a válság következményeinek mérséklésére, az indulatok csillapítására törekcszenek.”¹¹⁶

Rockenbauer Zoltán tájékoztatta a sajtót, hogy az SZDSZ-szel és az MDF-el folytatott tárgyalásokon nem merült fel a FIDESZ kormányba lépésének eshetősége,¹¹⁷ bár egy korábbi nyilatkozatában Fodor Gábor nem zárta ki egy esetleges nagykoalíció lehetőségét.¹¹⁸ Hétfői parlamenti beszédében Orbán Viktor frakcióvezető kijelentette, hogy „a kormány hazudott”, először akkor, amikor az áremelés előtti napon még tagadta a tervezett intézkedést, másodsor pedig akkor, amikor ezt a világgpiaci árak emelkedésével indokolta, holott valójában az államháztartás hiányait akarta fedezni.¹¹⁹ A be nem jelentett kormánypárti tüntetéssel szerinte „a kormány nemcsak az erkölcsi, de a jogi alapját is elvesztette annak, hogy akár a blokádnak résztvevőit, akár az őket támogató politikai erőket az alkotmányosság talajáról való letéréssel vádolja.”¹²⁰ Úgy vélte a válság mindkét félre nézve tanulságokkal szolgál, de a konzekvencia levonása elsősorban a kormány feladata. Ezeket a gondolatokat erősítette meg Fodor Gábor a FIDESZ hétfői sajtótájékoztatóján.¹²¹

Magyar Szocialista Párt (MSZP) véleménye.

Az MSZP-nek a válság során kiadott két állásfoglalását ugyan idézték a lapok és a televízió is, de egyiket sem közölték teljes terjedelmében. A szocialisták „megdőbbenésüknek” adtak hangot az áremelés miatt, s „a lépés indoklását önkényesnek és elfogadhatatlannak tartották”. Hangoztatták, hogy ez nem tekinthető „a kiváltságosokra rótt tehernek”, mert a döntés több mint egymillió családot érint, a „fogyasztói árszínvonal minimum 4-6 százalékos emelkedéséhez vezet”, s „oly mértékben gyorsíthatja föl az inflációt, hogy az teljesen kezelhetetlenné válik”. Kiemelték, hogy a kormány elmulasztotta „a demokratikus rendszerekben szokásos” érdekegyeztetést, s a taxisok által folytatott tiltakozás és az azt érzékelhetően kísérő szimpátia „intő jel kell legyen a kormány számára.”¹²²

Békesi László korábbi pénzügyminiszter pénteki nyilatkozatában szintén a probléma gazdasági vonatkozásaira helyezte a hangsúlyt, s a benzináremelést „olyan végig nem gondolt, kiragadott, egyedi intézkedésnek” nevezte „amely egyetlen koncepcióba sem illik”. Bírált a kormányt, amely nem tájékoztatta az országgyűlést a költségvetés hiányának tervezett csökkentéséről és kijelentette, hogy „puccsszerűen nem szokás költségvetési intézkedéseket hozni.”¹²³

A tiltakozó mozgalom első szocialista párti értékelését Polgár Viktor szóvivő adta, aki „polgári engedetlenségi mozgalomnak” nevezte az akciót, s reményét fejezte ki, hogy „kormány mellőzni fogja az erőszakos lépéseket, illetve az akció vezetői is megmaradnak a békés tiltakozás eszközei mellett.”¹²⁴

Szombat délelőtti nyilatkozatában Szekeres Imre, a párt országos titkára úgy vélte, hogy „a válságot csak politikai eszközökkel lehet megoldani”. Hangsúlyozta, hogy „a szocialisták

¹¹⁶ Híradó 3. és 6. kiadása, 1990. október 27.; Magyar Nemzet, 1990. október 29.

¹¹⁷ Magyar Nemzet, 1990. október 29.

¹¹⁸ Mai Nap, 1990. október 29.

¹¹⁹ Népszava, 1990. október 30.

¹²⁰ Pesti Hírlap, 1990. október 30.

¹²¹ Pesti Hírlap, 1990. október 30.

¹²² Híradó 1. kiadása, Interjú Szekeres Imrével.; Magyar Nemzet, 1990. október 27.

¹²³ Népszabadság, 1990. október 27.

¹²⁴ Népszava, 1990. október 27.

egyetértene a köztársasági elnökkel és támogatják javaslatát”, sőt, szerintük „megnyugtató megoldást csak az adhat, ha a kormány a köztársasági elnök álláspontjának megfelelően intézkedik”. Szükségesnek tartotta, hogy „a kormány azonnali hatállyal függessze fel az intézkedést”, az akció „mentes maradjon a politikai szélsőségektől” és a politikai erők dolgozzanak ki egy „gazdasági válságkezelő programot.”¹²⁵

Szombat este Katona Béla a párt parlamenti frakciójának titkára úgy nyilatkozott, hogy az „MSZP egyelőre nem tervezi bizalmatlansági indítvány beterjesztését”, mert „a válságot a jelenlegi kormánynak kell megoldania”. Sürgette, hogy fogadják meg az ő korábbi, október 11-i indítványukat, „amely a válság elmélyülését hatpárti egyeztetésekkel és az érdekképviseleti szervek bevonásával kívánja megelőzni.”¹²⁶

Az MSZP egyébként a rendkívüli helyzet ellenére vasárnap megtartotta országos tanácskozását. Az ezt követő sajtótájékoztatón Horn Gyula leszögezte, hogy „a benzináremelés mértéke és módja elfogadhatatlan”, ám hozzátette, hogy „talán az MSZP volt az egyetlen ellenzéki párt, amely nem követelte a kormány lemondását, abból kiindulva, hogy az nem oldja meg a helyzetet.”¹²⁷

Egyértelműen látható, hogy a nyilvánosságra hozott hivatalos állásfoglalásai alapján sem a FIDESZ, sem az SZDSZ nem követelte a kormány egészének távozását. Tény viszont, hogy az MSZP csak a politikai tanulságok levonását sürgette, a személyi konzekvenciák kérdését nem vetette fel.

Szombati nyilatkozatában az MSZP közeledett a kormányhoz annyiban, hogy deklarálta: „támogatja a kormány kompromisszumos javaslatait, természetesen a megfelelő garanciákkal”. Megvédte viszont Göncz Árpádot, akinek „joga és kötelessége volt javaslatot tenni”, és visszautasította az MDF által felvetett „felelősségre vonás bármilyen formáját bármely párt állásfoglalásáért, magatartásáért.”¹²⁸

Az MDF-nyilatkozat állításaival szemben az MSZP nem állt a tüntetők mellé, egyetlen megjelent állásfoglalásában sem nevezte azt jogosnak és támogatandónak, bár a Pesti Hírlap tett erre célzást.¹²⁹

Megállapította a kormány felelősségét, de még személycserét sem követelt. Politikai megfontolások vezették tehát az MDF és a kormány politikusait, amikor ellenségképükben az SZDSZ mellett nem a FIDESZ-t, hanem az MSZP-t tüntették fel.

Az „SZDSZ-MSZP-MSZMP nagykoalíció” képének felidézésével mozgósítani lehetett a kormánypárti tüntetőket.

A válság elmúltával az MSZP vasárnap esti nyilatkozatában üdvözölte a megszületett kompromisszumot és leszögezte, hogy a jövőben „biztosítani kell, hogy gazdasági és szociális döntések ne születhessenek az érintett érdekképviseleti szervek érdemi részvétele nélkül.”¹³⁰

3. táblázat: Az ellenzéki pártok megnyilvánulásai

	SZDSZ		FIDESZ		MSZP		Összesen	
	Újság	TV	Újság	Tv	Újság	TV	Újság	Tv
Testület	4	3	5	2	7	2	16	7
Egyéni	39	2	21	2	12	2	72	6
Összesen	43	5	26	4	19	4	88	13

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

¹²⁵ Népszabadság, 1990. október 27.

¹²⁶ Híradó 2. és 5. kiadása, 1990. október 27.; Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.

¹²⁷ Magyar Hírlap, 1990. október 29.

¹²⁸ Magyar Nemzet, 1990. október 29.

¹²⁹ Pesti Hírlap, 1990. október 27.

¹³⁰ Népszabadság, 1990. október 29.

A leggyakrabban szerepeltek:

Pető I. (10) Orbán V. (8) Kis J. (8) Fodor G. (7) Horn Gy. (6)
Haraszi M. (3) Polgár V. (2) Deutsch T. (2)

Összefoglalva a parlamenti ellenzéki pártoknak a válság alatt tanúsított magatartását, a következőket állapíthatjuk meg:

Egyik parlamenti ellenzéki párt sem határolta el magát a tüntetőktől, az SZDSZ és a FIDESZ a tüntetést jogosnak és támogatódnak ismerte el, bár a FIDESZ nyilatkozata visszafogottabb hangvételű volt. Annak ellenére, hogy az MSZP elsőként kiadott nyilatkozatai elsősorban a válság gazdasági okaival és az áremelés gazdasági következményeivel foglalkoztak, mindhárom párt hangsúlyozta, hogy politikai válságról van szó, amely politikai megoldást kíván.

Mindhárom párt elutasította az erőszak-alkalmazás lehetőségét.

Első nyilatkozatában mindhárom párt elsősorban a helyzet definiálásával, okainak és következményeinek a mérlegelésével foglalkozott (emellett az SZDSZ a tüntetők konkrét támogatására hívta fel tagszervezeteit), második nyilatkozatában pedig mindhárom a rend mielőbbi, békés visszaállítására szólított fel.

A társadalomhoz való viszonyukat tekintve az ellenzéki pártok különféleképpen viselkedtek. Az SZDSZ elkötelezte magát a tiltakozó mozgalom mellet és szervezeteit annak támogatására szólította fel. A FIDESZ – bár jogosnak nevezte és politikai támogatásáról biztosította a demonstrációt – nem kötelezte el magát a tüntetők mellett, mert nem tartotta kívánatosnak, hogy a tüntetők esetleg más társadalmi csoportokkal forduljanak szembe. Az MSZP nyilatkozatai pedig inkább a kormánynak, mint a társadalomnak szóltak, nem határolták el magukat a mozgalomtól, de ezen túlmenően nem tisztázták a hozzá való viszonyukat. Politikailag mindössze azt kérték a tüntetés résztvevőitől, hogy maradjanak mentesek a politikai szélsőségektől.

Az ellenzéki pártok napvilágot látott testületi állásfoglalásai nem foglalkoztak Göncz Árpád köztársasági elnök javaslataival és az őt ért támadásokkal. Mindhárom párt politikusai azonban megfelelő tárgyalási alapnak minősítették javaslatait, sőt a köztársasági elnökkel szembeni MDF-es vádak mind Pető Iván, mind pedig Horn Gyula határozottan visszautasította, míg a FIDESZ ebben a kérdésben hallgatott.

A FIDESZ nyilatkozata mind a hat potenciális társadalmi címzethez szólt, míg az MDF és az SZDSZ ötnék-ötnék üzent. Az SZDSZ nyilatkozatának fontos elemét képezte a saját szervezete megszólítása, de a kormányon és a tiltakozókon kívül nem nevezett meg más politikai erőt. Ezzel szemben az MDF vezetése nem adott instrukciókat a párt bázisszervezeteinek, attitűdjéből az világlott ki, hogy nem húz éles határvonalat a párttagság és a társadalom közé.

Nem tartom véletlennek, hogy épp ez a három párt tette a címzettek legszélesebb körét érintő nyilatkozatokat. E pártok többéves civil együttműködésből nőttek ki, eredetük tehát nem köthető sem a pártállamhoz, sem a régmúlthoz. Ez a három párt játszott meghatározó szerepet az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalássorozatában és a politikai átmenet egészében. A népi írók mozgalmából, a demokratikus ellenzékéből és a szakkollégiumi mozgalomból, alulról szerveződve jöttek létre, és komoly bázissal rendelkeznek ma is a társadalom legkülönbözőbb csoportjaiban. A blokád előtt két héttel, a helyhatósági választásokon is ez a három párt szerezte meg a legnagyobb társadalmi támogatást.

A másik végletet a Kisgazdapárt jelentette, amely a kormányon és a homályosan körvonalazott, de konkrétan meg nem nevezett más politikai erőkn kívül egyetlen társadalmi aktort sem szólított meg. A párt társadalmi bázisa a parlamenti választások óta elbizonytalanodott, s a kisgazdák a földkérdés elhúzódó megoldatlansága miatt bizonyos fokig légüres térbe kerültek. A válság felszínre hozta, hogy a Kisgazdapártban nemcsak a pártvezetés és a helyi csoportok, hanem a pártvezetés különböző irányzatai között is éles ellentétek húzódnak. Egyes pártpolitikusok (például Torgyán József) egyértelműen a taxisok

mellett álltak ki, míg mások (például Nagy Ferenc József) a legélesebben elítélték a tiltakozó akciót. A pártvezetés lényegében csak abban értett egyet, hogy a Kisgazdapártnak benne kell maradnia a kormánykoalícióban, azaz a hatalomban. Az MSZP és a KDNP egyaránt a potenciális címzettek felét szólította meg; ezen belül az MSZP nyilatkozatai inkább „nagypolitikai”, míg a KDNP állásfoglalásai inkább társadalmi orientációjúak voltak.

A kormány megnyilvánulásaitól eltekintve a kormánypártok összesen 97, a parlamenti ellenzéki pártok 101, a parlamenten kívüli pártok 21 alkalommal jelentek meg. Legtöbbször az MDF kapott megszólalási lehetőséget, ezt követte az SZDSZ és a FIDESZ. Legritkábban az FKGP-vel kapcsolatos híreket olvashattuk. A pártok szerepléséről a taxisblokádn idején legtöbbet a Magyar Nemzet, a Népszabadság és a Pesti Hírlap tudósított.

4. táblázat: A nyilatkozatok címzettjei

Pártok	Kormány	Társadalom	Tiltakozók	Nem tiltakozók	Más politikai erők*	Saját szervezetek
MDF	+	+	+	+	+	-
FKGP	+	-	-	-	+	-
KDNP	-	+	+	-	-	-
SZDSZ	+	+	+	+	-	+
FIDESZ	+	+	+	+	+	+
MSZP	+	-	+	-	+	-

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

*Más politikai erőkön az MDF esetében „az SZDSZ-t és az MSZP-t” kell értenünk; az FKGP esetében azokat, akik „felelőtlenül a megmozdulások pártjára álltak”; a FIDESZ-nél a „politikai élet szereplőit”; az MSZP-nél a köztársasági elnököket.

5. táblázat: A pártok megnyilvánulásai összegezve

Pártok	Testületek	Egyének	Összesen
MDF	22	42	64
FKGP	4	12	16
KDNP	6	11	17
SZDSZ	7	41	48
FIDESZ	7	23	30
MSZP	9	14	23
Parlamenten kívüliek	(14)	(7)	(21)
Összesen	69	150	219

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

3. A parlamenten kívüli pártok

A parlamenten kívüli pártok értékelései, javaslatai elsősorban a válság első napjaiban játszottak szerepet, ám, ahogy a válság a vége felé közeledett, egyre inkább kiszorultak a politikai színpadról, s a hétfői lapokban már csak elvétve szerepeltek.

Az egyéni és a testületi állásfoglalásokat összevetve azt láthatjuk, hogy a legnagyobb támogatottságú parlamenten kívüli párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt szerepelt a

legtöbbször. Az MSZMP ügyvezető titkárságának pénteki nyilatkozata elítélte a kormányt, mert „a taxisok és magánfuvarozók sztrájkját a kormány kényszerítette ki.”¹³¹

A nyilatkozat szerint az áremelés „időzített és cinikus válasz volt a helyhatósági választásokon elszenvedett vereségre”. A felhívás követelte „a külföldi államadósság és kamat visszafizetésének azonnali felfüggesztését, s a megmaradt összegnek az életszínvonal növelésére való fordítását.”¹³²

Thürmer Gyula pártelnök az MSZMP pénteki sajtótájékoztatóján ennél továbbment: „politikai banditizmusnak” nevezte az Antall-kormány tevékenységét, mert „felelőtlen, hozzá nem értő lépése lehetetlen helyzetet teremt több millió bérből és fizetésből élőnek”, s ezzel a tetteivel „a kenyertől fosztja meg az országot”. Elítélte az erőszakkal való fenyegetőzést, követelte az üzemanyagárak visszaállítását és név szerint „Horváth Balázs, Bod Péter Ákos és Rabár Ferenc miniszterek azonnali lemondását”. Kifejtette, hogy ez a helyzet már nem a régi rendszer következménye, s a szovjet olajcsapok elzárását összefüggésbe hozta az „elmúlt hónapok szovjetellenes propagandájával és a gazdasági kapcsolatok tudatos befagyasztásával.”¹³³

Szombat délelőtti nyilatkozatában Thürmer már a kormány távozását követelte és az MSZMP támogatásáról biztosította a tüntetőket. Közölte, hogy levelet intézett Göncz Árpádhoz, s javasolta, hogy a köztársasági elnök mellett – akit az „egyetlen tényleges súllyal rendelkező politikai személyiségnek” nevezett – alakuljon meg a Köztársasági Nemzeti Konzultatív Tanács.¹³⁴

Ebben a Tanácsban, elképzelése szerint, a parlamenten kívüli pártok is részt vettek volna.¹³⁵

Fél nappal később Udvarhelyi László ezt azzal egészítette ki, hogy a kormány menesztése és az árak visszaállítása után az új választásokig szakértői kormánynak kel működni a Tanács mellett.¹³⁶ Az MSZMP-nek a válság idején ez volt az utolsó szava.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt pénteki felhívásában szolidaritásáról biztosította „az áremelés ellen fellépő szervezett megmozdulások résztvevőit”, és kérte őket, tartózkodjanak a szélsőségektől. A párt kifejezésre juttatta azt a véleményét, hogy „a parlamenti választások során egyes politikai pártok által mutatott túlhajtott szovjetellenesség, a parlament és a kormány koncepció nélküli, ellentmondásos gazdaságpolitikája tovább fokozta, illetve felgyorsította a nemzetgazdaság leépülését”.

Az MSZDP azt javasolta, hogy „egy nemzeti összefogásra épülő, széles parlamenti többséggel rendelkező, koalíciós kormány” – vagyis nagykoalíció – alakuljon, mert csak az képes kivezetni az országot a válságból. Kormány szintű tárgyalásokat sürgetett a Szovjetunióval, s javasolta a kormánynak, „dolgozzon ki szociális csomagtervet” az áremelések ellensúlyozására.¹³⁷

Petrasovits Anna pártelnök szombati nyilatkozatában az áremeléseket „elkerülhetetlennek” nevezte, s a kormányt nem emiatt, hanem a döntés „puccsszerűsége, az előzetes egyeztetés és tájékoztatás hiánya” miatt bírálta.¹³⁸

A Vállalkozók Pártja országos elnökségének pénteken kiadott közleménye megállapította, hogy „a kormány nem képes az ország gazdasági életét megfelelően irányítani.”¹³⁹ ezért követelte a kormány lemondását és felkérte a köztársasági elnököt, valamint a parlament elnökét, „hogy hívjanak össze rendkívüli országgyűlést.”¹⁴⁰

¹³¹ Népszabadság, 1990. október 27.

¹³² Pesti Hírlap, 1990. október 27.

¹³³ Népszava, 1990. október 27.

¹³⁴ Népszabadság, Rendkívüli kiadása, 1990. október 27.

¹³⁵ Pesti Hírlap, 1990. október 27.

¹³⁶ Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.

¹³⁷ Népszava, 1990. október 27.

¹³⁸ Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.

¹³⁹ Népszabadság, 1990. október 27.

¹⁴⁰ Pesti Hírlap, 1990. október 27.

Kifejezték aggodalmukat, hogy az ország politikai vákuumhelyzetbe kerülhet, ami az ultrabaloldali vagy ultrajobboldali erőknek kedvez. Úgy vélték, hogy a taxisok tiltakozása gazdasági jellegű, s mivel „Magyarországon ma gazdasági szükségállapot van”, ezért „gazdasági szükségkormányt kellene alakítani”, amelyben háttérben kerülnének a pártpolitikai szempontok. A pártok ebben a helyzetben „mentesítve lehetnének a kormányzati felelősség alól, hiszen önállóan, egy-egy párt irányításával nem lehet kilábalni” a válságból.¹⁴¹

A Vállalkozók Pártja az áremelést „felelőtlennek” nevezte, de az árak visszaállításával nem értett egyet. A párt a kormány távozását követelte, de megnyilatkozásaiban elkerülte a tiltakozókkal való szolidaritást.

Az Agrárszövetség elnökségének nyilatkozata bírálta a kormányt, de kérte a mezőgazdasági termelőket, ne sztrájkoljanak, mert ezzel csak súlyosbítanák a helyzetet. A párt a megmozdulást nem minősítette, elsősorban az áremelésnek a mezőgazdaságra gyakorolt hatásával foglalkozva „kemény csapásnak” nevezte azt.¹⁴²

A Magyar Liberális Párt elnöksége az áremelést drasztikusnak tartotta, tárgyalásokat és mielőbbi kompenzációt sürgetett.¹⁴³ Miközben leszögezte, hogy a magyar társadalom „aligha terhelhető tovább”, figyelmeztetett, hogy az ország közlekedésének megbénulása „sokkal súlyosabb következményekkel járhat, mint a valóban fájdalmas szociális feszültségek elviselése.”¹⁴⁴

A kevesek által ismert Független Magyar Demokrata Párt elnöksége felszólította Antall Józsefet és kormányát a lemondásra. Egyúttal felkérte „a Szabad Demokratákat, hogy az ország súlyos helyzetére való tekintettel vállalják a kormányalakítást és a legrövidebb idő alatt biztosítsák a rend és biztonság helyreállítását, az ország működőképességét. Egyben kéri a tiltakozás résztvevőit, hogy ezen döntés meghozataláig tartsanak ki.”¹⁴⁵

6. táblázat: A parlamenten kívüli pártok megnyilvánulásai

Pártok	Testületek	Egyének	Összesen
MSZMP	3	3	6
Vállalkozók Pártja	3	3	6
MSZDP	2	1	3
Független Magyar Demokrata Párt	3	-	3
Magyar Liberális Párt	2	-	2
Agrárszövetség	1	-	1
Összesen	14	7	21

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

Összefoglalva: valamennyi parlamenten kívüli párt – az Agrárszövetség és a MLP kivételével – a kormány távozását és új kormány felállítását követelte. Az MSZMP szakértői kormányt, az MSZDP nagykoalíciót, a Vállalkozók Pártja gazdasági szükségkormányt, a FMDP pedig SZDSZ-kormányt látott volna kívánatosnak.

A parlamentet támadta az MSZMP és az MSZDP; az előbbi annak legitimitását is kétségbe vonta. A köztársasági elnököt egyetlen parlamenten kívüli párt sem bírálta.

¹⁴¹ Pesti Hírlap, 1990. október 29.

¹⁴² Népszabadság, 1990. október 27.

¹⁴³ Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.

¹⁴⁴ Magyar Nemzet, 1990. október 29.

¹⁴⁵ Pesti Hírlap, 1990. október 27.

Óvatosabbak voltak a tiltakozó mozgalom támogatásában: mindössze az MSZMP, az MSZDP és az FMDP vállalt vele szolidaritást. A benzinárak tartós visszaállítását – egyetlenként valamennyi magyar párt közül – csak az MSZMP tartotta lehetségesnek.

7. táblázat: A parlamenti pártok tipikus magatartása a válság idején

Szempontok	Kormánypártok			Ellenzéki pártok		
	MDF	FKgP	KDNP	SZDSZ	FIDESZ	MSZP
Ki a felelős a válságért?	Kormány, taxisok, SZDSZ, MSZP	–	–	Kormány	Kormány	kormány
A tiltakozó megmozdulás minősítése	Érthető elégedetlenségből fakadó törvénytelen nyomásgyakorlás	Gazdasági indítékú tiltakozás	Törvénytelen érdekérvényesítés, személyes szabadságot sértő nyomásgyakorlás	Békés tiltakozó mozgalom	Állampolgári engedetlenségi mozgalom	Polgári engedetlenségi mozgalom
A tiltakozó megmozduláshoz való viszony	Módszerei elfogadhatatlanok	–	Elfogadhatatlan	Jogos és a párt szervezetei által támogatandó	Jogos és elvileg támogatandó	érthető
Az erőszak alkalmazásához való viszony	Nem szorgalmazza	–	–	Elutasítandó	Elutasítandó	Elutasítandó
Hogyan oldható meg a válság?	A felszámolásával és kompenzációkkal, tárgyalással	–	–	Tárgyalással	Tárgyalással	Tárgyalással
A válság tanulságai	Az állampolgárok nehézségeit orvosolni kell; a döntéseket egyeztetni kell a párttal; létrejöttek az érdekvédelmi szervek	Szociális partnerség kell; ragaszkodnak a kormánykoalíció fenntartásához	Meg kell értetni az emberekkel a szorító intézkedések szükségességét	Felkészült és a lakosság bizalmát megszerezni képes kormány kell; szükség van erős, alulról építkező érdekvédelmi szervezetekre	A kormánynak le kell vonnia a politikai és személyi konzekvenciákat; szükség van erős és független érdekvédelmi szervezetre	A kormánynak új módon kell politizálnia, a döntésbe be kell vonni az érdekvédelmi szerveket

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

4.5.3. A „taxisblokád” és a rádió

„... valószínűleg igaz az, hogy akik egyszerűen csak kimentek az utcára, és beszélgettek a rendőrökkel, a járókelőkkel a torlaszokon, azok sokkal nyugodtabbak voltak, mint akik a tévét vagy a rádiót hallgatták”- vonta meg a taxisok kezdeményezte október végi háromnapos demonstráció tömegkommunikációs mérlegét Gombár Csaba, a Magyar Rádió elnöke a rádiósok belső terjesztésű lapjában. A Rádió egy másik munkatársa egyszerűen csak annyit mondott: „... rosszul vizsgáztunk. A lapban megszólaló rádiósok közül senki sem volt elégedett a Rádió háromnapos tevékenységével.

Hogy az érdeklődők és az érintettek tiszta képet kaphassanak a háromnapos esemény rádiós prezentációjáról, további értékelési mutatókat kínálok számukra a megalapozott véleményalkotás elősegítésére a rádiós műsorfolyam mennyiségi tartalomelemzésével, az explicit műsortartalmak szociológiai tartalmú vizsgálatával.

A politikai adások főszerkesztőségének tizennégy műsorát vizsgáltam (köztük a 168 órát, a Szombat délelőtt és az Éjfél után című összeállításokat, valamint a Vasárnapi Újság című műsort). A tizennégy műsor összesen mintegy nyolcórányi terjedelemben foglalkozott a taxisok érdekvégyesítési akciójával. Az alábbi táblázatban összefoglalom, hogy a demonstráció aktorai közül ki hányszor szólalt meg a vizsgált műsorokban, és átlagosan milyen hosszan beszélt ekkor. Az adatok a következő következtetések levonását kínálják:

8. táblázat Ki kapta meg a szót a rádióban a demonstráció érintettjei közül.

Nyilatkozók	Megszólalások		Átlagidő (mp)
	Száma	Megoszlása (%)	
Taxis, a taxisok képviselője	97	12	38
A kormány, a kormány képviselője	58	7	58
Valamely kormánypárt vagy annak képviselője	13	2	*
Valamely ellenzéki párt vagy annak képviselője	17	2	*
A nép, az utca embere	71	9	28
A rendőrség	4	-	*
Érdekképviseletet végző szervek képviselője	17	2	*
A köztársasági elnök	4	-	*
A rádió munkatársa	432	56	33
Egyéb	67	9	32
Összesen	780	99	36

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

*Alacsony esetszámok esetén az átlagidők nem kerültek közlésre.

A tömegdemonstráció elsősorban a taxisok és a kormány konfliktusaként jelent meg a vizsgált rádióműsorokban, mely konfliktusban gyakran állást foglalt az egyszerű járókelő, az utca embere, mint a közvélemény hordozója.

A politikai pártok – jóllehet többségük közzétette a tömegdemonstrációval kapcsolatos állásfoglalását a rádióban – megpróbálták kimaradni a konfliktusból. Ezáltal jelenlétük a háromnapos műsorfolyamban marginálisnak mondható.

A kormány képviselői – bár ritkábban szólaltak meg a vizsgált műsorokban, mint akár a taxisok, vagy akár az „egyszerű” emberek – lényegesen hosszabb ideig fejt(h)ették ki mondanivalójukat, mint a tömegdemonstráció bármely más érintetteje.

Sok támadás érte a rádiót a háromnapos tömegdemonstráció ideje alatt és azt követően is azért, mert nem biztosított elég teret a kormányt érintő bírálatoknak, ugyanakkor sokan a taxisok iránti pozitív elfogultságot rótták fel. Az elemzett műsorokból kibontakozó összefüggések egyik vád jogosságát sem támasztják alá: a kormányt érintő közlések közül minden harmadik-negyedik fogalmazott meg bírálatot, a taxisokat érintő közlések közül minden ötödik. A pozitív megnyilvánulások arányában a konfliktus két fő aktora között nem találtam lényeges különbséget.

Lényeges különbség tapasztalható a taxisokat és a kormányt érintő negatív tartalmú közlések átlagos időtartamában: a taxisokat bíráló közlések (amelyek döntő többségükben a viszonylag „hosszasabban beszélő” rádiósoktól származtak) átlagideje lényegesen hosszabbra sikerült, mint a kormányt elmarasztalóké (amelyeket jelentős részben a viszonylag „röviden szóló” utcai járókelők, vagy taxisok fogalmaztak meg).

Ugyanakkor a taxisokat támogató megszólalások átlagideje lényegesen rövidebb volt, mint akár a taxisokat bírálóké, akár a kormányt megerősítőké. Akik a demonstráció részvevői mellett álltak, általában rövidebb ideig szól(hat)tak, mint akik ellenük vagy a kormány mellett voltak.

Attól függően, hogy a szemben álló felek melyikével rokonszenveztek, a demonstráció érintettjei eltérően vélekedtek a rádióban az eseményekről. A taxisok természetesen a tömegdemonstráció mellett érveltek, a kormány pedig ellene szólt. A megszólaltatott utcai járókelők, betelefonálók közül a demonstrációval rokonszenvezők gyakrabban kaptak hangot, mint az azzal egyet nem értők, ám az előbbieket kevesebb ideig (átlagosan 26 másodpercig) beszél(het)tek, mint azokat, akik bírálták az érdekérvényesítésnek ezt a formáját (utóbbiak átlagosan 44 másodpercig szól/hat/tak).

Elgondolkodtató, hogy mennyire sikerült a rádiónak a háromnapos műsorfolyamban érvényesítenie a mértéktartás és a különféle álláspontok bemutatásának alapkövetelményeit? Megfigyelhető az ütköző álláspontok minél sokoldalúbb bemutatására irányuló törekvés. A műsorok politikai állásfoglalásaikban megosztottak: egy részük a taxisok és a demonstráció támogatói mellé állt, más műsorok értékítéletükben bizonytalannak bizonyultak. Voltak olyanok is, amelyek kormánybarát kommunikációs stílust folytattak. A műsorfolyam egésze tehát nem vádolható azzal, hogy a konfliktus valamely érintettje javára vagy kárára elfogult lett volna – legalábbis a verbalitás szintjén nem. Az azonban, hogy a taxisok bírálatának és a demonstráció elmarasztalásának lényegesen hosszabb átlagidőket biztosított, mint a kormányt érő támadásoknak, ám a taxisokra és a demonstrációra vonatkozó pozitív visszajelzéseknek lényegesen kevesebbet, mint a kormánnyal rokonszenvező megnyilvánulásoknak, politikai beállítódását – a metakommunikáció síkján – jól megvilágítja.¹⁴⁶

4.6. A „taxisbloká” és az Országgyűlés reagálása

Közvetlenül a taxisbloká lezajlása után 1990. október 29-én, hétfőn a parlamentben a taxisblokáddal kapcsolatban az ülésen elnöklő Szabad György az Országgyűlés elnöke az alábbi szavakkal nyitotta meg az őszi ülészak 11. ülésnapját: „Tisztelt Országgyűlés! Súlyos napokat élt át az ország a hétvégén az üzemanyagár-kérdéshez kapcsolódóan kirobbant válság nyomán. Indokolt, hogy szó essék mai ülésünkön napirend előtt. Szeretném hangsúlyozni, hogy ezen a rendes plenáris ülésünkön.

¹⁴⁶ Lendvai Judit: Népszabadság, 1991. január 5.

Megnyugtató mozzanat ez, de egyúttal indoklást is kíván, rövidet, miért nem került sor a sokunk által kívánatosnak tartott rendkívüli ülés egybehívására. Azért nem, és ebben minden felelős tényező egyetértett, mert rendkívüli ülésnek akkor lett volna létjogosultsága, ha a tárgyaló felek között nem indul meg a tárgyalás. Ez azonban reményteljes módon megindult, és így valamennyien egyetértettünk abban, hogy a rendkívüli ülés egybehívására nincsen szükség. Arra azonban szükség van, indoka van, hogy ülésünk zsúfolt és fontos programja ellenére most napirend előtt meghallgassuk és megvitassuk Kormányunk idevágó nyilatkozatát.

A házbizottság úgy foglalt állást, hogy ennek a napirend előtti vitának során a Kormány képviselőinek nyilatkozatát követően valamennyi párt képviselőcsoportjának egy-egy tagja szól, röviden, ideértve a független képviselők megbízottját is, és kifejti véleményét a fejleményekről.¹⁴⁷

A Kormány nevében Dr. Horváth Balázs miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter felszólalásában az alábbiakat mondta: „Az ország az elmúlt három napban nehéz megpróbáltatásokon ment keresztül. Köszönet az ország lakosságának, hogy mindezt türelmesen viselte, fegyelmeztségét megőrizte, és köszönet mindazoknak, akik hivatásukat e nehéz körülmények között is ellátták.

A Kormány kompromisszumkészségével most is kifejezte, hogy szigorúan tartja magát a jogállamisághoz és a törvényességhez.”¹⁴⁸

A felszólalásában utalt rá, hogy „a megállapodás eredményeként az országban helyreállt a törvényes rend, és a nyugodt munkavégzés feltételei újból biztosítva vannak.

A Kormány tudatában van annak, hogy jobb előkészítéssel, hathatósabb tájékoztatással csökkenthetné volna a konfliktus mélységét. Az elmúlt 40 év súlyos örökségének az is része, hogy társadalmunk nincs felkészülve a reánk váró súlyos megpróbáltatásokra és az ebből származó konfliktusok megelőzésére és kezelésére. Mindezek következtében olyan mértékű demonstrációk robbantak ki, amelyek felidéztek a társadalmi összeütközések közvetlen veszélyét. A lezajlott események károkat okoztak az ország gazdaságának, és veszélyeztették az ország eddigi kedvező nemzetközi megítélését.”

Hangsúlyozta „Ezért a Kormány – annak ellenére, hogy maga mögött támogatást érzett – nem kívánt erőszakot alkalmazni, mert tudatában volt annak, hogy az országnak csak egy konszenzuson alapuló megoldás adhatja meg a feltétlenül szükséges stabilitást.” Ígéretet tett, hogy „A kormány le fogja vonni a tanulságokat, és az Országgyűlés pártjaival, az önkormányzatokkal és az Érdekegyeztető Tanáccsal együttműködve kívánja az ország előtt álló súlyos feladatokat megoldani. Ugyanis ez csak közmegegyezéssel képzelhető el.”

Az MDF frakció nevében Dr. Kónya Imre szólalt fel. Felszólalásában hangsúlyozta, hogy „... a válsághelyzet, amely az egész országot megrázta és működőképességét megbénította, mindennemű erőszak nélkül befejeződött”, elismerte, hogy „A válság kirobbanásának közvetlen okát abban látjuk, hogy az ország gazdasági helyzetéből szükségszerűen következő népszerűtlen intézkedés annak nem megfelelő előkészítésével párosult.” Bírálta „...”, hogy voltak olyan politikai erők, amelyek nemcsak a tiltakozókkal, hanem az általuk alkalmazott törvénytelen módszerekkel is azonosultak, és azt kifejezetten támogatták.”

Beszédében kijelentette: „Az ország jelenlegi válságos helyzetében minden társadalmi elégedetlenség jogos. A válságos helyzetből azonban törvénytelen akciókkal és azok támogatásával nem lehet kimozdítani az országot, hanem csak úgy, ha minden politikai erő saját pártérdekeit háttérbe szorítva, és azokon felülemelkedve igyekszik mindent megtenni a gazdaság talpraállítására és az ország felülemelkedése érdekében.”

Az SZDSZ részéről Dr. Pető Iván emelkedett szólásra, aki az alábbiakat mondta: „Most már talán valamennyien egyetértünk abban, hogy Magyarországon a múlt héten nem valamiféle benzinárválság zajlott le, hanem nyílt politikai válság.” Kijelentette: „Örülünk

¹⁴⁷ Szabad György: Az Országgyűlés 1990. évi őszi ülészsaka 11. ülésnapjának jegyzőkönyve 3314.p.

¹⁴⁸ Dr. Horváth Balázs: Országgyűlési Napló, 3315.p.

annak, hogy nem került sor karhatalmi erőszak alkalmazására; örülünk annak, hogy a tiltakozó megmozdulás résztvevői mindvégig megőrizték fellépésük békés jellegét, és örülünk a megegyezésnek is.

De ne higgyük, hogy ezzel a politikai válságnak is vége van. Magyarország immár nem ugyanaz az ország, amelyik a múlt hét előtt volt. Itt évtizedeken át soha nem fordult elő, hogy a Kormány megszorító intézkedéseire tömeges utcai tiltakozás legyen a válasz. Most ez megtörtént, és a következményekkel szembe kell nézni.

Az áremelés népszerűtlen dolog, ezt valamennyien tudjuk. Ennyi azonban még nem elegendő ahhoz, hogy országszerte úttorlaszokat emeljenek, ahhoz még más is kell. Végső elkeseredés és a Kormány szavahihetőségébe vetett bizalom megrendülése! A társadalom sok áldozatot elvisel, ha hisz benne, hogy a terhek vállalása elkerülhetetlen ugyan, de bármily fájdalmas is, értelme van. Ez a hit ingott meg a parlamenti választások utáni hónapokban, majd omlott össze a benzináremelés bejelentésekor, és ezért a Kormányt rendkívüli felelősség terheli.”

Felszólalásában megállapította, hogy a Kormányt : „Szemlátomást teljesen készületlenül érte, hogy az áremeléssel „kiütött” taxisok országos kiterjedésű, szervezett tiltakozó megmozdulást képesek elindítani.” Utalt rá, hogy mivel a Kormány eleinte nem ismerte fel, hogy mi történt, ezért a konfliktust karhatalmi eszközökkel akarta megszüntetni: „Péntek délelőtt a belügyminiszter úr még a határidőt is megjelölte, amely után a Kormány felszámolta volna a blokádot.”

Ezzel a bejelentéssel indokolta az SZDSZ döntését: „...”, hogy az erőszak fenyegetésével szemben támogatja a békés tiltakozó mozgalmat”. Felszólalásának végén reményét fejezte ki, hogy a jövőben hasonló konfliktusok elkerülhetőek lesznek, illetve kezelésük békés keretek között megoldható: „Tekintsük a tegnapi éjszakán született megállapodást nem csupán egy drámai feszültség feloldásának, hanem ígéretes kezdetnek! Tegyük meg mindent azért, hogy a legközelebbi társadalmi érdekkonfliktus kezelése ott kezdődhessék, ahol a mostani – egy valamennyiünk számára megrázó összetűzés után – végződött.”

A FKgP nevében a képviselőcsoport álláspontját Vincze Kálmán ismertette: „Mindenekelőtt kinyilvánítjuk, hogy az áremelések nyomán kirobbant elégedetlenség valódi okát a teljes rendszerváltás elmaradásában látjuk, ugyanis a békés forradalom mindeddig nem rendezte újra a tulajdoni viszonyokat. Elmaradt a reprivatizáció és a földkérdés megoldása is. Mind a mai napig a gazdasági törvényeknek csak töredéke került Parlamentünk elé, amely ezt a folyamatot szolgálná.

A nehezebb életkörülmények miatt jogos elégedetlenség sajnos hamar túllőtt eredeti célkitűzésein. A kezdetben gazdasági indíttatású tiltakozást jól szervezett politikai erők nyomban saját céljaik érdekében próbálták kihasználni. Ezt bizonyítja a normális életvitelt súlyosan veszélyeztető, stratégiaileg jól megszervezett blokádkialakítása is.” A továbbiakban utalt rá, hogy „A kormánynak az eddigieknél sokkal körültekintőbben kell a döntéseket előkészítenie és a lakosság elé tárnia.” A hasonló helyzetek kialakulásának elkerülésére a megoldási lehetőséget abban látta: „...”, hogy a vállalkozók, a munkavállalók és a munkáltatók szociális érdekeinek képviseletére valóságosan jogosultak, valamint a Kormány részvételével intézményesüljön a szociális partneri viszony, amely sok más országban megfelelő eszköz a szociális eredetű társadalmi feszültségek kezelésére.” Ennek megvalósulása érdekében a frakciója nevében felkérte a Kormányt: „...”, hogy kezdeményezze a szociális partnerség intézményét bevezető jogalkotást.”

Az MSZP részéről Horn Gyula az alábbiakban fejtette ki a frakció álláspontját: „... a benzinügy kirobbanása óta bizonyos mértékig új helyzet van az országban. És ennek lényege, tanulsága, hogy nem lehet az eddigi módon, az eddigi stílusban politizálni és kormányozni.” Kijelentette, hogy „... összefogásra van szükség mindannyiunk részéről, hogy a további drámai fejleményeket megakadályozzuk.”

Egyetértett Antall József miniszterelnök nyilatkozatával: „...”, hogy ennek az ügynek csak vesztesei vannak, győztesei nincsenek”. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy: „... az országot ért háromnapos bénultság okozta károkért nem szabad a taxisokat felelőssé tenni. A károkat

sajnos a rossz kormányzati döntés következményei okozták.” Felszólalásában kijelentette: „...„hogy megítélésünk szerint is a blokádnak és az ország megbénítása nem jó, nem alkotmányos módszer. Nem szabad gyakorlattá tenni. Azt viszont igen, hogy a Kormány eleget tegyen a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. számú törvény 27.§-ában előírt kötelezettségének. Vagyis minden olyan kérdésben, amely széles társadalmi rétegeket érint, döntésének meghozatala előtt köteles kikérni az érintett társadalmi szervezetek és képviselők véleményét. Sajnos ez sem most, ezt az ügyet megelőzően, sem korábban, hasonló döntések esetében nem történt meg.”

A FIDESZ álláspontját a parlamentben Dr. Orbán Viktor ismertette, hasonlóan a többi párt szónokaihoz megkönnyebbülését fejezte ki, hogy válságot tárgyalások útján sikerült rendezni. Felszólalásában rámutatott, véleménye szerint : „... a Kormány hazudott. A benzinár emelését megelőző napon még tagadták másnapra tervezett intézkedésüket. Másodszer akkor hazudott, amikor az árak ilyen mértékű emelését a világpiaci árak változásával indokolta, holott világos számunkra, hogy ez csak kisebb részben volt oka lépéseiknek, valójában az államháztartáson keletkezett réseket akarták betoldozni.

Az a tény, hogy a Kormány immáron sokadszor félrevezette a közvéleményt, nemcsak azért baj, mert aláássa a Kormány erkölcsi hitelét, és mára odavezetett, hogy a Kormány presztízse elillan, hanem azért is felelőtlenség ez a kormányzati magatartás, mert a Kormánnyal szembeni állampolgári bizalmatlanságnak kézzelfogható és messze ható gazdasági következményei is vannak; ahogy azt az események mutatták.”

Felhívta a Kormány figyelmét, hogy az MDF által szervezett ellentüntetéssel „a Kormány nemcsak az erkölcsi, de jogi alapját is elvesztette annak, hogy akár a blokádnak résztvevőit, akár az őket támogató politikai erőket az alkotmányosság talajáról való letéréssel vádolja.”

A KDNP nevében Dr. Füzessy Tibor szólalt fel napirend előtt. Felszólalásában hangsúlyozta, hogy „Sztrájkolni jogában áll minden magyar állampolgárnak. Jogában áll gyülekezni is, de a gyülekezési szabadságról szóló törvény szerint csak megfelelő formalitások betartásával és mindenképpen úgy, hogy mások jogait ne akadályozza, és főleg, hogy senkinek kárt ne okozzon. Utakat elzárni, a közlekedést megakadályozni, a közforgalmú üzemek működését nem passzív, hanem aktív módszerekkel megbénítani senkinek sincs joga.”

A független képviselők csoportja nevében Dr. Fodor István fejtette ki álláspontjukat és kijelentette: „Az elmúlt 72 óra legfőbb tanulsága mindenki számára az kell hogy legyen, hogy társadalmunkban ma nincs olyan politikai erő, amely egymaga elegendő politikai tőkével, hitellel rendelkezne ahhoz, hogy hatalmi pozícióból meghozott intézkedésekkel kormányozzon. Az előttünk álló feladatok megoldásának egyetlen útja valamennyi, a gazdaságot, a társadalom életszínvonalát és szociális helyzetét érintő kérdésben a lehető legszélesebb körű társadalmi konszenzus megtalálása.”

4.6.1. A „taxisblokádnak” utóélete a Parlamentben, a „közkegyelemről” szóló törvény

Ezen megállapodásnak megfelelően az Országgyűlés tavaszi ülészakán, 1991. február 19-én Göncz Árpád a Magyar Köztársaság Elnöke a Parlament elé terjesztette a közkegyelem gyakorlásáról szóló törvényjavaslatot.

A javaslat benyújtását az alábbiakkal indokolta: „A hatályos magyar jogi szabályozás értelmében amennyiben a büntető ügyekben eljáró hatóságok bűncselekmények elkövetésének alapos gyanúját észlelik kötelesek lefolytatni az eljárást, ami azt jelenti, hogy a rendőrség mint általános nyomozó hatóság köteles lefolytatni a nyomozást, az ügyész köteles vádat emelni, és a bíróságnak meg kell hozni az ítéletet. Ezt az elvet a büntetőeljárás törvény 2.§-a juttatja kifejezésre, amikor rögzíti a hivatalból való eljárás elvét. Ezen elv alapján a hatóságoknak nincs lehetőségük, hogy mérlegeljék, indokolt-e a felelősségre vonás vagy sem.

A hivatalból való eljárás elve, az officialitás elve a nemzetközi gyakorlatban általánosan ismert és elfogadott elv.

A különböző jogrendszerek azonban különböző megoldást adnak arra a kérdésre, hogy mi történjék abban az esetben, amikor az állam büntetőigényének érvényesítése az állam számára nagyobb kárt okoz, mint az igény érvényesítésének elmaradása. Erre a helyzetre a nyugat-európai jogok jelentős részében ismert és élő gyakorlat az az elv, amit opportunitás elvének neveznek. Ennek értelmében a büntetőügyekben eljáró hatóságok célszerűségi megfontolásokból eltekinthetnek a büntető felelősségre vonástól.”¹⁴⁹

A közkegyelemről szóló törvénynek aktualitást adó „taxisbloká” eseményeiben országosan, vélhetően több százezer résztvevője volt, akik vélelmezhetően a hatályos törvények alapján bűncselekményeket követtek el, hogy az ezek elleni fellépés a büntetőeljárásban résztvevő valamennyi hatóságot megoldhatatlan feladat elé állította volna.

Különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a rendőrség illetve más hatóságok nagyszámú tagja ellen is büntetőeljárást kellett volna indítani előjárói intézkedés elmulasztása, valamint más egyéb törvényi tényállások alapján, mivel nem léptek fel tevőlegesen a nyilvánvalóan törvényt sértést, illetve bűncselekményeket elkövetőkkel szemben a bloká idején.

Az összes körülmény gondos mérlegelése után a helyzet megoldására egyetlen járható törvényes út mutatkozott, - politikai döntés – a közkegyelemről szóló törvény megalkotása és ezzel a felelősségre vonás érvényesítéséről az állam lemondott.

---

¹⁴⁹ Országgyűlési Napló: Göncz Árpád felszólalása 1991. február 19. 6133.p.

4.7. KÖVETKEZTETÉSEK

A társadalmi változásokkal együtt végbement a rendőri tevékenységet meghatározó környezet átalakulása. Az alkotmányban és törvényekben megfogalmazott állampolgári jogok közterületi biztosítása az általános elvárásoknak megfelelően a közterületi rend, az állampolgári nyugalom érdekében tett intézkedések.

A „taxisblokádnak a rendőri csapatereő beavatkozása nélküli megoldására hozott vezetői döntések a kialakult helyzet széleskörű értékelésén alapultak. A helyzetmegítélések egybehangzóan állapították meg, hogy csapatereővel fellépni, az adott körülmények között a siker reményében egyrészt célszerűtlen, másrészt lehetetlen volt. A nyíltan alkalmazott rendőri erők az ellenérdekű felek közötti konfrontáció megelőzésére törekvő deffenzív jellegű tevékenységet folytattak, s ez összességében kedvező eredménnyel zárult. Mindennek ellenére nem tekinthető példaértékűnek ez a rendőri magatartás. Egy megoldási lehetőség lehet csupán, amelyet az adott helyzet ismeretében választhat a rendőri vezető, felmérve az alárendelt erők alkalmazási képességét és lehetőségeit.

További vizsgálat tárgya lehet, hogy valójában milyen típusú válság robbant ki ezekben az október végi napokban Magyarországon: a kormányozhatóság válsága, szélesebb értelemben vett legitimációs válság, avagy társadalmi krízis? Az első két típus politikai kategória és nem okvetlenül fedi egymást: míg az első a hatalmi elit és a végrehajtó apparátus viszonyára vonatkozik, addig a második a politikai intézményrendszer és a társadalom viszonyát jelöli.

Ha egy adott időszakban a rendszer kormányozhatatlanná válik, attól még nem biztos, hogy illegitim. A taxisblokádn egy foglalkozási csoport gazdasági követelésével indult, csakhamar mások is csatlakoztak hozzá, s az ország néhány napra kormányozhatatlanná vált. Magyarországon 1956 óta nem volt példa ilyen nagyméretű, spontán társadalmi megmozdulásra – mégis, a hangulat nem volt forradalmi, az emberek nem vonták kétségbe az általuk választott rendszer legitimitását.

A taxisblokádn a nem intézményesült civil társadalom releváns csoportjainak lázadása volt saját önkifejezésért, s követeléseit a már intézményesült politikai társadalommal szemben – de nem biztos, hogy ellenében – fogalmazta meg. A társadalom, miközben kitermelt egy új politikai elitet s véghez vitte a politikai rendszerváltást, a békés átmenet természetéből adódóan saját „társadalmi forradalmát” még nem élte meg, önszerveződése lemaradt a kifejlődő pártpluralizmushoz képest. Tiltakozása ezért robbanásszerű és elkeseredetten radikális volt. Világossá vált, hogy az intézményesülő új politika ezeket a rétegeket nem tudta megszólítani, számukra nem tudott alternatívát kínálni, nem tudta föltenni az őket érintő kérdéseket.

5. A KÖZÚTI KÖZLEKEDÉSI (FÉLPÁLYÁS) ÚTLEZÁRÁSOK, DEMONSTRÁCIÓK AZ 1990-ES ÉVEKTŐL 2000-ig ÉS KEZELÉSÜK

5.1. A gyülekezéstről szóló 1989. évi III. törvény alkalmazásának néhány tapasztalata a „taxisblokád” utáni években, 1994-ig

Az 1989. évi III. törvény megalkotásáig hazánkban nem létezett olyan jogszabály, amely átfogóan rendelkezett volna a gyülekezési joggal kapcsolatos kérdésekről. Ugyanakkor a rendőri szerveknek a gyakorlatban kellett eldönteni, illetve megtanulni, hogy a különböző célú és méretű tömegdemonstrációk alkalmával mi a teendő.

A jogalap nélküli adminisztratív rendőri intézkedéseket a társadalmi önszerveződés eredményeként létrejött politikai csoportosulások és a külföldi sajtó is erőteljesen és joggal kifogásolta.

A rendezetlen viszonyok, illetve a társadalmi igény felgyorsította a jogszabályalkotási folyamatot, melynek eredményeként az Országgyűlés 1989. január 11-én elfogadta a gyülekezési jogról szóló III. törvényt. A törvény hatálybalépését követően mind az állampolgárok, mind a rendőrség részéről megszűnt a bizonytalanság, hiszen a törvény meghatározta az állampolgári jogok gyakorlásának minimális korlátait és egyértelműbbé váltak a rendőrség e vonatkozású egyes feladatai is.

A törvényben meghatározott rendőri feladatok végrehajtási módszereire, az eljárás egységesítésére viszonylag jelentős késéssel került kiadásra a 15/1990. (V. 14.) BM rendelet, mely tulajdonképpen a törvény végrehajtása során nyert gyakorlati tapasztalatokat is összegzi.

A rendelet megjelenéséig a rendezvényekkel kapcsolatos bejelentések a kapitányságok igazgatásrendészeti osztályaira kerültek megküldésre, mely gyakorlat nem volt a legszerencsésebb, hiszen a nyilvántartási rendszer miatt a bejelentések sok esetben későn jutottak a közrendvédelmi parancsnokok tudomására.

A törvény 6.§-a rögzíti, hogy a közterületen tartandó rendezvények szervezését legalább három nappal a rendezvény megtartásának tervezett időpontját megelőzően kell bejelenteni. A törvény nem foglakozik azonban a bejelentés-módosítás (pl. időjárási okokból helyszín, vagy időpont megváltoztatásának igénye) kérdésével.

Az 1989. évi III. törvény 18.§-a a gyülekezési joggal való visszaélést szabálysértésként értékeli és az eljárás lefolytatását a rendőrség hatáskörébe utalja, míg az egyesülési és gyülekezési szabadság megsértése tekintetében a Btk előírásai szerint kell eljárni, azaz e tekintetben a döntés bírói szintű. Jóllehet a jogalkotó a gyülekezési joggal való visszaélést alacsonyabb társadalmi veszélyességűnek értékelte, így az eljárást a rendőrség hatáskörébe utalta, mégis célszerűbb lenne, ha adott esetben a döntési jogkört nem az engedélyezés tekintetében eljáró hatóságra, hanem egy tőle független intézményre, a bíróságra ruházná.

A gyülekezési jogról szóló törvény 3.§-a szabályozza azt, hogy mely esetekben nem kell rendezvényeknél bejelentést tenni. Ugyanakkor az adott rendezvények némelyike (pl. nagyobb vallási szertartások, körmenetek) közterületeket is érint, amely tekintetben a rendőri szerveknek fel kell készülni biztosítási feladatok ellátására (pl. forgalomelterelés). Bár a törvény által nevesített rendezvények nem bejelentés kötelezettek, esetleg célszerű lenne, ha a rendőri felkészülés biztosítása céljából a rendezők az illetékes rendőri szervet 3 nappal előzetesen értesítenék.

A látszólagos probléma a kulturális és sportrendezvények esetében a rendőrség e vonatkozású folyamatos kapcsolattartó tevékenysége alapján gyakorlatilag megoldott. Ez hasonló módon elérhető lenne az egyéb rendezvények tekintetében is.

1991-ben a gyülekezési jog hatálya alá tartozó rendezvények száma 1376 volt. Ebből 815 esetben volt szükség rendőri jelenlétre, a biztosításban résztvevő rendőri erők létszáma 8529 fő volt. 154 esetben történt rendőri intézkedés, mely általában garázdaság miatt a tömegből történő kiemelést, illetőleg előállítást jelentett.

1991. évben három kisebb jelentőségű rendezvény lett hatóságilag betiltva a szervezés időszakában

A Keresztény Nemzeti Unió 1991. január 11-én Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, valamint az Amerikai Egyesült Államok nagykövetségei előtt szándékozott tiltakozást szervezni az iraki háború miatt. Betiltását a rendőrhatalóság a közúti közlekedés aránytalanul nagy zavarása indokával eszközölte.

A Magyar Nemzeti Szövetség 1991. május 15-én a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt a szövetség lapja, a Szent Korona elleni per miatt akart tiltakozó megmozdulást szervezni. Betiltására a bíróság tevékenységének súlyos veszélyeztetése miatt került sor.

A Szolidaritási Szakszervezet Munkásszövetség 1991. július 11-én a Parlament előtt gazdasági okok miatt tervezett, éhségstrájkjal egybekötött tiltakozó demonstrációt. Betiltása szintén a népképviselői szerv tevékenységének súlyos veszélyeztetése miatt történt.

A szervezők a hatóság határozata ellen mindhárom esetben a bírósághoz fordultak jogorvoslatért, amely azonban a rendőrség határozatát nem helyezte hatályon kívül.

Négy esetben fordult elő késői bejelentés, 22 esetben pedig a bejelentett rendezvény elmaradt. A bejelentések alapján regisztrált résztvevők létszáma harmadával volt nagyobb a rendezvényen ténylegesen megjelentek számánál.

Ezek az adatok és intézkedések is azt támasztják alá, hogy a hatóságok a taxisblokádnál utáni évben megkülönböztetett figyelmet fordítottak a demonstrációk, tüntetések kezelésére.

A vizsgált évben (1991-ben) a tömegdemonstrációk rendőri biztosítása során a rendőrség és a rendezvények résztvevői között nem került sor összetűzésre. Ennek alapvető oka egyrészt, hogy a rendőrség feltételezi a demonstrációk résztvevőinek békés szándékát, s elsősorban a rendezvény segítségét tartja szem előtt, másrészt - kevés kivételtől eltekintve - az a társadalmi szervezetek, illetve állampolgárok részéről történt felismerés, hogy a rendezvények zavartalan lebonyolítása a rendőrséggel együtt közös érdek. A tapasztalatok alapján a rendezők hajlandók együttműködni a rendőrhatalóságok képviselőivel, figyelembe veszik a rendőrség kéréseit, javaslatát.

Megállapítható, hogy e téren folyamatosan javul a rendőrség szolgáltató, szaktanácsadó jellegű segítése. A szervezők többnyire igénylik és jónéven veszik a korrekt észrevételeket. A gyakoribb szervezők és a rendbiztosok között egyfajta jó munkakapcsolat alakult ki.

A fővárosban is, de főleg vidéken a szervezők, illetve a megbízott főrendezők általában személyesen kézbesítik a bejelentéseket. Ez lehetőséget teremt az egyes rész kérdések helybeni tisztázására, az azonnali hiánypótlás megejtésére. Főleg a felvonulást is magába foglaló rendezvények esetén egyre gyakoribbá válik a közös helyszínbejárás is, amely során a rendőrség megbízott képviselőinek több esetben sikerült elérniük a helyszín (útvonal) megváltoztatását, közös megegyezéssel olyan helyszínt, vagy időpont megválasztását, amely a közterületi forgalmat kevésbé akadályozza.

A törvény életbelépése óta megtartott tömegdemonstrációk túlnyomó többsége a politikai pártok, társadalmi csoportok által szervezett választási gyűlések, illetve évfordulókhöz kapcsolódó ünnepi megemlékezések voltak.

1992-ben azonban társadalmi elégedetlenségből fakadó, bár inkább gazdasági jellegű demonstrációk is előfordultak. Ilyen volt pl. az Egészségügyi Dolgozók Demokratikus Szakszervezetének, vagy pl. a hajléktalanoknak a demonstrációja, de ide sorolható a Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt által szervezett demonstráció.

A vizsgált időszakban a szervezők általában saját rendezőgárdájukra támaszkodva kisebb erejű rendőri biztosítást kértek, főleg forgalomelterelés, a közlekedés elősegítése céljából.

Biztosítási szempontból problémát jelentenek a tiltakozó demonstrációk, amelyek hangulati fűtöttsége miatt adott esetben a résztvevők erőszakos fellépésével is számolni lehet.

A tömeg hangulatát általában a résztvevők korösszetétele határozta meg. A társadalmi szervezetek által tartott rendezvények hangulata általában korrekt, esetenként méltóságos volt. A rendezvényeken kritikus helyzet nem alakult ki, azonban feszült helyzetet teremtett egy-egy, a hallgatóságnak nem tetsző beszéd.

9. táblázat A tiltakozások és a beavatkozások összedatai 1989-1994. I. félév¹⁵⁰

	Total	%
Tiltakozások száma	743	
Beavatkozások száma	25	3.36*
Rendőrségi beavatkozások száma	22	2.96*

* Tiltakozások %-ban

10. táblázat Tiltakozások, beavatkozások száma évenként¹⁵¹

	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Tiltakozások száma	122	126	191	112	148	44
Beavatkozások száma	3	9	4	2	4	3
Rendőrségi beavatkozások száma	2	7	4	2	4	3

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

11. táblázat A beavatkozások jellege 1989-1994. I. félév¹⁵²

	Abszolút szám	%
Tiltakozások	743	
Rendőrségi beavatkozások	22	2.96
Beavatkozás kényszer nélkül	16	2.15
Beavatkozás kényszerrel	5	0.67

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

12. táblázat Rendőrségi beavatkozások évenként¹⁵³

	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Rendőrségi beavatkozások száma	2	7	4	2	4	3
Beavatkozás kényszer nélkül	2	5	2	2	2	3
Beavatkozás kényszerrel	0	2	1	0	2	0

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

¹⁵⁰ Forrás: ORFK¹⁵¹ Forrás: ORFK¹⁵² Forrás: ORFK¹⁵³ Forrás: ORFK

13. táblázat Keletkezett-e az erőszak következtében személyi sérülés, szabadságkorlátozás vagy vagyoni kár? 1989-1994.I.félév¹⁵⁴

	Abszolút szám
Nem keletkezett	324
Haláleset	0
Sebesülés	1
Szabadságkorlátozás	2
Büntetéskiszabás	6
Anyagi károk	1
Nincs adat	412
Összesen	746

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

14. táblázat Tüntetések, beavatkozások összedatai 1989-1994. I.félév¹⁵⁵

	Total	%
Tüntetések száma	272	
Beavatkozások száma	13	4.78*
Rendőrségi beavatkozások száma	13	4.78*

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

* Tüntetések %-ban

15. táblázat Tüntetések és beavatkozások száma évenként¹⁵⁶

	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Tüntetések száma	44	55	66	36	45	26
Beavatkozások száma	1	5	2	1	3	1
Rendőrségi beavatkozások száma	1	5	2	1	3	1

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

¹⁵⁴ Forrás: ORFK¹⁵⁵ Forrás: ORFK¹⁵⁶ Forrás: ORFK

16. táblázat Rendőrségi beavatkozások típusa 1989-1994. I. félév¹⁵⁷

	Abszolút szám	%
Tüntetések	272	
Rendőrségi beavatkozások	13	4.78
Beavatkozás kényszer nélkül	9	3.3
Beavatkozás kényszerrel	4	1.48

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

17. táblázat A rendőrségi beavatkozások típusa évente¹⁵⁸

	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Rendőrségi beavatkozások száma a tüntetéseknél	1	5	2	1	3	1
Beavatkozás kényszer nélkül	1	4	1	1	1	1
Beavatkozás kényszerrel	0	1	1	0	2	0

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

18. táblázat A tüntetés során erőszak alkalmazásakor keletkezett- e személyi sérülés, szabadságkorlátozás vagy vagyoni kár? 1989-1994.I.félév¹⁵⁹

	Abszolút szám
Nem keletkezett	110
Haláleset	0
Sebesülés	1
Szabadságkorlátozás	0
Büntetés kiszabás	4
Anyagi károk	0
Nincs adat	157
Összesen	272

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

¹⁵⁷ Forrás:ORFK¹⁵⁸ Forrás:ORFK¹⁵⁹ Forrás: ORFK

19. táblázat Az ellentiltakozások összadatai 1989-1994.I.félév¹⁶⁰

	Total
Tiltakozások száma	388
Ellentiltakozások száma	29
Rendőrségi beavatkozások száma az ellentiltakozásoknál	5
Beavatkozások %-a *	22.7%

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

Beavatkozások % = Összes rendőrségi beavatkozások és az ellentiltakozások során történt beavatkozások %-a.

20. táblázat Jogszerűség alapadatai 1989-1994. I.félév¹⁶¹

	Total	%
Összesen	766	
Nem jogszerű	59	7.7%
Jogszerű	571	74.5%
Illegálisan kezdődött, jogszerűvé vált	14	1.8%
Jogszerűként indult, jogellenessé vált	9	1.17%
Vita folyik a jogszerűségről	17	2.2%
Nincs adat	96	12.5%

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

21. táblázat Rendőrségi beavatkozások és a tiltakozások jogszerűsége 1989-1994. I. félév¹⁶²

	Rendőrségi beavatkozások száma	%
Összesen	22	
Nem jogszerű	9	40.9%
Jogszerű	8	36.4%
Illegálisan kezdődött, jogszerűvé válik	0	0
Jogszerűként indult, jogellenessé vált	2	9.1%
Vita folyik a jogszerűségről	2	9.1%
Nincs adat	1	4.5%

¹⁶⁰ Forrás:ORFK

¹⁶¹ Forrás:ORFK

¹⁶² Forrás:ORFK

5.2. A blokádtól eltelt időszak legjelentősebb demonstrációi, felpályás útlezárások és kezelésük tapasztalatai

Az egyik legjelentősebb demonstráció az 1997. február 24-e és március 26-a között a Mezőgazdasági Termelők Érdekvédelmi Szövetsége (METÉSZ) által az ország különböző településeire és főközlekedési útvonalaira szervezett és megtartott felpályás útlezárással járó forgalomlassító demonstráció volt, amit „a kormányzat a mezőgazdasági termelőket sújtó adó és társadalombiztosítási terhek növelését célzó intézkedései” tiltakozásként tartottak.

A demonstráció szervezését Kiskőrösön kezdték és kezdetben csak Bács-Kiskun megye területére korlátozódott. A későbbiek során, részben a sajtónyilvánosság hatására az ország más megyéire is kiterjedt, nevezetesen Bács-Kiskun, Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Borsod-Abaúj-Zemplén, Baranya, Tolna, Somogy, Veszprém, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom megyékre és Budapest területére.

A demonstráció sorozat döntően Bács-Kiskun és Csongrád megyékre koncentrált, ahol a legtöbb helyszín, illetve a legnagyobb létszámú tiltakozó vett részt.

A tavaszi időszakban a demonstrációban összesen 824 helyszínen 46.832 személy 34.407 gépjárművel vett részt, amit a rendőrség 7420 rendőrrel és 1185 db szolgálati gépjármű bevonásával biztosított.¹⁶³

A Budapesti és a Pest Megyei Rendőrfőkapitány egy-egy esetben tiltotta meg a demonstráció megtartását a közlekedés aránytalan sérelmére történő hivatkozással.

---

¹⁶³ Forrás: ORFK Közrendvédelmi Főosztály Rendőri Csapatőr Osztály

22. táblázat Kimutatás az 1997. február 24. és március 26. között a mezőgazdasági termelők által szervezett felpályás forgalomlassító demonstrációkról¹⁶⁴

Időpont	Helyszín	Demonstrációban részt vevő		Biztosításban részt vevő	
		létszám	gépjármű	rendőri létszám	szolg. jármű
február 24.	105	10.714	5173	816	232
február 25.	76	5046	8400	630	201
február 26.	74	5294	4646	660	169
február 27.	10	2996	342	330	19
február 28.	6	730	306	67	12
március 1.	3	152	113	24	10
március 2.	1	1	1	-	-
március 3.	6	78	48	24	9
március 4.	1	13	11	2	1
március 5.	10	317	214	47	12
március 6.	11	373	196	36	6
március 7.	9	255	157	33	11
március 10.	175	11.704	7252	581	204
március 11.	122	3216	2579	200	70
március 12.	99	2739	2277	229	74
március 13.	65	1677	1362	233	52
március 14.	20	598	487	68	23
március 26.	21	929	843	439	80
Összesen	842	46.832	34.407	7420	1185

Az őszi rendezvénysorozat során az 1997. november 03-ra Budapestre, Csongrád megye területére szervezett demonstrációkat a rendőrség betiltotta, amit Bíróság is helybenhagyott. Ennek ellenére Budapesten a Felvonulási téren körülbelül 200 fő és mintegy 25 gépjármű, a Parlament előtt a Kossuth téren pedig 250 fő kívánt demonstrálni. A rendőrség a tiltó határozat ellenére megtartott demonstráció mindkét helyszínen az 1989. évi III. törvény 14.§-ában foglaltaknak megfelelően feloszlatta és összesen 23 főt további intézkedés céljából, illetve igazoltatás megtagadása miatt előállított.

Több kisebb léptékű tüntetésre is sor került amit egyrészt szélsőséges szkinhed csoportok rasszista jelleggel, illetve az 1997-98-as a „székesfehérvári gettóügy” kapcsán a roma családok kitelepítésével kapcsolatosan a roma kisebbségi jogvédő szervezetek szerveztek.

A felpályás útlezárások rendőri biztosítása jól megszervezett volt, az engedélyezett demonstrációk végrehajtása során kifejezetten jó együttműködés alakult ki a szervezők és

¹⁶⁴ Forrás:ORFK

biztosításban résztvevő rendőri erők között. A betiltott rendezvények tekintetében, egy részüknél, ahol a rendezők tudomásul vették a tiltást, ott különösebb probléma nem merült fel.

Az 1997. november 03-i betiltott és a rendőrség által jogszerűen felosztatott tüntetés miatt a Parlament által felállított vizsgáló bizottság a hatóságot elmarasztaló körülményeket nem tárt fel.

22. táblázat Kimutatás az 1991-2000 közötti gyülekezési jog hatálya alá tartozó rendezvényekről¹⁶⁵

A gyülekezési törvény hatálya alá tartozó	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Esetek száma	1629	1961	2009	2561	1774	1912	2726	1554	1480	3477
Résztvevők száma	10.988	13.625	14.274	14.331	11.135	10.062	48.032	7484	7417	16417
Rendőri intézkedések száma	214	1003	488	371	410	497	1387	517	348	562

Szerkesztette: Kósa László r. alezredes

A táblázat adataiból jól érzékelhető, hogy a vizsgált időszakban kétszeresére emelkedett a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó rendezvények és az azok biztosítása során fogantatosított rendőri intézkedések száma.

5.3. KÖVETKEZTETÉSEK

A blokádban való részvétel, illetve az ahhoz kapcsolódó különféle magatartásformák, annak szervezésében való közreműködés, a résztvevők támogatása különböző alakzatokban különféle bűncselekmények megvalósulását eredményezték. Egyértelmű, hogy a megvalósult magatartásformák kimerítették a Büntető Törvénykönyvben foglalt különféle bűncselekmények törvényi tényállásait, így adott esetben a kényszerítés, a személyi szabadság megsértése, a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, közérdekű üzem működésének megzavarása, törvény vagy hatósági rendelkezés elleni izgatás, illetve az előljárai intézkedés elmulasztásának törvényi tényállásait.

A taxisblokádnál túllépett a gyülekezési jog keretein, azonban megítélésem szerint nem minősíthető polgári engedetlenségnek, mivel az az állammal, illetve a törvénnyel szemben engedetlenséget jelent, de nem foglalja magában mások jogainak közvetlen és aktív megsértését.

A közkegyelmi törvény megalkotását az egyetlen helyes megoldásnak tartom, egyrészt a szükséges társadalmi megbékélés miatt, másrészt a nagy tömeget érintő büntetőeljárások az igazságszolgáltatást lehetetlen feladat elé állították volna.

A rendszerváltás óta megindult a tiltakozások demokratizálódási folyamata, ami természetesen nem alakulhat ki egyik napról a másikra, csak egy hosszabb folyamat eredményeként. Új törvények, jogszabályok kerültek megalkotásra, amelyek más keretfeltételeket biztosítottak a tömegdemonstrációk szervezéséhez, megtartásához. Ezzel együtt a rendőri magatartást is új, az alkotmányos demokrácia törvényi feltételeinek, az európai normáknak megfelelően kellett kialakítani, ami szintén időt igényelt. Jelentősen megnőtt a tömegkommunikáció szerepe is, amely kiemelt figyelmet fordít a demonstrációkkal kapcsolatos minél szélesebb körű és sokrétűbb információ a lakosság részére való eljuttatására.

¹⁶⁵ Forrás: ORFK Közrendvédelmi Főosztály Rendőri Csapaterő Osztály

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A társadalmi fejlődés, az egyesülési és gyülekezési jogról szóló törvények megjelenése nagyobb mozgásteret nyújt az állampolgárnak. Szabadon kifejezhetik tetszésüket vagy nem tetszésüket az országgyűlés, a kormány, bármelyik párt vagy társadalmi szervezet, illetve ezek tagjainak tevékenységével kapcsolatban. Ez hozzájárul az állampolgárok tömeges megjelenéséhez és így közvetve a közrend, közbiztonság fokozott veszélyeztetéséhez.

A vizsgált időszakban a demonstrációk szervezői az esetek döntő többségében betartották a gyülekezési törvény előírásait, biztosították a rendezvények békés lefolyását, segítették a rendőri állomány rendfenntartó tevékenységét, figyelembe vették a biztosítás parancsnokának kéréseit, észrevételeit, javaslatait. Esetenként előfordult, hogy a bejelentések hiányosak voltak, azonban kiegészítésük a törvényes határidőn belül megtörtént.

Nagyobb létszámú agresszív tömeg felosztatására a rendőri erők Budapesten, de a megyékben is csak a Készenléti Rendőrség bevonásával lennének képesek, mert csak így nyílna lehetőség a szükséges rendőri erő biztosítására. Technikai eszközök vonatkozásában indokolt lenne a megyei rendőri csapaterő megfelelő mennyiségű tömegoszlató felszereléssel, eszközökkel illetve mozgatható kordonráccsal történő ellátása, mivel a jelenleg meglévő felszerelés nem elégséges.

Ugyancsak gondot okoz az egységes híradórendszer hiánya és a nem kellő számú kisztrádió, valamint a meglévő hírtechnikai eszközök különbözősége.

A tömegdemonstrációk rendőri biztosításának megtervezésénél a jövőben szükséges figyelembe venni ellentüntetések megszervezésének lehetőségét, illetve ellentétes politikai nézetek képviselői, vagy agresszív politikai, társadalmi csoportok összetűzésének lehetőségét is.

Az ilyen jellegű rendezvények biztosításába csak magabiztos, nyugodt, fegyelmezett és jól felkészült rendőröket szabad beosztani, ezért fokozott figyelmet kell fordítani a végrehajtó állomány szakmai felkészítése mellett a pszichikaira is.

Összességében megállapítható, hogy az 1989. évi III. törvény és az azzal kapcsolatos rendőri feladatokat szabályozó 15/1990. (V. 14.) BM rendelet a gyülekezési szabadságjog alkotmányos alapelvének megvalósulását jól biztosítja, érvényesülésének mind társadalmi, mind rendőri oldalról kialakult a megfelelő gyakorlata.

BEFEJEZÉS

Értekezésemben a XIX. század második felétől kezdődően 2000-ig vizsgáltam a közúti közlekedés vonatkozásában, illetve az alapvető emberi jogok (gyülekezéshez, szabad mozgáshoz) tekintetében a különböző korokban megalkotott törvényeket, jogszabályokat valamint az azokban foglaltak gyakorlati megvalósulását.

Kutatásaim során kiemelt figyelmet fordítottam az 1990. október 26-28. között Magyarországon lezajlott „Taxisbloká” tapasztalatainak elemzésére, feldolgozására és az ezekből levonható általánosításokra, melyek végső eredményét a javaslatok megfogalmazásánál használtam fel.

Egyértelműen látható, hogy a kezdetektől fogva igyekeztek a szabad közlekedést biztosítani, még a vesztesre álló II. világháború befejezése időszakában is intézkedést adott ki az illetékes hatóság e tekintetben

A másik szintén látható, érzékelhető fejlődési tendencia ami a gyülekezési joggal kapcsolatosan a mai európai normáknak megfelelő szintet az 1989. évi III. törvény megalkotásával és hatálybaléptetésével érte el.

Általános érvényű, rendezőelvként fogalmazható meg, hogy a személyes szabadsághoz való jog, klasszikus emberi jog, korlátozása kizárólag törvényi felhatalmazás alapján csak a szükséges és arányos mértékben történhet.

A „taxisbloká” idején a többség zavarásmentes közterület használati joga és igénye (ideértve a zavartalan közúti közlekedést is) ütközött egy adott kisebbség érdekeivel

A disszertáció kutatási témáját, nagyon aktuálisnak tartom, amit nyomatékosan alátámaszt a világban különösen az utóbbi időben a „globalizáció ellenesség jegyében” több országban a vezető nagyhatalmak által tartott tanácskozások ellen megszervezett és egyre durvábban megtartott tömegdemonstráció, amely legutóbb Genovában egy tüntető halálát, sokak sebesülését, illetve jelentős mértékű anyagi károkat okozott.

Véleményem szerint e témakörben további kutatásokat kell még folytatni, sajnos jelenleg - feltehetően a bloká óta eltelt idő rövidege miatt – sok anyag nem hozzáférhető.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Kutatásaim új tudományos eredményének tartom az alábbiakat:

1. A közúti közlekedésre vonatkozó törvények, rendeletek vizsgálata, elemzése a XIX. és XX. században, különös tekintettel a „szabad mozgás” biztosítására, erről történeti áttekintés készítése.
2. A „taxisblokáddal” kapcsolatos, hozzáférhető szakirodalom összegyűjtését a résztvevők egymáshoz való viszonyának a hatályos jogszabályok alapján történő elemzését, valamint a viszonyok összefüggéseinek feltárását.
3. A „taxisblokáddal” idején a sajtó, média, parlamenti pártok állásfoglalásainak kritikai elemzését és azok összegezését.
4. A „taxisblokáddal”-tól 2000-ig terjedő időszak legjelentősebb közúti közlekedési demonstrációinak bemutatását, kialakulásuk okainak vizsgálatát és a javaslatokat a megoldási lehetőségekre.

FELHASZNÁLÁSI JAVASLATOK:

Doktori értekezésem felhasználására az alábbi javaslatot teszem:

1. Az értekezés anyaga felhasználható a Rendőrtiszti Főiskola, illetve a Rendőr Tiszthelyettes Képző Iskolák képzési tematikájában
2. Stabil kiinduló alapja lehet további tudományos kutatások elvégzésére az adott témakörben.
3. Az értekezés hasznosítható a politikai döntéshozók számára, a szükséges törvényi, jogszabály módosítások előkészítése során a döntések tudományos, elméleti megalapozására.

Egyéb javaslatok:

1. A rendőri állomány pszichikai, elméleti és gyakorlati képzésére kiemelt figyelmet kell fordítani, a jelenlegi gyakorlat – csak a Készenléti Rendőrség (új neve: Rendészeti Biztonsági Szolgálat) állománya részesül ilyen képzésben – nem tartható fent, hogy a nagyobb volumenű biztosítási feladatok (pl.: 2001. májusi Budapesti NATO Külügyminiszteri Konferencia) végrehajtására a területi szervek ilyen jellegű feladatra kiképzetlen és az előírt felszerelésekkel, híradóeszközökkel nem rendelkező állományt vonják be.
  2. A területi rendőri szervek technikai felszerelését nagymértékben korszerűsíteni kell.
  3. Elsősorban az Európai Unió tagországainak vonatkozásában, a tömegdemonstrációk kezelésével kapcsolatos törvények, jogszabályok lefordítását, a gyakorlati tapasztalatok tudományos értékű elemzését, az adaptálható részek közreadását, oktatását a Rendőrtiszti Főiskolán, és a Tiszthelyettes Képző Intézetek vonatkozásában ki kell dolgozni.
- Kaposvár, 2005. június 01.

Publikációk

- 1.) Az IFOR/SFOR csapatmozgások rendőri biztosításának tapasztalatai. Belügyi Szemle 1997/5. 76-86.p. Társ szerzőként. ISSN 1218-8956, Belügyminisztérium.
- 2.) Gondolatok a polgárőrség működéséről. Belügyi Szemle 1998/1.110-112.p. ISSN 1218-8956, Belügyminisztérium
- 3.) A közúti közlekedés szabályozása 1872-1945. között, különös tekintettel Budapestre. Bolyai Szemle 1998/3. 84-108.p. ISSN 1416-1443, ZMNE Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Kar.
- 4.) A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság tevékenysége a Daytoni-megállapodás végrehajtása során. Kapu 1998/10. 25-31.p.
- 5.) Rendőrség Budán, Pesten és Budapesten 1849-1882. között. Rendvédelem-történeti Füzetek IX. évf./10. szám 71-77.p. ISSN 1216-6774
- 6.) Az önkormányzati rendőrségtől a budapesti államrendőrség kialakulásáig. Belügyi Szemle 2000/2. 104-116.p. ISSN 1218-8956, Belügyminisztérium.
- 7.) A rendőrség és az önkormányzatok kapcsolata a rendszerváltás utáni években napjainkig. Belügyi Szemle 2000/10. 68-73.p. Társ szerzőként. ISSN 1218-8956, Belügyminisztérium.
- 8.) Kábítószerhelyzet Magyarországon a harmadik évezred küszöbén. Győri Tanulmányok 2001/25. 129-141.p.
- 9.) Törekvések játékkaszinó létrehozására Budapesten. Győri Tanulmányok 2002/26. 61-66.p.
- 10.) A Rendőrség és a Határőrség együttműködése a csapaterő alkalmazásában Somogy megyében. Közlésre elfogadva. Határőrségi Tanulmányok. BM Határőrség Országos Parancsnokság.
- 11.) Taxisblokád és Budapest közlekedése. Közlésre elfogadva, megjelenik a Rendvédelem-történeti Füzetek 2005. novemberi számában.
- 12.) A „taxisblokád” parlamenti felszólalások tükrében. Közlésre elfogadva, megjelenik a Rendvédelem-történeti Füzetek 2005. novemberi számában.

KONFERENCIÁK

1. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 1998. 09.22-25. Előadásaim: *Rendőrség Budán, Pesten és Budapesten 1849-1882 között. A közúti közlekedés rendjének szabályozása 1872-től napjainkig, különös tekintettel Budapestre.*
2. JPTE TTK Földrajzi Intézet szervezésében, Pécs 1998. 11.30-12.01. Első magyar politikai földrajzi konferencián, előadás címe: *A bűnözés területi megoszlása a kaposvári rendőrkapitányság területén*
3. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 1999. 02. 14. Előadás címe: *Csendőrség Somogyban.*
4. Magyarországi Holocaust Emlékalapítvány szervezésében, Budapest ZMNE 1999.11.01-02. Előadás címe: *Teleki Sándor Garibaldi zászlaja alatt.*
5. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2000. 02.14. Előadás címe: *Az 1881.évi II. és III. törvények országgyűlési tárgyalása.*
6. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2001. 02.14. Előadás címe: *Kihallgatás a csendőrségnél.*
7. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2001.11.07. Előadás címe: *Rendőrségi iratanyagok a Somogy Megyei Levéltárban.*
8. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2002.02.14. Előadás címe: *Legénységi kiképzés*
9. Győr Város Levéltára szervezésében, Győr 2002. 04.30. Előadás címe: *Filmcenzúra Magyarországon a XX. század első felében.*
10. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2002. 11.13. Előadás címe: *A m. kir. csendőrség legénységi állománya kiképzése 1880-1944 között.*
11. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2003. 02. 14. Előadás címe: *Csendőrség kiépítése hazánkban 1876-1890.*
12. Győr Város Levéltára szervezésében, Győr 2003. 04. 29. Előadás címe: *Boszorkányperek Magyarországon.*
13. A Karl-Franzens-Universität Graz szervezésében, Graz 2003. 07-03-05. Előadás címe: *Geshichte und Lehren der sogenannten Taxifahrerblockade vom Jahre 1990.*
14. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2003. 11.12. Előadás címe: *A csendőrállomány kiegészítése 1877-1898.*
15. A BM Országos Bűnmegelőzési Központja és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság szervezésében, Budapest 2004. 02.14. *Ujjnyomattan a bűnmegelőzés szolgálatában a XX. században.*

HIVATKOZOTT IRODALOM

1. SZABÓ József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon I. kötet, MHTT, Budapest, 1995. 738.p.
2. MARKOS Olivér: Az államhatalom közlekedési felségjoga. Magyar Jogi Szemle, 1944. I. szám 25-29.p.
3. 1844. évi IX. törvénycikk
4. 1879. évi XL. törvénycikk 49.,50. és 78.§. *Fáklyásmenet és kivilágítás tiltott rendezése és a rend fenntartását célzó hatósági intézkedések megszegése.*
5. 1890. évi I. törvénycikk *A közutakról s vámokról*
6. 65.100/1940. XII/a. *A m. kir. Kereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztérium rendeletével kiadott: Az állami útörök szolgálatára vonatkozó UTASÍTÁS.*
7. 1962. évi 21. törvényerejű rendelet *Az utakról.*
8. 1961. évi V. törvény *A Büntető Törvénykönyv*
9. 1978. évi IV. törvény *A Büntető Törvénykönyv*
10. CSIZMADIA Andor: Hajnóczi József közjogi –politikai munkái. Budapest, 1865.
11. RÉDEY Miklós: *A magyar gyülekezeti jog gyakorlati kézikönyve.* Budapest, Közigazgatási Könyvtár. 1903. 13.; 16-17.; 26.p.
12. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1908. 56.p.
13. SZACSVAY András: *A kihágások betűsoros kézikönyve.* Budapest, 1939.
14. Dr. RÉNYI József: *A gyülekezési jog.* Budapest, 1900. 85.p. 88-89.p.
15. Képviselőházi Napló. 14. kötet, 154.p.
16. Országgyűlési nyomtatványok 1852-1897. I. kötet, 6.p.
17. A Magyar Királyi Kuria 10043/1906. számú határozata.
18. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1914. 1428.p.
19. 1919. évi törvények gyűjteménye. 19.p.
20. 1912. évi XXIII. törvénycikk.
21. 1914. évi 5481. ME. számú *Rendelet a gyülekezési jog korlátozásáról.*
22. 1919. évi III. néptörvény
23. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1919. 729.p.
24. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1920. 714.p.
25. 1920. évi 55.010. B. M. sz. rendelet. *Az egyesülési és gyülekezési jogról szóló 6622-1920. M. E. rendelet végrehajtása.*
26. 1922. évi 38.061. B. M. sz. rendelet. *A gyülekezési jog szabályozásáról szóló 6000-1922. B. M. sz. rendelet módosítása.*
27. Csendőrség Szolgálati Szabályzata
28. 1922. évi 6000. B. M. sz. rendelet. *A gyülekezési jog szabályozásáról alkotott 11.004/1921. M. E. sz. rendelet végrehajtása.*
29. 1922. évi 34.100. B. M. sz. rendelet. *A gyülekezési jogról szóló 6000/1922. B. M. sz. rendelet módosítása tárgyában.*
30. 1922. évi 6310. számú ME. rendelet.
31. 1922. évi XVII. törvénycikk.
32. BÖKÖNYI István: *A gyülekezések szabályozása Magyarországon 1945-ig.* Belügyi Szemle, 1989/9. 55.p.
33. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1921. 322.p.
34. Magyar Törvénytár. 1922. évi törvénycikkek 123.p.
35. 1931. évi 4980. ME. számú rendelet
36. 1932. évi 6050. ME számú rendelet
37. 1933. évi 1570. ME számú rendelet
38. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1931. 1025.p.
39. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1932. 1006. p.
40. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1933. 1472.p.

41. Magyarországi Rendeleték Tára. Budapest, 1939. 1268.p.
42. TOMCSÁNYI Móricz: Magyarország közjoga. Budapest, 1940. 200.p.
43. Magyar Törvénytár. Budapest, 1944. 500.p.
44. Magyarországi Rendeleték Tára. I. kötet, Budapest, 1945. 49.;231.p.ü
45. 5159/1945. (III. 24.) BM. számú Rendelet *A gyűlések bejelentéséről*
46. ENSZ, Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 20. cikkely.
47. Az emberi jogok dokumentumokban. Budapest, 1976. 260.,376.,383.,560.p.
48. 1949. évi XX. törvény Magyar Népköztársaság Alkotmánya.
49. 6/1956. számú Kormányrendelet
50. Magyar Közlöny 1956. évi 101. szám, 593.p.
51. Magyar Közlöny 1957. évi 3. szám, 7.p.
52. Magyar Közlöny 1957. évi 36. szám, 225.p.
53. 1956. évi 30. sz törvényerejű rendelet
54. 1957. évi 2.sz. törvényerejű rendelet
55. 1957. évi 23. sz. törvényerejű rendelet
56. Az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmánya kihirdetése az 1976. évi 8. sz. törvényerejű rendelettel.
57. 1968. évi I. törvény
58. 1976. évi I. törvény
59. Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945-1987. II. kötet, 160.;253.; 273.;352.; 557.p.
60. 1974. évi 17. sz. törvényerejű rendelet *Az állam- és közbiztonságról.*
61. 39/1974. számú MT Rendelet
62. 4/1976. (VII.24.) BM Rendelet
63. 49/1978. (X.19.) MT Rendelet
64. 1963. évi 22. sz törvényerejű rendelet *A rendőrség fegyverhasználati jogáról.*
65. 4/1985. (VII. 20.) BM rendelet
66. 1987. évi XI. törvény
67. FICZERE Lajos: Gyülekezési szabadság. Az állampolgárok alapjogai és kötelességei. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963. 460.; 471.p.
68. HALMAI Gábor: A gyülekezés és az egyesülés. Tanulmány. ELTE Jogi Továbbképző Intézet Kutatócsoport: Emberi Jogok hazánkban. Budapest, 1988. 219.p.
69. 1989. évi I. törvény.
70. Magyar Közlöny, 1989. évi 5. szám 84.p.
71. 1989. évi III. törvény *A gyülekezési jogról.*
72. 1989. évi IV. törvény
73. KISS Zsolt Péter: A taxisok hetvenvalahány órája. Valóság. 1991/11. szám 73-74.p.
74. JOHN Rawlis: A Theory of Justice. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1971. 364.p.
75. VÁSÁRHELYI Mária: Népszabadság, 1991. január.5.
76. Magyar Nemzet, 1990. október 29.; október 30.
77. Népszabadság, 1990. október 27; október 29.; október 30.
78. Híradó I. 1990. október 26.
79. Mai Nap, 1990. október 27.; október 28.; október 29.
80. Híradó 2. és 5. kiadása, 1990. október 27.
81. Pesti Hírlap, 1990. október 27.; október 28.; október 29.; október 30.
82. Beszélő, 1990. október 28.
83. Népszava, 1990. október 27.; október 29.; október 30.
84. Vasárnapi Hírek, 1990. október 28.
85. Magyar Hírlap, 1990. október 27.
86. Kurír, 1990. október 27.
87. LENDVAI Judit: Népszabadság, 1991. január 5.

88. SZAKONYI Péter: *Blokád avagy kocsisor Kelettől Nyugatig*. Budapest, Haas és Singer kiadó, 1990.
89. SZABAD György: *Az Országgyűlés 1990. évi őszi ülészsaka 11. ülésnapjának jegyzőkönyve*. 3315.p.
90. Dr. HORVÁTH Balázs: *Országgyűlési Napló*, 3315.p.
91. 15/1990. (V.14.) BM rendelet *A rendezvények rendjének biztosításával kapcsolatos rendőri feladatokról*.
92. *Országgyűlési Napló*, Budapest, 1991. Göncz Árpád felszólalása 1991. február 19. 6133.p.
93. 1991. évi V. törvény *A közkegyelem gyakorlásáról*
94. 1994. évi XXXIV. törvény *A Rendőrségről*.

TANULMÁNYOZOTT IRODALOM

1. 1949. évi XX. törvény *A Magyar Köztársaság Alkotmánya*
2. 1959. évi IV. törvény *A Polgári Törvénykönyvről*
3. 1973. évi I. törvény *A büntetőeljárásról*
4. 1988. évi I. törvény *A közúti közlekedésről, a végrehajtására kiadott 30/1988. (IV. 21.) MT rendelettel egységes szerkezetben*
5. 1989. évi II. törvény *Az egyesülési jogról*
6. 1989. évi III. törvény *A gyülekezési jogról*
7. 1989. évi VII. törvény *A sztrájkokról*
8. 1993. évi XVII. törvény *A büntető jogszabályok módosításáról*
9. 1993. évi XCII. törvény *A Polgári Törvénykönyv egyes rendelkezéseinek módosításáról*.
10. 1993. évi CVII. törvény *Az Alkotmány módosításáról*
11. 1995. évi XLI. törvény *A büntető jogszabályok módosításáról*
12. 1996. évi XVII. törvény *A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról*.
13. 1996. évi XXXVII. törvény *A polgári védelemről*
14. 1996. évi LII. törvény *A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról*
15. 1996. évi CVIII. törvény *Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról*
16. 1998. évi XIX. törvény *A büntetőeljárásról*
17. 1998. évi XXII. törvény *A büntető jogszabályok módosításáról*.
18. 1848. évi 216. B. M. sz. rendelet „*A gyűlési kicsapongások*” megakadályozása s a gyűlések bejelentése tárgyában.
19. 1868. évi 128. B. M. sz. rendelet *Népgyűlések bejelentése tárgyában*.
20. 43972/1884. B. M. sz. rendelet „*Utasítás a Budapest fővárosi rendőrség számára*” című melléklete IV. fejezet
21. 1898. évi 766. eln. sz. rendelet *Népgyűlések tárgyában*
22. 1906. évi 2309. eln. sz. körrendelet. *A gyülekezési jog gyakorlásáról*.
23. 1913. évi 7430. B. M. eln. sz. körrendelet. *A gyülekezési jog gyakorlásáról*.
24. 1914. évi 5481. M. E. sz. rendelet. *A gyülekezési jog korlátozásáról*.
25. 1919. évi 5084. M. E. sz. rendelet. *Az egyesülési és gyülekezési jog*.
26. 1919. évi 88.318. B. M. sz. rendelet. *Az egyesülési és gyülekezési jog szabályozásáról szóló 5084/1919. M. E. sz. rendelet végrehajtása*.
27. 1920. évi 6622. M. E. sz. rendelet. *Az egyesülési és gyülekezési jog korlátozásáról szóló 5479/1914. és 5481/1914. M. E. sz. rendeletek kiegészítése, illetve módosítása*.
28. 1920. évi 58.918. B. M. sz. rendelet. *Bejelentett gyűlésekről nyilvántartás vezetése*

29. 1921. évi 11.004. M. E. sz. rendelet. *A gyülekezési jog korlátozásáról szóló 5481/1914.,. M. E. sz. rendeletek módosítása.*
30. 1922. évi 50.922. B. M. sz. rendelet. *A népgyűlések megzavarásának meggátlása tárgyában.*
31. 1922. évi. 39.178. B. M. sz. rendelet. *A gyülekezési jog gyakorlásáról szóló 7430-1913. B. M. eln. számú körrendelet módosítása tárgyában.*
32. 1923. évi 41.275. B. M. sz. rendelet. *Katonáknak és csendőröknek politikai gyűléseken való részvételtől, megjelenéstől való eltiltása.*
33. 1924. évi 7470. M. E. sz. rendelet. *A gyülekezési jog korlátozásáról szóló 5481/1914. M. E. sz. rendelet módosítása.*
34. 1955. évi 22. törvényerejű rendelet *A Belügyminisztérium feladatai a közúti közlekedés rendjének biztosítása terén.*
35. 154/1950. (VI. 3.) MT Kormányrendelet *A közúti közlekedés rendjének biztosítása tárgyában.*
36. 39/1974. (XI. 1.) MT rendelet *A rendőrségről.*
37. 2/1962. (IX. 29.) BM – KPM Belügyminiszteri rendelet *A közúti közlekedés szabályairól (KRESZ).*
38. 1/1965. (I. 9.) BM – KPM együttes rendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 2/1962. (IX. 29.) BM – KPM számú együttes rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetőleg kiegészítéséről.*
39. 1/1966. (VI. 24.) BM – KPM együttes rendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 2/1962. (IX. 29.) BM – KPM számú együttes rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetőleg kiegészítéséről.*
40. 1/1967. (II. 9.) BM – KPM számú együttes rendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 2/1962. (IX. 29.) BM – KPM számú együttes rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetőleg kiegészítéséről.*
41. 3/1968. (V. 26.) BM – KPM számú együttes rendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 2/1962. (IX. 29.) BM – KPM számú együttes rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetőleg kiegészítéséről.*
42. 22/1970. (XI. 18) ÉVM – KPM számú együttes rendelet *A közterület használat engedélyezéséről kapcsolatos eljárásról.*
43. 13/1993. (I. 19) Kormányrendelet *Az egységes közlekedési hatósági szerv létesítéséről, valamint egyes közlekedést érintő jogszabályok módosításáról szóló 94/1991. (VII. 23.) Kormányrendelet módosításáról.*
44. 72/1994. (V. 10.) Kormányrendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM – BM számú együttes rendelet módosításáról és kiegészítéséről.*
45. 151/1995. (XII. 12.) Kormányrendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM – BM számú együttes rendelet módosításáról.*
46. 188/1996. (XII. 17.) Kormányrendelet *A közúti közlekedésbiztonság egyes állami feladatainak teljesítéséhez szükséges pénzügyi forrásokról és azok felhasználásának módjáról.*
47. 99/1997. (VI. 11.) Kormányrendelet *A nehéz tehergépkocsik közlekedésének korlátozásáról szóló 111/1995. (IX. 21.) Kormányrendelet módosításáról.*
48. 104/1997. (VI. 18.) Kormányrendelet *A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM – BM együttes rendelet módosításáról.*
49. 231/1997. (XII. 12.) Kormányrendelet *Az egységes közlekedési hatósági szervezet feladat- és hatásköréről.*
50. 1/1985. (II. 1.) BM rendelet *A személyi szabadságot korlátozó rendőri intézkedésekről.*
51. 1/1990. (I. 10.) BM rendelet *A Magyar Köztársaság Rendőrségének Szolgálati Szabályzatáról.*

52. 14/1990. (IV. 27.) BM rendelet *Az 1/1990. (I. 10.) BM rendelet és a rendelettel kiadott, a Magyar Köztársaság Rendőrségének Szolgálati Szabályzata módosításáról és egyes belügyminiszteri rendeletek hatályon kívüli helyezéséről.*
53. 9/1993. (V. 21.) BM rendelet *A polgári védelemről szóló 15/1992. (I. 27.) Kormányrendelet végrehajtására kiadott 7/1992. (V. 19.) BM rendelet módosításáról.*
54. 3/1995. (III. 1.) BM rendelet *A Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról.*
55. 10/1997. (II. 12.) BM rendelet *A Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 3/1995. (III. 1.) BM rendelet módosításáról*
56. 52/1997. (IX. 19.) BM rendelet *A Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 3/1995. (III. 1.) BM rendelet módosításáról.*
57. 39/1998. (IX. 9.) BM rendelet. *A Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 3/1995. (III. 1.) BM rendelet módosításáról.*
58. ANDORKA R. – BUDA B. – CSEH-SZOMBATHY (szerk.) *A deviáns viselkedés szociológiája.* Gondolat, Budapest, 1974.
59. ANGYAL Pál: *A magyar anyagi büntetőjog hatályos jogszabályai.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata 1941. 254-257.p.
60. ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve.* Budapest, Athenaum. 1929.
61. *A rendbiztos.* ORFK. Tájékoztató 40/3/1994. 5-9.p.
62. *A gyülekezési jogról szóló törvény érvényesüléséről.* ORFK Tájékoztató 1991/1. Budapest, BM Nyomda. 13-15.p.
63. *A KM és a BM által jóváhagyott útmutató a KRESZ rendelkezéseinek egységes értelmezéséhez és alkalmazásához.* Budapest, 1984.
64. *A Magyar Köztársaság Rendőrségének Csapatszolgálati Szabályzata.* Budapest, 1998.
65. *A társadalom és a rendészeti szervek. Záró konferencia és bibliográfia.* Budapest, BM Kiadó, 1994.
66. ÁBRAHÁM Kálmán (szerk.) *A közúti közlekedés kézikönyve.* Budapest, Műszaki Könyvkiadó. 1979. 227-230.p.
67. BAKOS Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára.* Budapest, 1994. Akadémiai Kiadó. 112.p. 168.p.
68. BALLA Károly: *A Belügyminisztérium demokratikus átalakulása.* Kézirat. ELTE AJTK. 1994.
69. BÁNÓ Dénes: *A közlekedés rendőri tananyaga.* Budapest, 1940. 22-25.p.
70. BARANYI S. – TREMMEL GY. – KOVÁCS GY.- BUJBÁCSI J.: *A tömegoszlátás során alkalmazható fegyverek és technikai eszközök.* BM Könyvkiadó, 1988.
71. BAYER József- RAINER Deppe (hrsg.): *Der Schock der Freiheit. Ungarn auf dem Weg der Demokratie.* Frankfurt, Suhrkamp. 1993.
72. BENDZSÁK Katalin: *Politikai tiltakozások és azok rendőri kezelése – taxisblokád – Magyarországon.* Kézirat. ELTE AJTK. 1995.
73. BERNÁTH Mihály: *A nagy tömegeket vonzó rendezvények biztosítási kérdései.* In: Új Rendészeti Tanulmányok 1996/I. 77-87.p.
74. BERNÁTH Mihály: *A tömegrendezvények rendőri biztosítása.* Rendőrtiszti Főiskola, Jegyzet 1997. 25-46.p.
75. BOKORNÉ Szegő Hanna: *Az emberi jogoktól való időleges eltérés, illetve az emberi jogok állandó jellegű törvényes korlátozása.* Acta Humana 1995/18-19.
76. BOZÓKI András – KOVÁCS Éva: *A politikai pártok megnyilvánulásai a taxisblokád idején.* Kézirat. 109-126.p.
77. BOZÓKI András: *Democrats against democracy? Civil protest in Hungary since 1990.* In: Emerging democracies. 1992. 382-397. p.
78. BÖKÖNYI István: *A gyülekezések szabályozása Magyarországon I-II.* in.: Belügyi Szemle 1989/9-10.szám

79. BÖKÖNYI István: *A gyülekezési jog.* in.: Rendészeti Tanulmányok, 1992/3. 49-68.p.
80. BUDAY Béla: *Magyarország közutai.* Különlenyomat a Magyar Mérnök- és Építész- Egylet közlönye 1921. évi 15-16. számaiból. Budapest, 1921. 3-23.p.
81. CZAKÓ Gábor: *A gyűlölet eszközlációjá. Eörsi Mátyás és a taxisbloká.* Magyar Hírlap, 1992. jún.23. 7.p.
82. CZENE Gábor: *Mi újság? Eörsi Mátyás. Horváth Balázs taxisbloká idején tervezett intézkedéséről, s az ellene indítandó közvád eljárásról.* Mai Nap, 1992. jún. 10. 5.p.
83. CSAPODY Tamás (szerk.): *A polgári engedtlenség helye az alkotmányos demokráciákban.* T – Twins. Budapest, 1991.
84. DÁNOS Valér: *A rendőrség és a társadalom viszonya a magyar sajtóban (1989-1992.)* Budapest, BM Kiadó. 1992.
85. DÁRDAY S.: *Igazságügyi Törvénytára. V. Rész. Büntetőjog – Börtönügy.* Budapest, Athenaum Irodalmi és Nyomdai R.Társulat kiadása. 1906. 76-77.p. 226-227.p. 264-265.p. 314-315.p.
86. DIÓSI Pál: *Taxiskönyv.* Budapest, Gondolat, 1990.
87. ÉLTHES Gyula dr: *A kihágások kézikönyve.* Budapest, Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság,. 1928. 42-47.p.
88. ÉLTHES Gyula dr.: *Közlekedési kihágások.* Budapest, Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság,. 1934. 2-35.p.
89. ÉLTHES Gyula dr.: *A rendőri büntető eljárás és elvi jelentőségű határozatok.* Budapest, Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság,. 1929. 136-139.p. 202-205.p. 251-253.p.
90. GONDA József: *A tüntetések tapasztalatai Budapesten.* in: Belügyi Szemle, 1989/8. 34-39. p.
91. HALMAI Gábor: *Az egyesülés szabadsága.* Budapest, Atlantisz. 1990.
92. HORTOBÁGYI Zoltán: *A tisztségre esküdtem. Interjú Barna Sándor ex-budapesti rendőrfőkapitánnyal, szakmai pályafutás, taxisbloká.* Tallózó 1992/8.szám feb.20. 405.p.
93. *Ideiglenes Karhatalmi Szabályzat I. rész.* A Belügyminisztérium kiadványa. Budapest, 1951. 49-59.p.
94. *Igazgatási rendészet és rendőri büntetőbíráskodás.* (Rendőri tanfolyamok tankönyvei). Budapest, 1947. Kiadja: A Magyar Államrendőrség Országos Szaktanulmányi felügyelője. 130.143.p.; 215-217.p.
95. IRK Ferenc – FEHÉR Lenke: *A közlekedési jogról és alkalmazásáról mindenkinek.* (KRESZ és büntetőjog) Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1981. 14-37.p. 98-135.p.
96. IVÁNYI Árpád – PÁL József – TÓTH László (szerk. URBÁN Lajos): *Közlekedés – politika – közlekedés – gazdaságtan.* Budapest, Műszaki Könyvkiadó. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1986. 14-33.p. 43-53.p. 101-103.p.
97. KANTI Imre – KARÁTH Ferenc: *Jogi ismeretek.* Budapesti Műszaki Egyetem, Kézirat. 48-60.p. 118-138.p.
98. KAVEGGIA Béla: *Munkásmozgalmak és államrendészet.* Budapest, Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság. 1912.
99. KERCS László – SZABÓ József: *Közlekedéspolitika.* Budapest, BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség. 1977. 5-54.p.
100. KIRÁLY Kálmán: *Az 1929. évi Londoni ügyi kongresszusról.* (Tanulmányi jelentés). Különlenyomat a Vállalkozók Lapja „Utépítés” 1929. évi november-december havi mellékletéről. Budapest, Otthon Nyomda. 1930.
101. KISS Endre: *Korforduló az átalakulásban. Magyar demokrácia első szakasza (Taxisbloká- Csurka – tanulmány) értékelése.* Magyar Nemzet 1992. nov. 20. 6.p.

102. KISS Géza: *A rendőri állomány pszichés felkészítése a tömegmegmozdulásokkal szembeni fellépésre*. Belügyi Szemle 1989/10. 25-33.p.
103. KISS Zoltán: *III/III-as puccskísérelt?* Reggeli Kurír, 1993. feb.2. 6.p.
104. KISS Zsolt Péter: *A taxisok hetvenvalahány órája*. In: Valóság 1991/11. 68-78.p.
105. LADVÁNSZKY Károly: *Interjú a gyűlések, felvonulások szabályozásáról*. in: Belügyi Szemle 1988/8. 44-47.
106. LAKATOS László – HÉJJA István: *Védelmi igazgatás*. Egyetemi Jegyzet. Budapest, ZMNE 1999.
107. LÁBADY Tamás: *A magánélet alkotmányos védelme*. Acta Humana 1995/18-19.p.
108. LE BON, G: *A tömegek lélektana*. Franklin, Budapest, 1920.
109. LENKEI Júlia (szerk.) *A polgári engedetlenség helye az alkotmányos demokráciája*. (A Bibó István Szakkollégium 1991. március 9-10-i konferenciájának előadásai és vitája). Budapest, T-Twins Kiadói és Tipográfiai Kft. 1991.
110. Magyar Törvénytár: *1889-1891. évi törvénycikkek*. Budapest, Franklin-Társulat. 1897. 220-231.p.
111. *Magyarországi Rendeletek Tára 1945. I. kötet* 231-232.p.
112. MALATINSZKY Jenő: *Rendészeti Codex I. rész. Közbiztonsági rendészet*. Budapest, 1926. 16-17.p
113. MARKÓ László (főszerk.) *Egyetemes Lexikon A-Z*. Budapest, Officina Nova Kiadó. 1994. 509.p.
114. MARTONYI János: *Emberi szabadságjogok a demokráciában*. Új Ember Kiskönyvtára, Budapest. 1947.
115. MARGITA Ágnes: *A magánélet szabadsága, jogi védelme és korlátai*. ORFK Tájékoztató 110/8/1999. 23-47.p.
116. MÉSZÁROS József (szerk.) *A szabálysértési jogszabályok magyarázata*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1986. 493-496.p.
117. NAGY László: *Kisbér területén létrehozott úttorlasz megbontására tett intézkedések*. In: ORFK Tájékoztató 40/7/1994.20-23.p.
118. NÉMET Ferenc – HATTYÁR Péter: *A rendőri csapatereő hatékony alkalmazásának lehetőségei a közbiztonsági járőr, valamint a közbiztonsági ellenőrző (razzia) szolgálatban*. BM Könyvkiadó – 1987.
119. ORFK KBH : *Útmutató a rendőri csapatereővel megoldandó szolgálati feladatok ellátásához*. Kézirat. Budapest, 1992.
120. ORFK Közrendvédelmi Főosztályvezető 7/1993. sz. Körlevele. *A tömegrendezvények rendőri biztosításával kapcsolatos egyes közrendvédelmi feladatokról*.
121. Ó-VARGA Judit: *A taxisblokádréme ne kísértsen! Szakszervezetek és a kormány*. Magyar Hírlap, 1992. okt. 5. 9.p.
122. PATAKI Ferenc: *A tömegek évszázada. Bevezetés a tömeglélektanba*. Osiris, Budapest, 1998.
123. PÁL Gabriella: *Ne szavazz, csináld magad! Gondolatok a taxisblokádról*. In: Szociológiai Szemle, 1991/1. 127-151.p.
124. PEREDI Péter (szerk.) *Volt egyszer egy blokádr. Riportok, visszaemlékezések, dokumentumok*. Kiadja: A Fuvarozó Vállalkozók Országos Szövetsége. Budapest, Százszorszép Kiadó. 1995.
125. Peter DUFFY: *A rendőrség és az emberi jogok európai egyezménye*. Tansegédlet az Emberjogi alapismeretek c. tantárgyhoz. Rendőrtiszti Főiskolai Jegyzet.
126. RÉNYI József: *A gyülekezeti jog*. Budapest, Frankel/Wodianer. 1900.
127. R. SZÉKELY Julianna: *Ki lövet a végén? Tűzparancs a taxisblokádr alatt*. Magyar Hírlap, 1992. jún.17. 7.p.
128. SCHMIDT Attila: *Információs blokádr Eőrsi Mátyás körül. Barna Sándor volt budapesti rendőrfőkapitány és Horváth Balázs nyilatkozatai taxisblokádr idején*. Népszava 1992. júl.8. 4.p.

129. SCHMIDT Attila: *A politikus kijelentésére ne büntetőbíróság feleljen. Eőrsi-per: Taxisbloká, interjú Bárándy P. büntetőjogással.* Népszava 1992. júl. 13. 5.p.
130. *Segédlet a csapaterővel megoldandó karhatalmi feladatok végrehajtására.* Belügyminisztérium, 1983.
131. SIK Endre: *Robin Hood, a keselyű – két év után a taxisblokádról.* In: Szociológiai Szemle, 1993/1. 141-148.p.
132. SIK Endre: *The vulture and the calamity. Or why were Hungarian taxi drivers able to rebel against increased gasoline prices?* In: Research Review 1991/2. 73-85.p.
133. SCHMIDT Péter: *Az állampolgárok szabadságjogai.* Állam- és jogtudomány 1965/4.
134. SOMLAI János: *Mit tett Horváth Balázs a taxisbloká idején? Eőrsi M. SZDSZ-képviselő elleni per.* Népszabadság 1992.dec.1. 23.p.
135. SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia. II. kötet.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 1980. 1027-1030.p.
136. SZABÓ József (főszerk.) *Hadtudományi Lexikon I. kötet.* Budapest, Akadémiai Nyomda. 1995. 150.p. 738-739.p.
137. SZABÓ Máté: *The taxi drives demonstration in Hungary – social protest and policy change.* In: Emerging democracies. 1992. 357-381.p.
138. SZABÓ Máté: *A taxisbloká és utóélete – kihívás a társadalomtudományok számára.* In.: Szociológiai Szemle, 1993/1. 121-140.p.
139. SZABÓ Máté: *Agrártiltakozások – 1997.* in: KURTÁN Sándor – SÁNDOR Péter – VASS László (szerk.) Magyarország politikai évkönyve 1997-ről. DKMKA, Budapest 1998. 199-217.p.
140. SZABÓ Máté: *Konszenzus vagy erőszak?* In: Valóság 1987/5. 323-331.p.
141. SZABÓ Máté: *Erőszak-monopólium, erőszakmentesség.* In: Valóság 1988/5. 90-98.p.
142. SZABÓ Máté (szerk.): *Politikai ökológia.* Bölcsész Index Centrál Könyvek 2. Budapest, 1990.
143. SZABÓ: *A taxisbloká Horváth szerint puccskísérlet volt.* Népszava, 1993. feb.2. 5.p.
144. SZABÓ: Horváth Balázs: *Én szereltem le őket. Taxisbloká.* Népszava, 1993. feb.3. 5.p.
145. SZIKINGER István: *A gyülekezési jog.* in: Rendészeti Tanulmányok 1992/3. 5-49.p.
146. SZIKINGER István: *A tüntetések és a rendőrség 1988.* in: KURTÁN Sándor/SÁNDOR Péter/VASS László (szerk.): Magyarország Politikai Évkönyve 1988. Debrecen. R Forma. 1988. 360-369.p.
147. SZIKINGER István: *A magyar rendőrség modernizálásának egyes kérdései.* in: Új Rendészeti Tanulmányok. 1995/1. 30-33.p.
148. SZIKINGER István: *A gyülekezési jog szabályozásának mai kérdései.* in: Új Rendészeti Tanulmányok 1996/I. 18-32. p.
149. SZIKINGER István: *Interjú VÖRÖSMARTY Mihály ny. rendőr ezredessel.* Új Rendészeti Tanulmányok. 1996/I. 140-174.p.
150. SZILVÁSI Ferenc: *A közlekedés rendészet krónikája. (1872-1987.)* Budapest, BM Könyvkiadó. 1989. 7-10.p. 172-180.p.
151. ZOLTÁN Ödön: *A magánélet szabadsága és jogi védelme.* Magyar Jog 1992/9.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: A m. kir. Belügyminiszter 164.795/1941. sz. körlevele.
2. számú melléklet: A BM 1945. évi 5159. B.M. számú rendelete.
3. számú melléklet: 1989. évi III. törvény a gyülekezési jogról.
4. számú melléklet: 3002/1989. számú legfőbb ügyészi körlevél.
5. számú melléklet: 15/1990.(V.14) BM rendelet.
6. számú melléklet 1991. évi V. törvény a közkegyelem gyakorlásáról.
7. számú melléklet: ORFK 50-15/10/1990. számú Távmondat.
8. számú melléklet: ORFK 50-15/11-1990. számú Intézkedése.
9. számú melléklet: ORFK 50-15/11-1/1990. számú Intézkedése.
10. számú melléklet: ORFK 50-15/11/2/1990. számú Intézkedése.
11. számú melléklet: ORFK 50-15-12/1990. számú Intézkedése.
12. számú melléklet: ORFK 50-15/13/1990. számú Intézkedése.
13. számú melléklet: ORFK 50-14/12/1990. számú Intézkedése.
14. számú melléklet: ORFK 50-14/1990. számú Intézkedése.
15. számú melléklet: ORFK 50-14/15/1990. számú Intézkedése.
16. számú melléklet: ORFK 50-14/16/1990. számú Intézkedése.
17. számú melléklet: ORFK 50-14/17/1990. számú Intézkedése.
18. számú melléklet: ORFK 50-14/18. számú Intézkedése.
19. számú melléklet: ORFK 19/1990. számú Intézkedése.
20. számú melléklet: ORFK 50-14/19/1990. számú Intézkedése.
21. számú melléklet: ORFK 50-14/20/1990. számú Intézkedése.
22. számú melléklet: ORFK 34/1990. számú Intézkedése.

M. kir. Belügyminiszter
Szám: 164.795/1941.

1. sz. melléklet
Tárgy: A közutak állandóan
járható állapotban tartása.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

**VALAMENNYI ALISPÁNNAK ÉS KÁRPÁTALJAI
KÖZIGAZGATÁSI KIRENDELTSÉG VEZETŐJÉNEK.**

Alispán/Kirendeltség Vezető úrnak a 30.474/1940. XVIII. O.M. szám alatt 1941. december hó 31-én megküldött leiratomban említett fontos nemzetvédelmi érdek ezidőszerint is szükségessé teszi, hogy a helyközi forgalomban rendszeresen használt községi utak – legalább egy kocsinyom szélességben – a téli havazások idején is alkalmasak maradjanak a járóműközlekedésre.

Ehhez képest felhívom Alispán/Kirendeltségvezető Urat, hogy az említett utakon a közlekedést akadályozó havazások esetén a hóakadály eltakarítása céljából szükséges és a helyi viszonyoknak leginkább megfelelő intézkedéseit-, amennyiben ilyen még nem történt volna-, haladéktalanul tegye meg!

Az ügyben tett intézkedésről 15 nap alatt jelentést várok.

Budapest, 1942. évi január hó 8.-án.
A miniszter rendeletéből
/olvashatatlan aláírás/
miniszteri tanácsos

**A belügyminiszter 1945. évi 5159. B. M. számú rendelete
gyűlések bejelentéséről**

A politikai és gazdasági jellegű gyűlések, felvonulások, összejövetelek bejelentése tárgyában a következőket rendelem:

1.§. Minden politikai és gazdasági jellegű nyilvános népgyűlés, felvonulás és bármilyen más politikai összejövetel a gyűlés, összejövetel helyén lévő rendőrhatóságnak a gyűlés megkezdéséig szóval vagy írásban bejelentendő.

Kivételt képeznek a politikai párt-, illetve szervezeti helyiségeiben tartott nyilvános, de népgyűlés kereteit el nem érő, vagy népgyűlésnek nem hirdetett összejövetelek (vezetőségi értekezlet, elnöki tanácsülés, taggyűlés stb.)

2. §. Az 1.§. hatálya alá nem eső minden egyéb gyűlés, felvonulás, körmenet, összejövetel stb., ha annak politikai, vagy gazdasági szervezkedési jellege, illetve célzata nincs, bejelentés nélkül megtartható.

3.§. A bejelentésnek tartalmazni kell:

1. a politikai párt, vagy gazdasági egyesülésnek a nevét,

2. a gyűlés helyét,

3. idejét.

4. §. Illetékes rendőrhatóság a bejelentést nyilvántartásba venni és a nyilvántartásokat megőrizni köteles.

A nyilvántartásban foglalt adatok a belügyminiszternek, vagy felettes hatóságnak a felsorolt hatóságoktól kapott utasításra megküldendőek.

5. §. Ha a gyűlést tartó politikai párt vagy gazdasági egyesülés a gyűlésen rendőrhatóság képviseltetését kívánja, az esetben a helybeli rendőrhatóság vezetője vagy általa megjelölt helyettese a gyűlésen megjelenni tartozik.

6. §. Gyűlés bejelentésének elmulasztása kihágás és elkövetője 500 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó.

A kihágási eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

A pénzbüntetés kiszabására az 1928:X.tc. rendelkezései az irányadók.

A gyűlés bejelentésének elmulasztásáért személy szerint a párt helybeli vezetője felelős.

7. §. Politikai és gazdasági jellegű, jelen rendelet értelmében akár bejelentési kötelezettség alá eső, akár bejelentés nélküli is megtartható politikai gyűléseken katonai egyén, rendőr, köztisztviselő is részt vehet. Minden ezzel ellenkező eddigi jogszabály hatályát veszti.

8.§. Jelen rendeletem kihirdetésének napján (1945. márc. 24.) lép hatályba.

DR. ERDEI FERENC S.K.
BELÜGYMINISZTER

**1989. évi III. törvény
a gyülekezési jogról
I. Fejezet**

Általános rendelkezések

1.§. A gyülekezési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer, és biztosítja annak zavartalan gyakorlását.

2.§. (1) A gyülekezési jog gyakorlása keretében békés összejövetelek, felvonulások és tüntetések (a továbbiakban együtt: rendezvény) tarthatók, amelyeken a résztvevők véleményüket szabadon kinyilváníthatják.

(2) A rendezvény résztvevői jogosultak a közösen kiadott álláspontjukat az érdekeltek tudomására hozni.

(3) A gyülekezési jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével.

3.§. A törvény hatálya nem terjed ki

a.) a 12.§. és 13.§. kivételével az országgyűlési képviselők és a helyi önkormányzati képviselők választásával összefüggő gyűlésekre, valamint a képviselői és a tanácstagi beszámoló gyűlésekre;

b.) a törvényesen elismert egyházak és vallásfelekezetek területén szervezett vallási szertartásokra, rendezvényekre és a körmenetekre;

c.) a kulturális és sportrendezvényekre;

d.) a családi eseményekkel kapcsolatos rendezvényekre.

II. Fejezet

A rendezvény szervezése

5.§. A rendezvény szervezője magyar, illetőleg magyarországi tartózkodási vagy letelepedési engedéllyel rendelkező nem magyar állampolgár lehet.

6.§. A közterületen tartandó rendezvény szervezését a rendezvény helye szerint illetékes rendőrkapitányságnak, Budapesten a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak (a továbbiakban rendőrség) legalább három nappal a rendezvény megtartásának tervezett időpontját megelőzően kell bejelenteni. A bejelentési kötelezettség a rendezvény szervezőjét terheli.

7.§. Az írásbeli bejelentésnek tartalmaznia kell:

a.) a tervezett rendezvény kezdetének és befejezésének várható időpontját, helyszínét, illetőleg útvonalát;

b.) a rendezvény célját, illetőleg napirendjét;

c.) a rendezvényen résztvevők várható létszámát, a rendezvény zavartalan lebonyolítását biztosító rendezők számát;

d.) a rendezvényt szervező szerv vagy személyek és a szervezők képviselőjére jogosult személy nevét és címét.

III. Fejezet

A rendezvény megtartása

8.§.(1) Ha a bejelentéshez kötött rendezvény megtartása a népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, illetőleg a közlekedés rendjének aránytalan sérelmével járna, a rendőrség a bejelentésnek a hatósághoz való beérkezésétől számított 48 órán belül a rendezvénynek a bejelentésben megjelölt helyszínen, vagy időben való megtartását megtilthatja.

(2) A rendőrség határozatát 24 órán belül írásban közölni kell a szervezővel.

(3) A rendőrség eljárására az államigazgatási eljárás általános szabályai az irányadók.

9.§. (1) A rendőrség határozata ellen fellebbezésnek helye nincs; a határozat közlésétől számított három napon belül a szervező kérheti az államigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát. A kérelemhez csatolni kell a rendőrség határozatát.

(2) A bíróság a kérelem beérkezésétől számított három napon belül, nem peres eljárásban, népi ülnökök közreműködésével, szükség esetén a felek meghallgatása után határoz. Ha a kérelemnek helyt ad, hatályon kívül helyezi a rendőrség határozatát, ellenkező esetben a kérelmet elutasítja. A bíróság határozata ellen nincs helye jogorvoslatnak.

(3) Ha a bíróság a rendőrség határozatát a rendezvény bejelentésben megjelölt időpontját követően helyezi hatályon kívül, a rendezvény megtartásának tervezett új időpontjáról a szervezőnek a bejelentést elbíráló rendőrséget 24 órával a rendezvény megtartását megelőzően tájékoztatnia kell.

10.§. Ha a rendezvény közúton kerül megtartásra, a rendőrség erről a közút kezelőjét tájékoztatja.

11.§. (1) A rendezvény rendjének biztosításáról a szervező gondoskodik.

(2) A rendőrség és más arra illetékes szerv a rendezvény rendjének biztosításában a szervező kérésére közreműködik, a rendezvényt megzavaró személyek eltávolításáról intézkedik.

12.§.(1) Ha a rendezvény résztvevőinek magatartása a rendezvény törvényességét veszélyezteti, s a rend másként nem állítható helyre, a szervező köteles a rendezvényt felosztatni.

(2) A rendezvényen a résztvevők nem jelenhetnek meg fegyveresen, illetőleg felfegyverkezve.

(3) A rendőrség képviselője a rendezvényen jelen lehet.

(4) A rendezvény résztvevői a rendezvény bejelentésben megjelölt befejezésének időpontjában kötelesek a rendezvény helyszínét elhagyni.

13.§.(1) A rendezvény résztvevője által okozott kárért a károsult harmadik személlyel szemben a szervező a károkozóval együtt egyetemlegesen felelős. A szervező mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a rendezvény szervezése és megtartása során úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

(2) Ez az szabály nem érinti a szervezőnek azt a jogát, hogy a károkozótól a kár megtérítését követelhesse.

14.§.(1) Ha a gyülekezési jog gyakorlása a 2.§.(3) bekezdésében foglaltakba ütközik, vagy a rendezvényen a résztvevők fegyveresen, illetőleg felfegyverkezve jelennek meg, továbbá ha bejelentéshez kötött rendezvényt bejelentés nélkül, a 7.§.a) és b) pontjából foglaltaktól eltérően vagy tiltó határozat ellenére tartanak, a rendőrség a rendezvényt felosztatja.

(2) A rendezvény felosztatását figyelmeztetésnek kell megelőznie.

(3) Ha a rendezvényt felosztatják, a rendezvény résztvevője a felosztatástól számított tizenöt napon belül pert indíthat a felosztatás jogellenességének megállapítására.

IV. Fejezet

Záró rendelkezések

15.§. E törvény alkalmazásában

a.) közterület: a mindenki számára korlátozás nélkül igénybevehető terület, út, utca, tér;

b.) fegyveresen jelenik meg a rendezvényen az, aki lőfegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál, felfegyverkezve pedig az, aki erőszak vagy fenyegetés alkalmazása érdekében az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tart magánál.

17.§.

18.§.(1)

(2)

19.§. (1) Ez a törvény kihirdetése napján lép hatályba.

(2) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti:

- a szabálysértésekről szóló 1968.évi I. törvény módosításáról szóló 1983. évi 10. törvényerejű rendelet 38.§-a, valamint

- a gyűlések bejelentéséről szóló 5159/1945. (III. 24.) BM rendelet.

**3002/1989.számú
legfőbb ügyész helyettesi körlevél
a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. tv.
végrehajtásával kapcsolatos ügyészi feladatokról**

Az ügyészség – az Ütv. 1.§. (3) bekezdése alapján – közreműködik annak biztosításában, hogy az állami, a társadalmi és a szövetkezeti szervek, valamint az állampolgárok a törvényeket megtartsák és megtartassák. Ebből következik, hogy az ügyészség a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. tv. (Törvény) alkalmazása felett is általános törvényességi felügyeletet gyakorol.

Az általános törvényességi felügyelet ellátása során törekedni kell mind a hatóságok, mind az érintett állampolgárok szemléletének megfelelő alakítására, így elsősorban annak tudatosítására, hogy a gyülekezési jog gyakorlása és a szabad vélemény-nyilvánítás alapvető emberi jog, hozzá tartozik a szocialista demokrácia érvényesüléséhez. Az államigazgatási szerveknek a feladataik ellátásával a gyülekezési jog gyakorlásának törvényességét és a közrend védelmét kell szolgálniuk. A gyülekezési jogukkal élni kívánó személyeknek pedig nemcsak e jog szabad gyakorlását kell szem előtt tartani, hanem a kötelezettségeiket is, nevezetesen azt, hogy tiszteletben kell tartaniuk a büntető- és egyéb jogszabályokat, illetve mások jogait. A hatóságoknak ezért határozottan fel kell lépniük mindazokban az esetekben, amikor a gyülekezési joggal való visszaélést, azaz bűncselekmény elkövetését, arra való felhívást vagy mások jogainak, ill. szabadságának vagy a gyülekezési jog gyakorlásának módjára vonatkozó törvényi rendelkezések megsértését tapasztalják

Mindezek konkrét megvalósítása – s a törvényesség biztosítása érdekében – az alábbiakra hívom fel a figyelmet:

a.) A Törvény 6.§-a a bejelentéshez kötött rendezvénnyel kapcsolatos államigazgatási feladatokat a rendezvény helye szerint illetékes rendőrkapitányság, a Fővárosban pedig a Budapesti Rendőrfőkapitányság hatáskörébe utalja. Ennek megfelelően az általános törvényességi felügyeleti feladatokat a megyékben a rendőrkapitányságok székhelye szerint illetékes helyi ügyészségek, a Fővárosban pedig a Fővárosi Főügyészség látja el.

2. Az ügyész a Törvénnyel kapcsolatos általános felügyeleti tevékenység körében az Ütv-ben meghatározott jogaival élhet és törvénysértés megállapítása esetén a számára az Ütv-ben biztosított eszközöket (ügyészi intézkedéseket) alkalmazhatja. Így: általános felügyeleti vizsgálatot tarthat az eljáró államigazgatási (igazgatásrendészeti) szerveknél, vizsgálatot kezdeményezhet, felvilágosítást kérhet stb.

Az ügyész elbírálja azokat az államigazgatási hatósági tevékenységgel kapcsolatos törvényességi kérelmeket, törvénysértésre vagy mulasztásra utaló jelzéseket is, amelyeket állampolgárok vagy szervezetek juttatnak el hozzá. A törvénysértés orvoslására megteszi a megfelelő intézkedést (óvás, felszólalás, jelzés, figyelmeztetés, felelősségre vonás kezdeményezés).

Törvényességi kérelem vagy bejelentés vizsgálatánál a következőket is figyelembe kell venni: A rendezvény megtartását megtiltó határozat ellen a gyülekezési jogról szóló törvény a fellebbezést kizárja. A határozat közlésétől számított három napon belül a szervező az államigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát kérheti. Ezért, ha a rendezvény szervezője a törvényes határidőn belül a tiltó határozat ellen nem a bírósághoz, hanem az ügyészséghez fordul törvényességi kérelemmel, azt azonnal a bírósághoz kell továbbítani. Amennyiben a rendezvényt megtiltó határozat közlésétől számított 3 napon belül nem fordult kérelemmel a bírósághoz, a módosított 3/1973. Legf. Ü. Utasítás (Ut.) 19. § (3) bekezdésére is figyelemmel a törvényességi kérelemnek érdemi vizsgálata és a törvénysértő határozat ellen az óvás benyújtása általában mellőzhető.

Miután a rendezvény feloszlata jogellenességének megállapítása a Törvény 14.§ (3) bekezdése szerint a bíróság hatáskörébe tartozik, az erre irányuló törvényességi kérelmek

érdemi elbírálását mellőzni kell, s az Út. 19.§ (2) bekezdésének utolsó mondata szerint kell eljárni.

3 A Törvény 8. § (3) bekezdése utal arra, hogy a rendőrségi eljárásra az államigazgatási eljárás általános szabályai (Áe.) az irányadók. A törvényességi felügyelet gyakorlásával elő kell segíteni, hogy az igazgatásrendészeti munkában az Áe. Rendelkezései megfelelően érvényesüljenek.

Ezek közül különösen a következő rendelkezések alkalmazására indokolt figyelemmel lenni: a bejelentés megtételére vonatkozó szabályok (Áe. 13. és 16.§); a hiánypótlásra való felhívás szabályai (Áe. 27.§); a határozat tartalmi követelményei, ezen belül az indokolási kötelezettség és a jogorvoslatról való tájékoztatás (Áe. 43.§); a határozat közlésére vonatkozó szabályok (Áe. 45.§). Az utóbbival kapcsolatban figyelembe kell venni azt is, hogy a Törvény 8. §-a szerint a rendezvény megtartását megtiltó határozatot a rendőrség a bejelentésnek a hatóságához való beérkezésétől számított 48 órán belül köteles meghozni és azt 24 órán belül írásban kell közölni a szervezővel.

A határidők számításánál pedig – mivel a Törvény eltérő rendelkezést nem tartalmaz – az Áe. 39. §-át kell alkalmazni.

4. A Törvény 18.§-a a Sztv 103.§-a helyébe lépő új szabálysértési tényállást is meghatároz. A „gyülekezési joggal visszaélés” szabálysértésének elkövetője lehet egyrészt a rendezvény szervezője, aki a bejelentési kötelezettséghez kötött összejövettel, felvonulást vagy tüntetést bejelentés vagy a tervezett új időpontról való előzetes tájékoztatás nélkül, vagy a rendőrség tiltó határozata ellenére szervez; másrészt a rendezvénynek az a résztvevője, aki a Törvény tiltó rendelkezése ellenére a rendezvényen lőfegyvert vagy robbanóanyagot, illetőleg erőszak vagy fenyegetés alkalmazása érdekében az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tartva magánál jelenik meg. (Ez lehet természetesen a szervező is.) Az elkövető mindkét esetben 20 000 Ft pénzbírsággal sújtható, s az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

Az ügyész általános törvényességi felügyeleti jogkörében az új szabálysértési tényállással kapcsolatban

- a szabálysértési hatóságnál – az Útv-nek a szabálysértési ügyekre vonatkozó speciális szabályait is figyelembe véve – ellenőrzi a szabálysértés elbírálásának törvényességét;
- szabálysértési eljárást kezdeményez azok ellen, akik a gyülekezési jogról szóló törvény megsértésével a gyülekezési joggal való visszaélés tényállását megvalósították.

A szabálysértés miatt indított eljárásban – különösen a kezdeti időszakban – indokolt, hogy az ügyész esetenként éljen a szabálysértési tárgyaláson való részvételének jogával, különösen akkor, ha az eljárást ő kezdeményezte.

Ha az általános felügyeleti ügyésznek a törvényességi felügyeleti tevékenysége körében a gyülekezési jog megsértésével vagy gyakorlásával kapcsolatban bűncselekményre utaló adat jut a tudomására, azt az Út. 60.§-ának megfelelően jelezze a büntető szakágnak.

A gyülekezési jogról szóló törvény érvényesülésével kapcsolatban közvetlenül vagy közvetve szerzett ügyészi tapasztalatokról, a törvény esetleges érvényesülését akadályozó esetleges problémákról, vagy téves jogértelmezésről, továbbá az e feladatokkal összefüggő ügyészi munkateher alakulásáról a főügyészségek tájékoztassák a Legfőbb Ügyészséget.

Budapest, 1989. február hó

dr. Szabó István sk.

15/1990. (V.14.) BM rendelet
a rendezvények rendjének biztosításával kapcsolatos rendőri feladatokról

A rendőrségről szóló 15.§-ában kapott felhatalmazás alapján az alábbiakat rendelem:

1.§ A rendelet hatálya a gyülekezési jogról szóló (a továbbiakban: törvény) szerinti rendezvényekre terjed ki.

2.§ (1) A közterületen tartandó rendezvény (a továbbiakban: bejelentéshez kötött rendezvény) megtartására vonatkozó bejelentés elbírálására a rendezvény helye szerint illetékes rendőrkapitányság, a fővárosban a Budapesti Rendőr-főkapitányság vezetője (a továbbiakban: vezető) jogosult.

(2) Az illetékes vezetők jogkörüket akkor is önállóan gyakorolják, ha a rendezvény helyszíne több rendőrkapitányság működési területét érinti.

(3) A döntés előkészítését és az ezzel összefüggő ügyintézői feladatokat a rendőrkapitányságokon a közrendvédelmi szerv (osztály, alosztály, csoport), a fővárosban a Budapesti Rendőr-főkapitányság Közrendvédelmi Osztálya (a továbbiakban: közrendvédelmi szerv) végzi.

(4) A személyesen benyújtott bejelentés átvétele, a szóbeli bejelentés jegyzőkönyvbe foglalása, hivatali munkaidő alatt a közrendvédelmi szerv, egyébként a rendőrkapitányság ügyeleti szolgálata, a fővárosban a Budapesti Rendőr-főkapitányság Központi Ügyeleti Osztálya feladata.

(5) A távirati úton, illetve levélben, telefaxon, telexen érkezett bejelentést írásbeli bejelentésnek kell tekinteni.

(6) A személyesen és írásban benyújtott bejelentésről az átvevő rendőri szerv két példányban igazolást állít ki. Ebből egy példányt a bejelentést benyújtónak átad, egy példányt pedig a bejelentéshez csatol. A szóban tett bejelentést az arról készült jegyzőkönyv igazolja, melynek egy példányát a bejelentőnek kell átadni, aki az átvételt a rendőrségi példányon aláírásával igazolja. A bejelentés idejét a felvett jegyzőkönyv, illetve a kiállított igazolás a nap és az óra pontos megjelölésével tartalmazza.

3. § (1) A rendőrség csak a törvény 7. §-ában előírt adatokat igényelheti. Ha a bejelentés azokat nem vagy hiányosan tartalmazza, akkor a közrendvédelmi szerv – a személyesen benyújtott vagy szóban tett bejelentés esetén az átvevő, illetve a bejelentést felvevő rendőri szerv – hívja fel a szervező figyelmét, határidő megjelölésével, a hiány pótlására. Postán érkezett bejelentés esetén – a rendezvény tervezett időpontjától függően – a hiánypótlásra való felhívás írásban, postai úton vagy közvetlen megkereséssel történik. A felhívás másodpéldányát, illetve a megkeresésről szóló feljegyzést az ügyirathoz kell csatolni.

(2) A személyesen benyújtott bejelentés hiánypótlását a szervező helyben, azonnal elvégezheti. Ha a hiány helyben nem pótolható – szóbeli és írásos bejelentésnél egyaránt – a hiánypótlásra történt felhívást és a megjelölt határidőt jegyzőkönyvbe kell foglalni.

(3) Hiánypótlásra legkorábbi határidőként a rendezvény megtartásának tervezett időpontját megelőző harmadik nap jelölhető meg.

(4) Ha a szervező az (1) bekezdés szerinti hiánypótlást a megjelölt határidőn belül elvégzi, a bejelentést időben és szabályszerűnek kell tekinteni. Ha a hiányt határidőre nem pótolja, a vezető a rendelkezésre álló adatok alapján dönt.

4.§ (1) A rendőri szervhez beérkezett bejelentést azonnal át kell adni az illetékes közrendvédelmi szerv vezetőjének, akadályoztatása esetén helyettesének vagy megbízottjának.

(2) A közrendvédelmi szerv vezetője, a bejelentés beérkezését a vezetőnek haladéktalanul, szóban jelenti.

(3) A közrendvédelmi szerv vezetője a bejelentés tartalmi vizsgálatát követően:

a.) megállapítja, hogy a bejelentés tartalmazza-e a törvény 7.§-ában felsorolt adatokat, illetve azok pótlására történt-e felhívás. Ha szükséges, a hiány pótlására intézkedik,

b.) a bejelentésről írásban, távbeszélőn, telefaxon vagy távgépírón tájékoztatja azoknak a szolgálati ágaknak a vezetőit, akiknek a szakvéleménye szükséges annak eldöntéséhez, hogy a tervezett rendezvény megtartása nem ütközik-e a törvény valamelyik rendelkezésébe, illetőleg nem szükséges-e a törvény 8.§-a (1) bekezdésének alkalmazása.

(4) A megkeresett szervek vezetői a rendezvény megtartásával kapcsolatos szakvéleményeket a lehető legrövidebb időn, de legkésőbb 24 órán belül, írásban közlik a közbiztonsági szerv vezetőjével.

(5) A közrendvédelmi szerv – figyelemmel a törvény 8.§-ára – tájékozódik, hogy a bejelentett rendezvény tervezett ideje és helye nem veszélyezteti-e súlyosan népképviselői szerv, vagy bíróság zavartalan működését, illetőleg nem jár-e a közlekedés rendjének aránytalan sérelmével. Az esetleges megtiltást megalapozó körülményre hívja fel a szervező figyelmét és tájékoztassa, hogy ez a hely vagy időpont megváltoztatásával elhárítható.

(6) Ha a szervezők által tervezett rendezői létszámot a közrendvédelmi szerv kevésnek tartja, - tájékoztató jelleggel – erre felhívja a szervező figyelmét, és azt az egyeztetésről készült jegyzőkönyvbe foglalja.

5.§ (1) A közrendvédelmi szerv vezetője a bejelentést a szakvéleményekkel, a 4.§ (5) bekezdésében meghatározott adatokkal, a szervezőkkel folytatott egyeztetésről készült jegyzőkönyvekkel és egyéb iratokkal döntés végett haladéktalanul a vezető elé terjeszti. A vezető a bejelentés beérkezését követően 48 órán belül dönt a rendezvény esetleges megtiltása kérdésében, illetve állást foglal, hogy a rendezvény megtartása a törvény rendelkezéseinek megfelel-e.

(2) A bejelentéshez kötött rendezvény megtiltásáról a vezető államigazgatási határozatban dönt. A határozat indoklási részének minden esetben tartalmaznia kell a rendezvény megtiltásának konkrét okát.

(3) A határozatot a hatósághoz történt beérkezéstől számított 72 órán belül saját kézbesítő útján, az erre vonatkozó jogszabály szerint kell kézbesíteni. Az irat kézbesíthető – a bejelentésben megjelölt – a szervezők képviselőjére jogosult személynek, távollétében a rendező szerv vagy a rendezők bármelyikének.

6.§ (1) Ha a bejelentésből megállapítható, hogy a tervezett rendezvény bejelentése, megtartása a törvény rendelkezéseibe ütközik, de előzetesen nem tiltható meg, a rendőrség a szervezőt erre írásban figyelmezteti.

(2) Ha a bejelentésből, vagy más módon egyértelműen megállapítható, hogy a tervezett rendezvény a törvény 2.§ (3) bekezdésében foglaltakba fog ütközni, vagy a rendezvényen a résztvevők fegyveresen, illetőleg felfegyverkezve fognak megjelenni, vagy a rendezvényt a bejelentésnek a törvény 7.§ a) és b) pontjai követelményeinek megfelelő tartalmától eltérően fogják megtartani, a figyelmeztetésnek tartalmaznia kell a jogkövetkezményekre – az esetleges feloszlásra – vonatkozó felhívást is.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott jogkövetkezményekre való figyelmeztetést a vezető nemcsak a szervezővel közli, hanem a helyileg szokásos módon (pl. a tömegtájékoztatási eszközöket is igénybe véve) nyilvánosságra is hozza. Így jár el akkor is, ha a rendezvényre várhatóan nagy létszámú résztvevő készül, de annak megtartását – a bejelentésben megjelölt helyszínen vagy időben – megtiltotta.

7.§ (1) A rendezvény megtiltásáról szóló határozat egy példányát a közrendvédelmi szerv eljuttatja, illetve átadja a közrend és közbiztonság fenntartásában közreműködő rendőri ágak vezetőinek is. A fővárosban a közrendvédelmi szerv vezetője a rendezvény megtiltásáról szóban a rendezvényt érintett kerületi rendőrkapitányságok vezetőjét is értesíti. A vezetőket azokról a bejelentésekről is tájékoztatja, amelyek nem felelnek meg a rendezvény előzetes bejelentésére, szervezésére vonatkozó törvényi feltételeknek.

(2) A rendőrkapitányság vezetői a rendezvény tudomásul vételét vagy megtiltását, illetve a törvény rendelkezéseibe ütköző rendezvény bejelentését a rendőr-főkapitányság vezetőjének jelentik.

(3) Ha bármely rendőri szerv tudomására jut, hogy bejelentéshez kötött rendezvényt bejelentés nélkül, a rendezvényt megtiltó határozat ellenére, vagy a bejelentéstől eltérő módon

szerveznek, a rendezvény (tervezett) helye szerint illetékes közrendvédelmi szerv vezetőjét azonnal értesíti. A közrendvédelmi szerv vezetője az információt azonnal jelenti a vezetőnek, egyidejűleg értesíti a 7.§ (1) bekezdésében meghatározott szervek vezetőit.

8.§ A rendezvény megtiltásáról szóló határozat bírósági felülvizsgálata során, valamint a felosztatás jogellenességének megállapítása iránt indított perben, ha a bíróság szükségesnek tartja a felek meghallgatását, a rendőrséget a vezető által kijelölt személy képviseli.

9.§ (1) A vezető hatáskörébe tartozik a rendőrség rendezvényen jelenlévő képviselőjének (a továbbiakban: rendbiztos) és a biztosítás parancsnokának kijelölése. A vezető döntése alapján a két feladatkört egy személy is elláthatja. A területileg illetékes rendőrhatóságot a törvény hatálya alá tartozó rendezvényen a rendbiztos képviseli.

(2) Rendbiztost kell kijelölni minden olyan rendezvényre, melyen a szervezők a rend fenntartásához a rendőrség közreműködését kérték. A rendbiztos – a magánlakásban megtartásra kerülő rendezvények kivételével – más esetekben is kijelölhető.

10.§ (1) A közrendvédelmi szerv a bejelentés tudomásul vételéről értesíti:

- a) a 7.§ (1) bekezdésében meghatározott szervek vezetőit.
- b) ha a tudomásul vett rendezvény közúton kerül megtartásra, a közút kezelőjét a rendezvény helyének és időpontjának megjelölésével.
- c) a fővárosban a rendezvény által érintett rendőrkapitányság vezetőjét.

(2) Az (1) bekezdés szerinti értesítések végrehajtásáról a közbiztonsági szerv feljegyzést készít.

11.§ A törvény 9.§-ának (3) bekezdésében foglalt esetben a közbiztonsági szerv a rendezvény új időpontjáról haladéktalanul értesíti a 7.§ (1) bekezdésében meghatározott szervek vezetőit, illetve ha a rendezvényt közúton tartják, a közút kezelőjét.

12.§ A rendbiztos köteles:

- a) a rendezvényt megelőzően felvenni a kapcsolatot a szervezőkkel és tájékozódni, hogy a rend fenntartása érdekében milyen intézkedéseket tettek, illetve terveznek;
- b) a szervezőkkel egyeztetni a rendezvény rendjének biztosításában kérésükre közreműködő rendőri (és együttműködő) erők feladatát, tevékenységét, illetve a rendezőkkel való együttműködés formáit;
- c) a rendezvény rendőri biztosítási tervének elkészítésében közreműködni;
- d) a rendezvényen jelen lenni és a szervezők kérésére a rend fenntartásában közreműködni, a rendezvényt megzavaró személyeket személyesen vagy a biztosításra kivezényelt, illetve helyszínre hívott rendőri és együttműködő erők bevonásával eltávolítani;
- e) figyelemmel kísérni a rendezvény törvényességét, továbbá bejelentéshez kötött rendezvény esetén azt is, hogy a megtartásra a bejelentésben foglaltaknak megfelelően kerül-e sor;
- f) a rendezvény résztvevőinek törvényességet veszélyeztető magatartása esetén a szervező figyelmét felhívni törvényi kötelezettségére, illetve a szervező javaslatára, kérésére vagy a biztosítás parancsnokának utasítására rendőri intézkedésekkel közreműködni a rend helyreállításában;
- g) együttműködni a rendezvény biztosítására helyszínre vezényelt rendőri és együttműködő erők parancsnokával;
- h) soron kívül jelentést tenni a biztosítás parancsnokának, a szerv vezetőjének, illetve a rendőrkapitányság (Budapesten a rendőr-főkapitányság) ügyeletének minden olyan eseményről, amely a rendezvény felosztatásához, a közlekedés rendjének biztosításához rendőri erők helyszínre irányítását teszi szükségessé;
- i) a rendezvényt követően észrevételeiről, intézkedéseiről írásos jelentést készíteni.

13.§ (1) Bejelentéshez kötött rendezvény biztosítására, a közlekedés rendjének fenntartására, esetleges felosztatására a biztosítás parancsnoka tervet készít, melyet a vezető hagy jóvá. A terv tartalmazza azt is, hogy a szervezők kérésére a rendezvény rendjének fenntartásában milyen erők, milyen formában működjenek közre.

(2) Tervet kell készíteni a nagyobb tömegek részvételével középületekben tartott – bejelentési kötelezettség alá nem tartozó – rendezvényeken a szervezők kérésére a rend fenntartásában részt vevő rendőri erők feladataira, tevékenységére is.

14.§ A rendezvény a törvény 12.§ (2) bekezdésében meghatározott tilalomba ütközik, ha a rendezvényen akár egy személy is fegyveresen vagy felfegyverkezve jelenik meg.

15.§ (1) Ha a rendbiztos a rendezvényen megállapítja, hogy a gyülekezési jog gyakorlása törvénysértő és a rendőrséget felosztatási kötelezettség terheli, azt jelenti a vezetőnek. A rendezvény felosztatására, illetve a rendőri karhatalmi feladatok megkezdésére a vezető ad parancsot.

(2) A törvénybe ütköző rendezvény a felosztatás szempontjából egy megítélés alá esik a bejelentés nélkül tartott rendezvénnyel.

(3) A rendőrség a rendezvény felosztatásakor jól hallható módon – hangosbeszélőn – figyelmezteti a résztvevőket, hogy ha nem hagynak fel törvénysértő magatartásukkal, illetőleg a helyszínről önként nem távoznak el, akkor a rendőrség – akár kényszerítő eszköz igénybevételével is – szétszlatja a rendezvényt. A rendőrség azt is közli, hogy a rendezvény helyszínét milyen irányban hagyják el. Ha a figyelmeztetés nem vezet eredményre, azt kétszer meg kell ismételni.

(4) A tömeg oszlatására – a rendőri kényszerítő eszközök alkalmazására – akkor kerülhet sor, ha a felszólítás és a további két alkalommal megismételt figyelmeztetés ellenére a tömeg nem oszlik szét.

(5) A rendezvény felosztatása során, ha a tömeg magatartására figyelemmel erre lehetőség van, a rendőrség első intézkedésként igazoltatásokat foganatosít és azokról igazoltató lapokat állít ki. A tömegoszlatás tényleges megkezdésére akkor kerülhet sor, ha a tömeg a felszólításnak, illetve az igazoltatások ellenére nem oszlik szét. A tömegoszlatást a karhatalmi feladatokra vonatkozó előírások szerint kell végrehajtani.

16.§ A rendőrség képviselője a törvény 12.§-ának (3) bekezdése alapján a bejelentéshez nem kötött rendezvényen is jelen lehet, a szervező kérésére a rendezvény rendjének biztosításában közreműködik és intézkedik a rendezvényt megzavaró személy eltávolításáról. Az ilyen rendezvény felosztatására is intézkedhet.

17.§ Ez a rendelet a kihirdetése napján lép hatályba.

**1991. évi V. törvény
a közkegyelem gyakorlásáról**

Az Országgyűlés közkegyelmet gyakorol a következők szerint:

1.§ Nem indítható, illetve nem folytatható büntetőeljárás az 1990. október 25-étől 28-áig terjedő időben az ország életét megbénító útelzárásokkal összefüggésben elkövetett

- a.) kényszerítés (Btk.174.§),
- b.) személyi szabadság megsértése (Btk. 175.§),
- c.) közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény [Btk. 184.§ (1) bekezdése],
- d.) közérdekű üzem működésének megzavarása (Btk. 260.§),
- e.) törvény vagy hatósági rendelkezés elleni izgatás (Btk. 268.§) és
- f.) előljárói intézkedés elmulasztása (Btk. 361.§) miatt.

2.§ Nem indítható, illetve nem folytatható büntetőeljárás az 1990. október 25-étől 28-áig terjedő időben elkövetett – öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegetett – azon bűncselekmények miatt sem, amelyeket az útelzárásokkal akadályozott személyek az útelzárásokkal összefüggésben elkövettek.

3.§ Mentesül a büntetés végrehajtása, valamint a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól az e törvény hatálybalépése előtt az a jogerősen elítélt, akivel szemben kizárólag az 1-2.§-okban foglalt és közkegyelem alá eső bűncselekmény miatt szabtak ki büntetést.

4.§ A közkegyelem kiterjed az 1.§-ban meghatározott eseményekkel összefüggésben elkövetett szabálysértésekre is.

5.§ A közkegyelem kiterjed az e törvényben foglalt bűncselekmények elkövetéséhez eszközül használt dolgok elkobzására is [Btk. 77.§ (1) bekezdésének a) pontja]

6.§ A kegyelem hatályát veszti azzal szemben, akit e törvény hatálybalépését követő öt éven belül elkövetett szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélnék.

7.§ Az 1-2.§-ok alapján megszüntetett büntetőeljárást folytatni kell, ha azt a terhelt az eljárást megszüntető határozat közlésétől számított nyolc napon belül kéri.

8.§ Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
50-15/10/1990.

T Á V M O N D A T

Valamennyi rendőr tiszthelyettesképző iskola és
zászlósképző iskola parancsnokának

Székhelyeiken

A benzináremelést követően kialakult országos válságra tekintettel elrendelem a tanintézetek hallgatói és oktatói állomány részére a szolgálati helyen való tartózkodást.
Eltávozás a további intézkedésig október 26-tól 29-ig nem engedélyezhető.
Parancsnok úr szervezze meg az állomány váltását, pihentetését, ellátását, ételmezését.
Intézkedésem visszavonásig érvényes.

Budapest, 1990. október 26.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
50-15/11-1990.

SÜRGŐS!
GÉPTÁVIRÓN KÉRJÜK
AZONNAL LEADNI!!!
FŐKAPITÁNYNAK AZONNAL
BEMUTATANDÓ!!!

Valamennyi rendőr-főkapitányság vezetőjének,
és a Rendőri Ezred parancsnokának
Székhelyeiken

A benzináremelést követően kialakult országos válságra tekintettel a rendőrség személyi állományának szolgálati helyen való tartózkodását rendelem el további intézkedésig. Eltávozás csak rendkívüli esetben, betegség, nyomós családi ok esetén engedélyezhető. A szabadságon lévőket nem kell visszarendelni.

Főkapitány urak a demonstrációban résztvevőkkel közvetlenül, vagy rendbiztos útján vegyék fel a kapcsolatot. Igyekezzenek rábírní őket az úttorlaszok, akadályok megszüntetésére.

Szorosan működjenek együtt a helyi önkormányzatokkal és a lehetséges módon segítsék elő a lakosság élelmiszerral való ellátását.

A személyi állományt készítsék fel arra, hogy ez a válságos helyzet hosszabb ideig tarthat. Erre figyelemmel körültekintően gazdálkodjanak az élő erővel, szervezzék meg az állomány váltását, pihentetését, ellátását, ételmezését. A demonstráció helyén ne legyen túlbiztosítás, csak a szükséges rendőri erőket vezényeljék.

Készítsék fel az állományt a demonstráció esetleges rendőri intézkedéssel történő megszüntetésére. Ha a demonstráció sérti a gyülekezési jogról szóló törvényben meghatározottakat, úgy intézkedjenek a szervezők ellen az eljárás megindításáról.

Vegyék fel a kapcsolatot a megyében állomásozó honvédségi alakulatok parancsnokaival, tájékoztassák őket a kialakult helyzetről. Szükség szerint igényeljék és vegyék igénybe a honvédség terepjáró és teherjárműveit. Ha a rendőrségi gépjárművek benzinellátása másképp nem megoldható, úgy a Magyar Honvédség parancsnokának, Lőrincz Kálmán altábornagynak az engedélyével a honvédség alakulatainál vételezzenek a rendőrségi gépkocsik benzint.

Tájékoztatom főkapitány urakat, hogy a helyzet országos figyelemmel kísérésére, a rendőri intézkedések koordinálására, vezetésemmel operatív bizottságot hoztam létre, mely a főváros kiemelt szerepére figyelemmel a Budapesti Rendőr-főkapitányságon tartózkodik. Az operatív bizottság telefonszámai:

BM vezetői: 12-091   rendőri: 21-010   telefax: 22-933

K: 111-41   21-013

fk. vezetői: 130   1176-690

További utasításomig a rendőrfőkapitányok és helyetteseik, valamint a rendőrkapitányok szolgálati helyeiken tartózkodjanak. Főkapitány urak intézkedjenek a szűkített karhatalmi operatív törzs felállítására és működtetésére.

Az állományt visszatérően igazítsák el, hogy a rendőri intézkedések során határozottan, de a feszült helyzetet figyelembe véve törvényesen, udvariasan, kulturáltan járjanak el. Nyomatékosan hívják fel az állomány figyelmét a kényszerítő eszközök és a fegyverhasználat szabályainak betartására.

A demonstrációk megszüntetése érdekében rendőri csapattevékenységre, valamint kényszerítő eszközök alkalmazására csak utasításomra, illetve engedélyemre kerülhet sor.

Budapest, 1990. október 26.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
50-15/11-1/1990.

SÜRGŐS!
Géptávirón kérjük
azonnal leadni !!!
Főkapitánynak azonnal
bemutatandó !!!

Valamennyi Rendőr-főkapitányság vezetőjének
és a Rendőri ezred parancsnokának

Székhelyeiken

Az Országos Rendőr-főkapitányság felhatalmazása alapján tájékoztatom Vezető (parancsnok) Urakat, hogy a mai napon 50-15/11-1990. sz alatt géptávirón kiadott országos rendőr-főkapitányi intézkedésben közölt operatív bizottsági telefonszámok az alábbiak szerint módosulnak.

BM vezetői:	14-151	rendőri:	14-152; 14-069	Telefax:	14-470
"K"	134-79	városi:	132-2124		

Budapest, 1990. október 26.

Közrendvédelmi és közlekedési
főosztályvezető-helyettes

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG

Szám: 50-15/11/2/1990.

„Sürgős!”
Géptávirón azonnal továbbítandó!
Főkapitányoknak azonnal leadandó.!

Valamennyi rendőr-főkapitányság vezetőjének
és Rendőri Ezred Parancsnokának székhelyeiken.

Az országos rendőrfőkapitány felhatalmazása alapján tájékoztatom vezető (parancsnok) urakat, az országos rendőrfőkapitány a mai napon 50-15/11/1990. szám alatt kiadott országos rendőrfőkapitányi intézkedésben elrendelt értelmezéséről és módosításáról.

A személyi állomány szolgálati helyen való tartózkodását az alábbiak szerint kell végrehajtani:

- A közrendvédelmi és közlekedési állományt a szolgálati helyen olyan módon kell visszatartani, hogy szolgálatuk lejártát követően a rendőri szerv épületében készséget lássanak el a további intézkedésig. A távollévők berendelésére intézkedni nem szükséges, csak a lelépés nem engedélyezett egyelőre. Természetesen főkapitány urak rendkívüli esetekben saját hatáskörükben döntsenek az eltávozás engedélyezéséről.

A bűnügyi állomány lakására távozhat és ott készenléti szolgálatot kell hogy ellásson.

- Az igazgatásrendészeti állomány, valamint az anyagi –pénzügyi szolgálathoz tartozó beosztottak munkaidejük lejártakor lakásukra távozhatnak. Főkapitány urak saját hatáskörükben döntsenek ezen állomány készenléti szolgálatáról.

A főkapitányok, főkapitány-helyettesek és a rendőrkapitányok továbbra is szolgálati helyeiken (az épületben) tartózkodjanak. A szűkített karhatalmi operatív törzsek működését is fenn kell tartani.

A válsághelyzet kedvező alakulása esetén főkapitány urak az operatív törzs előzetes egyetértésével saját hatáskörükben döntsenek a készségi, illetve készenléti állapotok részleges vagy teljes megszüntetéséről.

Az operatív törzsek az intézkedések kiegészítésében megadott telefonszámokon folyamatosan elérhetőek.

Ismételten felhívjuk a figyelmet a közrendvédelmi és közlekedési állomány felkészítésére, váltásának, pihentetésének biztosítására.

Tájékoztatom főkapitány urakat arról is, hogy az Országos Rendőr-főkapitányság a rendőrtiszthelyettes- és zászlósképző iskola hallgatói és oktatói állományának készségi szolgálatot rendelt el október 29-ig, illetve visszavonásig.

A zászlósképző iskolát a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Budapesti Tiszthelyettes-képző Iskolát, a Rendőri Ezred, a Miskolci Tiszthelyettes-képző Iskolát a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőr-főkapitányság, a Szegedi Tiszthelyettes-képző Iskolát a Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság alárendeltségébe utalta.

A demonstrációk megszüntetése érdekében a rendőri erők csapattvékenységére, valamint kényszerítő-eszközök alkalmazására a Rendőri Ezred KOMONDOR szolgálata bevetésére csak az országos rendőrfőkapitány utasítására, illetve annak engedélyével kerülhet sor.

Budapest, 1990. október 26.

Közrendvédelmi és Közlekedési
főosztályvezető-helyettes

ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY

Szám: 50/15-12/1990.

Sürgős!
Azonnal bemutatandó!
Kérem géptávíró leadni!

Valamennyi Rendőrfőkapitányság Vezetőjének!

Székhelyeiken

Az országban kialakult helyzetre figyelemmel a 33/1990. számú Főkapitányi intézkedést, - melynek tárgya: A Magyar Köztársaság közbiztonságát sértő külföldiekkel szembeni intézkedések végrehajtása – további intézkedésig felfüggesztem.

A külföldiekkel kapcsolatos akció folytatására géptávíró fogok utasítást adni.

A közlekedési problémák miatt Nováki Balázs határőr vezérőrnaggyal egyetértésben a nyugati határon előállított külföldiek szállítását további intézkedésig felfüggesztem.

Az előállított külföldieket a határőrség kijelölt objektumaiban, illetve a 33/1990. sz. intézkedésben meghatározott helyeken kell elhelyezni, és a biztonságról ugyancsak az intézkedésben foglaltaknak megfelelően gondoskodni.

Az érintett szervek készüljenek fel arra, hogy a szállítási feladatokat az ország közlekedési helyzetének helyreálltával végre tudják hajtani. Az ehhez szükséges technikai eszközöket és állományt tartsák készenlétben.

Budapest, 1990. október 26.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
50-15/13/1990.

Sürgős!
TG-n továbbítani,
Főkapitányoknak azonnal bemutatandó!

Valamennyi Rendőr-Főkapitányság Vezetőjének

Székhelyeiken

Tárgy: az országos rendőrfőkapitány intézkedése az üzemanyag árusító helyek, töltőállomások és lerakatok rendőri biztosítására, védelmére.

A benzináremelést követően kialakult országos válsággal összefüggően több közintézményhez, rendőri és más szervhez érkezett erőszakos cselekményekre, robbantásra és gyújtogatásra utaló fenyegetés. Nem zárható ki, hogy bűnöző elemek a kialakult helyzetet kihasználva terrorcselekmény végrehajtását is megkísérlik. A fenyegetés főként a tűzveszélyes anyagokat – elsősorban benzint – tároló, árusító objektumok, üzemanyag árusító helyek, töltőállomások és üzemanyag lerakatok ellen irányul.

A támadással leginkább fenyegetett objektumok biztonságának erősítése, az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetésének megelőzése, megakadályozása érdekében kiadom az alábbi

I n t é z k e d é s t :

1./ A rendőrkapitányok illetékességi területükön vegyék fel a kapcsolatot az üzemanyagot forgalmazó vállalatok, kirendeltségek vezetőivel.

Mérjék fel a töltőállomások, lerakatok elhelyezkedését, a tárolt üzemanyag körülbelüli mennyiségét, az adott terület várható veszélyeztetettségét.

2./ Kezdeményezzék, hogy az üzemanyagot forgalmazó vállalatok a zárva tartó üzemanyag-töltő állomásokat is őrizzék – alkalmazottaik bevonásával – a rendészeti szerveik irányításával, esetleg a polgári fegyveres őrsegek közreműködésével. Alakítsanak ki folyamatos együttműködő kapcsolatot a vállalatok polgári fegyveres őrsegeivel, rendészeti szerveivel.

3./ Szervezzék meg illetékességi területükön az üzemanyag feldolgozó és árusító helyek, lerakatok közrendvédelmi és bűnügyi erővel történő rendőri ellenőrzését, szükség esetén védelmét.

4./ Biztosítsanak a nagyobb üzemanyag árusító helyeken állandó rendőri jelenlétet, szervezzék meg a kisebb elárusító helyek, lerakatok visszatérő rendőri ellenőrzését.

5./ Fel kell készülni az esetleges terror- vagy terrorjellegű cselekmények, katasztrófajellegű események következményeinek elhárítására is. Ennek érdekében tartsanak folyamatosan kapcsolatot a Nemzetbiztonsági Hivatal területi kirendeltségeivel, az állami és a vállalati tűzoltó egységek parancsnokaival /ügyeletével/.

6./ A szélsőséges tartalmú fenyegetésekről, az esetlegesen bekövetkezett rendkívüli eseményekről soron kívül tegyenek jelentést az ORFK Ügyeleti Főosztály vezetőjének.

Ez az intézkedés kiadása napján lép hatályba, rendelkezéseit további intézkedésig végre kell hajtani.

Budapest, 1990. október 26.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/12/1990.

Sürgős!
Vezetőknek azonnal bemutatandó!

Kapják: Megyei /Budapesti/ Rendőr-főkapitányságok vezetői
Rendőri Ezred Parancsnoka

Az Országos Rendőrfőkapitány
I N T É Z K E D É S E
Az Országos Rendőri Irányító, Operatív Válságkezelő
Bizottság felállításáról
Budapest, 1990. október hó 27-én

A benzin áremelést követően az országban kritikus, válságos helyzet alakult ki, amely hosszabb ideig is eltarthat. Ebben a helyzetben a jelentkező rendőri feladatok végrehajtása kiemelt jelentőséggel bír. A feladatok eredményes koordinálása és végrehajtása érdekében kiadom az alábbi

I N T É Z K E D É S T :

1./ A Rendőrség tevékenységének irányítására, a feladatok koordinálására az Országos Rendőr-főkapitányságon Irányító Operatív Válságkezelő Bizottságot /a továbbiakban : Bizottság/ állítok fel.

Vezetője: Dr. Nagy Sándor r. ezredes, az ORFK Közrendvédelmi és Közlekedési Főosztály helyettes vezetője.

Tagjai: A főosztály osztályvezetői és beosztott munkatársai, akik 24 órás váltással hajtják végre feladatukat /a bizottság név szerinti összetétele az 1. számú mellékletben/.

2./ A Bizottság az Országos Rendőr-főkapitányság központi épületében, Budapest, I. ker. Somlói út 51. szám alatt működik.

3./ A Bizottság feladata:

A/ A kialakult helyzetről folyamatos adatgyűjtés, azok elemzése, értékelése és következtetések levonása.

B/ Azokban a rendőri beavatkozást igénylő esetekben, melyekhez az intézkedésem szükséges, a döntés előkészítéséhez helyzetértékelés, számvetések, javaslatok elkészítése.

C/ A döntést követően az általam meghatározott okmányok /parancs, intézkedés/ kimunkálása Utasításaim eljuttatása az érintett területi és központi rendőri szervekhez.

D/ A feladat végrehajtásának folyamatos ellenőrzése. A beérkező információk alapján a megváltozott helyzetnek megfelelő új javaslatok kidolgozása.

E/ Javaslattétel a központi rendőri tartalékerő alkalmazására.

3./ A fenti feladatok sikeres végrehajtása érdekében a Bizottság vezetőjének intézkedési és utasítási joga kiterjed a Rendőr-főkapitányságok, a Rendőri Ezred – a Komondor Terrorelhárító szolgálat -, a rendőri Tanintézetek, a Repülőtéri Biztonsági Főigazgatóság, a Légirendészeti Parancsnokság, az Útellenőrző Parancsnokság személyi állományának feladat meghatározására.

A fenti szervek 8 óránként telefaxon – először 27-én 14.00 óráig – jelentsék a területükön kialakult helyzetet, szolgálatban lévő és a pihentetett, készülségi szolgálatot ellátó állomány létszámát. Rendkívüli esemény esetén azonnal tegyenek jelentést az ORFK Ügyeleti Főosztályára.

4./ A Gazdasági Főigazgató intézkedjen a Bizottság működési feltételeinek biztosítására.

5./ Ez az intézkedés a kézhezvétellel lép hatályba.

6./ Az intézkedés visszavonásig hatályos.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/14/1990

„Sürgős!”
Távgepíron továbbítandó!
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

AZ ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
I N T É Z K E D É S E
az országos rendőri irányító
válságkezelő bizottság felállításáról
Budapest, 1990. október hó 27-én

A benzin áremelést követően az országban kritikus, válságos helyzet alakult ki, amely hosszabb ideig is eltarthat. Ebben a helyzetben a jelentkező rendőri feladatok végrehajtása kiemelt jelentőséggel bír. A feladatok eredményes koordinálása és végrehajtása érdekében kiadom az alábbi

I n t é z k e d é s t :

1./ A rendőrség tevékenységének irányítására, a feladatok koordinálására az Országos Rendőr-főkapitányságon Irányító Operatív Válságkezelő Bizottságot (a továbbiakban: bizottság) állítok fel.

Vezetője: Dr. Nagy Sándor r. ezredes az ORFK Közrendvédelmi és Közlekedési Főosztály helyettes vezetője.

Tagjai: a főosztály osztályvezetői és beosztott munkatársai, akik 24 órás váltással hajtják végre feladatukat (a bizottság név szerinti összetétele az 1. számú mellékletben).

2./ A bizottság az Országos Rendőr-főkapitányság központi épületében, Budapest, I. ker. Somlói u. 51. szám alatt működik.

3./ A bizottság feladata:

a.) A kialakult helyzetről folyamatos adatgyűjtés, azok elemzése, értékelése és következtetések levonása.

b.) Azokban a rendőri beavatkozást igénylő esetekben, melyekhez az intézkedésem szükséges, a döntés előkészítéséhez helyzetértékelés, számvetések, javaslatok elkészítése.

c.) A döntést követően az általam meghatározott okmányok (parancs, intézkedés) kimunkálása. Utasításaim eljuttatása az érintett területi és központi rendőri szervekhez.

d.) A feladat végrehajtásának folyamatos ellenőrzése. A beérkező információk alapján a megváltozott helyzetnek megfelelő új javaslatok kidolgozása.

e.) Javaslattétel a központi rendőri tartalékerő alkalmazására.

3./ A fenti feladatok sikeres végrehajtása érdekében a bizottság vezetőjének intézkedési és utasítási joga kiterjed a rendőr-főkapitányságok, a Rendőri Ezred – a Komondor Terrorelhárító Szolgálat -, a rendőri tanintézetek, a Repülőtéri Biztonsági Főigazgatóság, a Légirendészeti Parancsnokság, Útellenőrző Parancsnokság személyi állományának feladat meghatározására.

A fenti szervek 8 óránként telefaxon – először 27-én 14.00 óráig – jelentsék a területükön kialakult helyzetet, szolgálatban lévő és a pihentetett, készülségi szolgálatot ellátó állomány létszámát.

Rendkívüli esemény esetén azonnal tegyenek jelentést az ORFK Ügyeleti Főosztályára.

4./ A gazdasági főigazgató intézkedjen a bizottság működési feltételeinek biztosítására.

5./ Ez az intézkedés a kézhezvétellel lép hatályba.

6./ Az intézkedés visszavonásig hatályos.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/15/1990.

„Sürgős!”
Távgépírón továbbítandó
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

AZ ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
I N T É Z K E D É S E
a rendőri feladatok ellátására kialakult válsághelyzetben
Budapest, 1990. október hó 27-én

Az országban kialakult válsághelyzetben a közrend, közbiztonság fenntartása fokozott felelősséget ró az egész rendőri állományra. A rendőrség működőképességének fenntartása, a keletkezett válsághelyzetben a rendőri feladatok eredményes végrehajtása érdekében kiadom az alábbi

I n t é z k e d é s t :

I.

- 1./ A rendőrfőkapitányok, a rendőrkapitányságok vezetői és minden rendőri parancsnok kötelessége és felelőssége a feszített szolgálatot ellátó állományról történő messzemenő gondoskodás. Az illetékes parancsnokok – a helyi lehetőségek felhasználásával – folyamatosan biztosítsák a szolgálatot ellátó és készségi szolgálatban lévő állomány ellátását, pihentetését. A közrend, közbiztonság fenntartásának konkrét feladatai végrehajtásához csak a szükséges mértékű erőt vezényeljék, kerüljék a túlbiztosítást.
- 2./ A rendőrfőkapitányok és helyetteseik, illetve a rendőrkapitányok és helyetteseik, a Karhatalmi Operatív Törzsek vezetői és helyettesei, továbbá tagjai egymást váltva teljesítsenek a rendőri épületekben szolgálatot, illetve lakásukon készenléti szolgálatot.
- 3./ A közrendvédelmi és közlekedési állományból a konkrét szolgálati feladatot el nem látó, pihentettek 50%-át, a szolgálati helyen készségi szolgálatosként kell pihentetni, a másik 50%-a pedig lakására távozhat, ahol újabb szolgálatba vezényléséig készenléti szolgálatot teljesít. Az állomány pihentetését a fenti módon úgy kell biztosítani, hogy a lakására távozott készenléti szolgálatok azonnal értesíthetők és szolgálati helyre bevonultathatók legyenek.
- 4./ A Rendőri Ezred teljes hivatásos állományának együtt tartását továbbra is fenntartom. Részükre a pihenést készségi szolgálatosként kell biztosítani.
- 5./ A rendőrfőkapitányok és rendőrkapitányok intézkedjenek a rendőri állomány a szolgálatot feszesen, politikailag semlegesén lássa el. Nem engedhető meg, hogy egyes vezetők vagy beosztottak szolidaritásukat, együttérzésüket nyilvánítsák vagy intézkedéseiket érzelmeiktől befolyásolva hajtsák végre.
- 6./ A rendőrség feladata a közrend és közbiztonság, valamint a közlekedés rendjének lehetséges mértékű fenntartása. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy a rendőri állomány szolgálatát fegyelmezetten, példamutatóan, törvényesen és kultúraltan lássa el. A szolgálat ellátásban semmilyen lazaság nem engedhető meg. Szigorúan tiltsák meg és ellenőrizték a szolgálatos állomány ital fogyasztását.
- 7./ Az ORFK Közrendvédelmi és Közlekedési Főosztály, valamint a rendőr-főkapitányságok közrendvédelmi és közlekedési osztályai ellenőrzési kötelezettségüket – a jelen helyzetben különösen – folyamatosan teljesítsék. Ez terjedjen ki a végrehajtásra vonatkozó különböző szintű intézkedések, rendelkezéseink megtartására is.

II.

- 8./ A rendőrfőkapitányok és rendőrkapitányok gondoskodjanak arról, hogy a rendőri szervek ügyeleti jelentési kötelezettségüknek maradéktalanul és gyorsan eleget téve továbbítsanak, jelentsenek minden vezetői döntéshez illetve annak előkészítéséhez szükséges információt. Nem engedhető meg ami az elmúlt két nap általános tapasztalata, hogy az operatív helyzettel

kapcsolatos ismeretek hiányosak, rendszerezetlenek, ellenőrizetlenek, elmarad illetve nem kielégítő színvonalú az események alakulásának figyelemmel kísérése, elemzése. Az Országos Rendőr-főkapitányság az irányító és koordináló feladatait, csak úgy tudja hatékonyan teljesíteni és az optimális végrehajtást biztosító döntéseket meghozni, ha minden lényeges információval folyamatosan rendelkezik.

9./ Nyomatékosan utasítom a rendőrfőkapitányokat, hogy valamennyi, a válsághelyzettel kapcsolatos eseményt, információt soron kívül jelentsék az ORFK Ügyeleti Főosztályának. Elfogadhatatlan, hogy a rendőri vezetés külső hírforrásokból, vagy a tömegtájékoztatási eszközök révén kapjon először információt az eseményekről.

10./ Utasítom a rendőr-főkapitányságok ügyeleteit, hogy a ma (október 27.) 20.00 órai helyzet felméréséről 22.00 óráig tegyenek jelentést az alábbi szempontok alapján az ORFK Ügyeleti Főosztályának a 14-025 telefax számon:

- a megye (főváros) területén városonként és főútvonalanként hol vannak úttorlaszok;
- az útlezárásban hozzávetőlegesen mennyi és milyen típusú gépkocsit használnak fel (személygépkocsi, teherautó, kamion, autóbusz, stb.);
- milyen összetételű a taxisok mellett a demonstrációban résztvevők köre;
- milyen atrocitások, rendkívüli események történtek a demonstrációval kapcsolatban;
- milyen a blokádban résztvevők, illetve a lakosság hangulata.

11./ A 10. pontban meghatározott szempontok szerinti jelentési kötelezettséget az ügyeletnek ezt követően naponta két alkalommal 08 óráig illetve 20 óráig teljesítsék.

III.

12./ A tömegtájékoztatási eszközök munkatársaival kialakított jó kapcsolatot meg kell őrizni. A hiteles tájékoztatás érdekében az Országos Rendőr-főkapitányság és a Budapesti Rendőr-főkapitányság az eseményekkel kapcsolatban csak kivételesen adjon közvetlen tájékoztatást. Az információkérőket irányítsák a BM Sajtó-, Közművelődési és Tájékoztatási Titkársághoz, ahol más szervektől kapott információk is rendelkezésre állnak.

A megyei rendőrfőkapitányok saját hatáskörükben szervezzék meg a sajtó tervszerű tájékoztatását.

13. Felhívom a rendőrfőkapitányok, kapitányok figyelmét, hogy a helyi önkormányzati szervek vezetőinek bevonásával is folytassanak tárgyalásokat a demonstrációban résztvevők képviselőivel. Tegyenek meg mindent az útlezárások időnkénti feloldása érdekében. Igyekezzenek meggyőzni a demonstrációban résztvevők vezetőit arról, hogy a Halottak Napjára tekintettel – a kegyeleti szempontokat figyelembe véve – a hétvégén indokolt a blokádban részleges feloldása. Kezdeményezzék a külföldi áruszállító gépkocsik továbbhaladása, biztosítási lehetőségeinek közös vizsgálatát és ennek érdekében együttműködve kíséreljék meg a cselekvést.

IV.

14./ Ezen intézkedés kézhezvétellel lép hatályba és rendelkezéseit további utasításig alkalmazni kell. A korábban kiadott 50-15/11/1990. számú intézkedésem és kiegészítései jelen intézkedésemnek ellentmondó, rendelkezései hatályukat veszítik.

Az 50-14/14/1990. számú intézkedésben az országos rendőri irányító, operatív, válságkezelő bizottság felállításáról meghatározott 8 óránkénti jelentési kötelezettség csak a szolgálatos és pihentetett állomány létszámviszonyára terjed ki.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/16/1990.

„Sürgős!”
Távgépíron továbbítani!
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

AZ ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
I N T É Z K E D É S E
Budapest, 1990. október 28-án.

A rendőrfőkapitányok szervezzék meg, hogy pontos és megbízható információval rendelkezzenek az útelzárások alakulásáról, az 1990. október 28-án 06 órára kialakult helyzetről.

Az 50-14/15/1990. szám alatt kiadott – a rendőri feladatok ellátására a kialakult válsághelyzetben tárgyú intézkedésem 10. pontjában meghatározott szempontok alapján. A jelentést legkésőbb 06.45 óráig kell felterjeszteni az alábbiak szerint:

- Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Fejér, Győr-Sopron megyei Rendőr-főkapitányságok 15-094 hívószámú;
- Hajdú-Bihar, Heves, Komárom-Esztergom, Nógrád, Pest, Somogy megyei Rendőr-főkapitányságok a 15-980 hívószámú;
- Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok, Tolna, Vas, Veszprém, Zala és a Budapesti Rendőr-főkapitányságok a 14-470 hívószámú telefaxon.

A feladat határidőre történő pontos végrehajtásáért a rendőrfőkapitányokat teszem felelőssé. A jelentéssel, hivatkozott intézkedésem 11. pontjában meghatározott október 28-án 08 órai határidőre vonatkozó jelentési kötelezettséget is teljesítették.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/17/1990

„Sürgős!”
Távgépírón továbbítandó!
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

AZ ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
I N T É Z K E D É S E
Budapest, 1990. október 28-án.

A kormány és a fuvarozók képviselőinek tárgyaló küldöttsége közötti megállapodás eredményeként a fuvarozók munkatársaikat felszólították (taxisokat, stb.) az úttorlaszok elbontására. Így megszűnt az események politikai megalapozottsága. A torlaszok fenntartásának sem politikai, sem gazdasági alapja nem lehet és a törvényes alap is hiányzik. Utasítom a rendőr-főkapitányságokat, hogy a megállapodás végrehajtását a rendőri állomány oly módon is segítse elő, hogy a taxisoknak a közlekedés megindítására irányuló törekvéseit akadályozó személyekkel szemben intézkedjenek. Elvárom a fellépést a garázda, részeg személyekkel szemben, akik az akadályok bontását zavarják.

A feladatok végrehajtásáról október 28-án 06 órára az 50-14/16/1990. számon kiadott intézkedésben meghatározott módon tegyenek jelentést. Soron kívül jelentsék – hely, idő, ok megjelölésével – ha atrocitásokra, illetve rendőri kényszerítő intézkedések, eszközök alkalmazására került sor.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG
Száma: 50-14/18/1990.

„Sürgős!”
Távgépíron továbbítandó!
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

Az Országos Rendőrfőkapitány
INTÉZKEDÉSE
fokozott szolgálat elrendeléséről
Budapest, 1990. október 28.

Az országban kialakult válsághelyzet nem enyhült, sőt súlyosbodott. A közlekedést megnehezítő, esetenként lehetetlenné tevő út eltorlaszolások ismételt és fokozottan jelentkeznek, s kísérő jelenségeként egyre több felhívás hangzik el tömegméretű rendbontásokra.

A kialakult helyzetre figyelemmel elrendelem:

1./ A Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Pest megyei Rendőr-főkapitányság teljes közrendvédelmi és közlekedési állománya, továbbá a Rendőri Ezred teljes hivatásos állománya részére a szolgálati helyen történő tartózkodást. /összetartás/ Az érintett parancsnokok a visszatartott állományt készítsék fel karhatalmi csapattevékenység végzésére.

2./ A Budapesti Rendőr-főkapitányság bűnügyi állományából és az ORFK Bűnügyi Főosztály apparátusából 30 fős operatív csoport felállítását, melynek feladatait külön határozom meg.

A csoport vezetője: Dr. Láposi Lőrinc r. vezérőrnagy,

Helyettese: Dr. Bodrácska János r. ezredes.

A kijelölt vezetők intézkedjenek a csoport felállítására és a feladatok végrehajtásának megkezdésére.

Határidő: október 28-án 14.00 óra.

3./ A Budapesti Rendőri Ezred, a Budapesti Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola, valamint a Zászlósképző Iskola parancsnokai tekintsék át a rendelkezésre álló rendőri állomány helyzetét. Készüljenek fel karhatalmi csapattevékenységre.

Korábbi rendelkezésemet, mely szerint a Budapesti Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola a Rendőri Ezred alárendeltségébe, a Zászlósképző Iskola pedig a Budapesti Rendőr-főkapitányság alárendeltségébe van fenntartom és megerősítem.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 54-14/19/1990.

„Sürgős!”
Távgépíron továbbítandó!
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

AZ ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
19/1990
INTÉZKEDÉSE
Budapest, 1990. október 28-án

A kormány és az érdekegyeztetésben résztvevő szervek által kiadott közleményre tekintettel a rendőri erők soron következő feladatait az alábbiakban határozom meg:

1. A rendőr-főkapitányságok, valamint a rendőrkapitányságok vezetői haladéktalanul vegyék fel a kapcsolatot a területi önkormányzatok vezetőivel. E megbeszélés eredményeként, a helyi viszonyok ismeretében határozzák meg azokat a legalkalmasabb jogszerű, de humánus eszközöket, amelyek révén a leghatékonyabb lehetőség van az esetleg önként fel nem oszlott helyi tömegdemonstrációk megszüntetésére.
2. Valamennyi főkapitány 1990. október 29-én 06.00 óráig telefaxon jelentse az ORFK Főügyeletén keresztül dr. Nagy Sándor r. ezredesnek a főkapitányság illetékességi területén kialakult helyzetet.
3. A mai nap délutánján elrendelt jelentési kötelezettséget annyiban módosítom, hogy az 1990. október 28-án 22.00 órakor leadandó jelentés után 24.00 órakor, azt követően pedig csak a 2. pontnak megfelelően kell jelentést leadni.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
IRÁNYÍTÓ, OPERATÍV VÁLSÁGKEZELŐ BIZOTTSÁG
Szám: 50-14/19/1990

„Sürgős!”
Távgépíron továbbítandó!
Vezetőnek azonnal bemutatandó!

AZ ORFK IRÁNYÍTÓ, OPERATÍV VÁLSÁGKEZELŐ
BIZOTTSÁG VEZETŐJÉNEK
I N T É Z K E D É S E
Budapest, 1990. október 28-án.

A rendőr-főkapitányságok az ORFK 50-14/15/1990. számú intézkedés 10. pontjában meghatározottak szerinti átfogó helyzetjelentést, ne a 11. pontban meghatározottak szerint, hanem átmenetileg a következők szerint adják.

Először 1990. október 28-án 16.00 órakor, majd ezt követően 2 óránként azaz 18 órakor, 20 órakor, 22 órakor, stb.

Az első jelentést követően a jelentésben csak a változásokat rögzítsék, amennyiben változás nem volt, azt is telefaxon jelentsék.

Bizottságvezető

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/20/1990.

„Sürgős!”
Távgépíron továbbítandó!
Vezetőnek azonnal bemutatandó

ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
I N T É Z K E D É S E
a benzin áremelést követően kialakult válság kezelésére
kiadott intézkedések hatályon kívül helyezésére
Budapest, 1990. október 29-én

A benzin áremelést követően kialakult válság kezelésére kiadott intézkedések hatályon kívül helyezésére kiadom az alábbi

i n t é z k e d é s t :

1. A benzin áremelést követően kialakult válság kezelésére kiadott
50-14/10/1990.
50-14/11/1990.
50-14/11-1/1990.
50-14/11-2/1990.
50-14/13/1990.
50-14/14/1990.
50-14/15/1990.
50-14/16/1990.
50-14/17/1990.
50-14/18/1990.
50-14/19/1990. intézkedéseket hatályon kívül helyezem.
2. Az 50-14/12/1990. számon kiadott intézkedést a további intézkedésig hatályban tartom.
3. A belügyminiszter 68/1990. számú utasítása 5. pontjában kapott felhatalmazás alapján a Rendőrtiszti Főiskola állományának összetartását megszüntetem.
4. Ezen intézkedés kézhezvételkor lép hatályba és végrehajtás után hatályát veszti.

Országos rendőrfőkapitány

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
Szám: 50-14/34/1990.

„Sürgős!”
Távgépíron továbbítandó!
Vezetőknek azonnal bemutatandó!

AZ ORSZÁGOS RENDŐRFŐKAPITÁNY
34/1990. számú
I N T É Z K E D É S E
a benzin áremelést követően kialakult válság kezelésére
kiadott intézkedések hatályon kívül helyezésére
Budapest, 1990. október 29-én.

A benzin áremelést követően kialakult válság kezelésére kiadott intézkedések hatályon kívül helyezésére kiadom az alábbi

I n t é z k e d é s t :

1. A benzin áremelést követően kialakult válság kezelésére kiadott 50-14, 50-15. és 54-15. alapszámú intézkedéseket hatályon kívül helyezem.
2. A 33/1990. ORFK intézkedés végrehajtásának felfüggesztésére kiadott 50-15/12/1990. számú távmondattal szállítási feladatok szüneteltetésére vonatkozó rendelkezéseit azonnal, a további előírásait pedig 1990. november 4-vel hatályon kívül helyezem. A 33/1990. ORFK intézkedés alapján újra kell kezdeni a Határőrséggel közös kíséresi feladatok végrehajtását. A jogsértő külföldiekkel szembeni közbiztonsági (razzia) akciókat 1990. november 5-én 00.00 órától folytatni kell.
3. A belügyminiszter 68/1990. számú utasítása 5.pontjában kapott felhatalmazás alapján a Rendőrtiszti Főiskola állományának összetartását megszüntetem.
4. Az érintett vezetők (parancsnokok) gondoskodjanak a feladatok végrehajtásába bevont és túlterhelt állomány pihentetéséről és álljanak át az általános szolgálati feladatok folyamatos ellátására.
5. Vezető urak az elmúlt napok során rendőri feladatokat ellátó állománynak tolmácsolják köszönetemet a helytállásukért, a megfontolt és differenciált intézkedéseikért.
6. Ezen intézkedésem kiadásakor lép hatályba.

Országos rendőrfőkapitány